

Natječaji kao metoda oblikovanja javnog prostora- primjer tri europska grada

Hrgović, Dora

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Agriculture / Sveučilište u Zagrebu, Agronomski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:204:360279>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-14**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Agriculture University of Zagreb](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
AGRONOMSKI FAKULTET**

**NATJEČAJI KAO METODA OBLIKOVANJA JAVNOG
PROSTORA - PRIMJER TRI EUROPSKA GRADA**

DIPLOMSKI RAD

Dora Hrgović

Zagreb, rujan, 2023.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
AGRONOMSKI FAKULTET**

Diplomski studij:

Krajobrazna arhitektura

**NATJEČAJI KAO METODA OBLIKOVANJA JAVNOG
PROSTORA - PRIMJER TRI EUROPSKA GRADA**

DIPLOMSKI RAD

Dora Hrgović

Mentor:

Izv. prof. dr. sc. Ana Mrđa

Zagreb, rujan, 2023.

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
AGRONOMSKI FAKULTET**

**IZJAVA STUDENTA
O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI**

Ja, **Dora Hrgović**, JMBAG 0248047905, rođen/a 10.03.1996. u Zagrebu, izjavljujem da sam samostalno izradila/izradio diplomski rad pod naslovom:

**NATJEČAJI KAO METODA OBLIKOVANJA JAVNOG PROSTORA - PRIMJER TRI EUROPSKA
GRADA**

Svojim potpisom jamčim:

- da sam jedina autorica/jedini autor ovoga diplomskog rada;
- da su svi korišteni izvori literature, kako objavljeni tako i neobjavljeni, adekvatno citirani ili parafrazirani, te popisani u literaturi na kraju rada;
- da ovaj diplomski rad ne sadrži dijelove radova predanih na Agronomskom fakultetu ili drugim ustanovama visokog obrazovanja radi završetka sveučilišnog ili stručnog studija;
- da je elektronička verzija ovoga diplomskog rada identična tiskanoj koju je odobrio mentor;
- da sam upoznata/upoznat s odredbama Etičkog kodeksa Sveučilišta u Zagrebu (Čl. 19).

U Zagrebu, dana _____

Potpis studenta / studentice

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
AGRONOMSKI FAKULTET**

IZVJEŠĆE

O OCJENI I OBRANI DIPLOMSKOG RADA

Diplomski rad studenta/ice **Dore Hrgović**, JMBAG 0248047905, naslova

**NATJEČAJI KAO METODA OBLIKOVANJA JAVNOG PROSTORA - PRIMJER TRI EUROPSKA
GRADA**

obranjen je i ocijenjen ocjenom _____, dana _____.

Povjerenstvo:

potpisi:

1. izv. prof. dr. sc. Ana Mrđa mentor

2. izv. prof. dr. sc. Petra Pereković član

3. doc. art. Monika Kamenečki član

Zahvala

Ovime zahvaljujem mentorici Ani Mrđi na neizmjerne podršci, stručnom vođenju, inspiraciji i prilici da istražujem teme koje me zanimaju. Vaša potpora i ohrabrenje tijekom ovog procesa dali su mi samopouzdanje koje će mi pomoći u daljnjim akademskim i profesionalnim izazovima. To je također utjecalo na moju želju da i u profesionalnom razvoju ostanem usredotočena na proširivanje znanja u području planiranja.

Hvala docentici Ivi Rechner Dika koja je uvijek nesebično ponudila svoje dragocjeno vrijeme kako bi nam pomogla i riješila sve dvojbe na studiju. Također hvala svim profesorima za usmjeravanje našeg znanja na razumijevanje kompleksnih aspekata zadataka naše struke kao i na poticanje kritičkog razmišljanja koje je imalo značajan utjecaj na naš akademski razvoj.

Želim se također zahvaliti Gabi za njezine riječi ohrabrenja i utjehe, njenoj vječnoj pozitivnosti, neprocjenjivim savjetima i smijehu koji su obogatili moje studentsko iskustvo i naše prijateljstvo. Hvala Filipu na ogromnoj podršci i ohrabrenju koju mi je pružio. Hvala mu jer je vjerovao u mene i uvijek me poticao da težim boljem. Hvala Žugecu na neprestanom smijanju i zabavi koju je donio u moj život. Hvala Matei na našim dugim, besciljnim šetnjama i razgovorima koji su mi pružali trenutke za opuštanje.

Također želim zahvaliti svim svojim kolegama i obitelji na njihovoj podršci, jer su mi pružili snagu i motivaciju da ustrajem i završim ovaj rad. Iskreno sam zahvalna svima koji su bili uz mene u ovom važnom razdoblju mog akademskog puta.

Sadržaj

1. Uvod.....	1
1.1. Cilj rada.....	2
1.2. Materijal i metode rada	2
2. Opći podatci o gradovima.....	4
2.1. Zagreb	4
2.1.1. Natječajna regulativa za Zagreb	7
2.2. Beč	10
2.2.1. Natječajna regulativa za Beč	13
2.3. Ljubljana	14
2.3.1. Natječajna regulativa za Ljubljanu.....	17
2.4. Zaključak	19
3. Analiza natječaja za uređenje javnih gradskih površina	21
3.1. Analiza natječaja za uređenje javnih gradskih površina u Zagrebu	21
3.1.1. Preradovićev trg.....	22
3.1.2. Kvaternikov trg.....	23
3.1.3. Britanski trg.....	24
3.1.4. Park Kate Šoljić.....	25
3.1.5. Zaključak	26
3.2. Analiza natječaja za uređenje javnih gradskih površina u Beču	28
3.2.1. Ilgplatz	28
3.2.2. Volkertmarkt.....	29
3.2.3. Rudolf-Bednar-Park.....	30
3.2.4. Stephansplatz.....	31
3.2.5. Seepark Aspern	32
3.2.6. Hannah-Arendt-Park	33
3.2.7. Elinor-Ostrom-Park	34
3.2.8. Zaključak	35
3.3. Analiza natječaja za uređenje javnih gradskih površina u Ljubljani.....	37
3.3.1. Kongresni trg i park Zvezda	37
3.3.2. Obala Ljubljanice i Gruberov kanal.....	38

3.3.3. Riblji most	39
3.3.4. Spomenik pomirenju - Južni trg.....	40
3.3.5. Zaključak	41
4. Vrednovanje natječaja po uzoru na metodu K. Lyncha	42
4.1. Elementi slike grada Zagreba	42
4.1.1. Kategorizacija natječaja prema elementima slike grada.....	47
4.1.2. Analiza utjecaja realiziranih natječaja u formiranju elemenata slike grada.....	48
4.2. Elementi slike grada Beča.....	49
4.2.1. Kategorizacija natječaja prema elementima slike grada.....	53
4.2.2. Analiza utjecaja realiziranih natječaja u formiranju elemenata slike grada.....	54
4.3. Elementi slike grada Ljubljane.....	55
4.3.1. Kategorizacija natječaja prema elementima slike grada.....	59
4.3.2. Analiza utjecaja realiziranih natječaja u formiranju elemenata slike grada.....	60
4.4. Zaključak	61
5. Doživljajna (perceptivna) obilježja natječaja – anketno istraživanje	63
5.1. Postupak	63
5.2. Materijali	63
5.3. Sudionici	64
5.4. Rezultati.....	64
6. Prijedlog smjernica za unapređenje procesa natječaja u oblikovanju javnog prostora	66
7. Zaključak	68
8. Popis literature.....	69
9. Popis priloga.....	72
Životopis.....	75

Sažetak

Diplomskog rada studenta/ice **Dore Hrgović**, naslova

NATJEČAJI KAO METODA OBLIKOVANJA JAVNOG PROSTORA - PRIMJER TRI EUROPSKA GRADA

Iskustva gradova Europske unije u provođenju javnih natječaja mogu poslužiti kao korisni primjeri dobre prakse, koji su, uz odgovarajuće prilagodbe kontekstu, primjenjivi na Zagreb. U prvom dijelu rada, istražena je i uspoređena natječajna regulativa gradova Beča, Ljubljane i Zagreba kroz pregled relevantne literature. Drugi dio rada fokusira se na analizu prvonagrađenih radova natječaja za uređenje javnih gradskih površina. U trećem dijelu rada, provedena je sinteza i vrednovanje natječajnih radova koristeći metodu K. Lyncha. Provedena je i online anketa kojom se ispitala percepcija stanovnika o utjecaju natječajnih realizacija na javni prostor grada Zagreba. Realizirani urbanistički projekti koji su nastali putem javnih natječaja svjedoče o pozitivnom trendu u suvremenom oblikovanju prostora i poboljšanju kvalitete života u gradu. Temeljem provedenog istraživanja formiran je prijedlog mogućih smjernica za unapređenje procesa natječaja u oblikovanju javnog prostora grada Zagreba.

Ključne riječi: Javni natječaj, javni prostor, natječajna regulativa, slika grada

Summary

Of the master's thesis – student **Dora Hrgović**, entitled

TENDERS AS A METHOD OF DESIGNING PUBLIC SPACE - EXAMPLES FROM THREE EUROPEAN CITIES

Experiences of European Union cities in conducting public tender can serve as valuable examples of good practice, which, with appropriate adaptations to the context, can be applied to Zagreb. The first part of the study explores and compares the tender regulations of Vienna, Ljubljana, and Zagreb through a review of relevant literature. The second part of the study focuses on the analysis of award-winning projects from tenders for the design of public urban spaces. In the third part of the study, a synthesis and evaluation of competition projects are carried out using K. Lynch's method. An online survey was also conducted to examine the residents' perception of the impact of tender realizations on the public space of the city of Zagreb. Urban planning projects that have been made through public tender bear witness to a positive trend in contemporary spatial design and contribute to enhancing the quality of life in the city. Based on the conducted research, a proposal for possible guidelines to improve the competition process in designing Zagreb's public spaces has been formulated.

Keywords: public tender, public space, tender regulation, image of the city

1. Uvod

Suvremeni gradovi 21. stoljeća nalaze se u vremenu stalnih promjena svih aspekata ljudskog života, pa tako i urbanog razvoja, te struka i stručnjaka koji se time bave. Grad, njegova prostorna organizacija i procesi koji se u njemu odvijaju, određuju život unutar tog prostora. Sadržaj stvara grad, a zgrade i urbana struktura grade prostor za taj sadržaj, stvarajući javni prostor. Javni prostor je po definiciji prostor dostupan svima, bez obzira na rasu, dob, spol, društveni status itd. Javni prostor oduvijek je imao značajnu ulogu u kvaliteti i načinu života u urbanim sredinama, i ono što u najvećoj mjeri određuje bit i identitet grada jesu njegovi javni prostori. Njegov koncept seže izvan okvira fizičkog prostora stoga se suvremeni javni gradski prostor može definirati kao sklop fizičkog prostora, društvenih relacija, događanja u njemu, identiteta i simboličkog značenja. Fizički aspekt je najočitiiji, te ga društvo prvo percipira, a odnosi se na prostore poput ulica, parka, perivoja i trga. On stvara društvene prostore kroz aktivnosti koje se u njemu odvijaju, koje su na neki način predviđene ali ne u potpunosti definirane. Simbolični javni prostor stvaraju aktivnosti ljudi i njihova kolektivna sjećanja i doživljaj, što je teško fizički predočiti jer postoji u stvarnosti ali i u mašti. S vremenom simbolički prostori postaju dio zajedničke povijesti. (Dešman 2008) U takvom kontekstu veza između društvenog i prostornog uređenja je neraskidiva, pa prostorni planovi i zahvati u prostoru utoliko odražavaju društvo koje ih donosi i izvodi. (Šimpraga 2015) Tema javnog prostora i njegovog uređenja oduvijek je bitna u filozofiji, (urbanoj) geografiji, umjetnosti, kulturnim i društvenim znanostima, pa tako i u urbanizmu. Javni prostor ima značajan utjecaj na naše živote, jer je produžetak intimnog osobnog prostora i okvira u kojem se odvija javni život. Povlači se pitanje pružanja boljih javnih prostora u gradovima koji se neprestano transformiraju, u kojima se društvene potrebe mijenjaju, a sve češće su izražene i ekološke potrebe. Od velike je važnosti dobro osmisliti javne prostore, što podrazumijeva kvalitetno oblikovanje, održivost, pristupačnost, zdravo korištenje, te kvalitetnu izvedbu. No iskustvo govori da često naše ambicije ne ispunjavaju realnost. Potrebno je razumjeti određenu atmosferu prostora, njegov identitet i stanovnike, kako bi postigli visoku kvalitetu u planiranju, projektiranju i realizaciji.

Rad se oslanja na istraživanje provedeno na području Zagreba u sklopu završnog rada "Urbanistički modeli oblikovanja javnog prostora". Izvorno istraživanje uključivalo je mapiranje svih intervencija u javnom gradskom prostoru u periodu od 90.-ih do 2019. godine, analizu i kritička razmatranja oblikovanja javnih prostora kroz natječajne radove, intervencije od strane inicijativa struke i intervencije nastale odlukom gradske vlasti. Glavni fokus urbanog planiranja trebao bi biti na promatranju prostora na višoj i nižoj razini. Gdje je raspisivanje natječaja planiranje na višoj razini, odnosno koristi se top-down pristup na razini grada ili gradske četvrti. Poboljšanje kvalitete grada je primarni cilj, uzimajući u obzir sve strategije, planove i odredbe. (Hrgović 2020) Drugi pristup je bottom-up, kojim se više može približiti lokalnoj zajednici, njihovim željama i znanjima o javnom prostoru koji svakodnevno koriste, te

tako imaju veći utjecaj na izgled i funkciju prostora. Ovakav pristup ima pozitivan utjecaj na lokalnu zajednicu, potiče zajedništvo i socijalizaciju, te rezultira kvalitetnim rješenjima uređenja prostora. (Hrgović 2020) Natječaj kao metoda odabira najkvalitetnijeg arhitektonskog i/ili urbanističkog rješenja trebao bi osigurati participaciju zainteresirane javnosti od faze utvrđivanja natječajnog programa sve do javne rasprave, što pridonosi podizanju društvene svijesti o značaju kvalitetno izgrađenog prostora. (Apolitika 2012)

Ovaj diplomski rad istražuje utjecaj javnih natječaja za uređenje javnog gradskog prostora na gradove, Zagreb, Beč i Ljubljanu u periodu od 1990. godine do danas. Ovi gradovi imaju geografsku i povijesnu povezanost, slično kulturno, povijesno i planersko naslijeđe, te se nalaze u zemljama članicama Europske unije. Također, to su glavni gradovi, imaju veliko ekonomsko i političko značenje za matičnu državu.

Potreban je kritički odmak kako bi se postiglo oblikovanje javnog prostora koje uvažava njegovu tradiciju, značenje i oblikovanje. Razmatranje i vrednovanje čimbenika oblikovanja, njihovo značenje i djelovanje važno je za stvaranje novog i regeneraciju postojećeg javnog prostora. U tome su arhitektura i urbanizam važni stupovi osiguranja javnog interesa, uz dobit investitora i stvaranje kvalitetnih sadržaja za stanovnike. Taj cilj mora biti definiran na svim razinama organizacije društva, od zakonodavstva do političkih programa, stručnih dokumenata, obrazovnih programa itd. Stoga je bitna sustavna i kontinuirana afirmacija procesa natječaja kao najtransparentnije procedure kojom se osigurava kvalitetan prostor i zadovoljstvo korisnika. (Apolitika 2012)

1.1. Cilj rada

Cilj rada je utvrditi sličnosti posljedica procesa provedbe javnih natječaja kao i realizaciju prvonagrađenih radova odabranih projekata za javne prostore u gradovima Beč i Ljubljana, nastalih u periodu od 1990. do 2023. godine. Temeljem komparacije analiziranih intervencija sa komplementarnim Zagrebačkim lokacijama u istom vremenskom periodu, predložit će se smjernice za unaprjeđenje promišljanja pristupa i oblikovanja procesa javnih prostora putem natječaja.

1.2. Materijal i metode rada

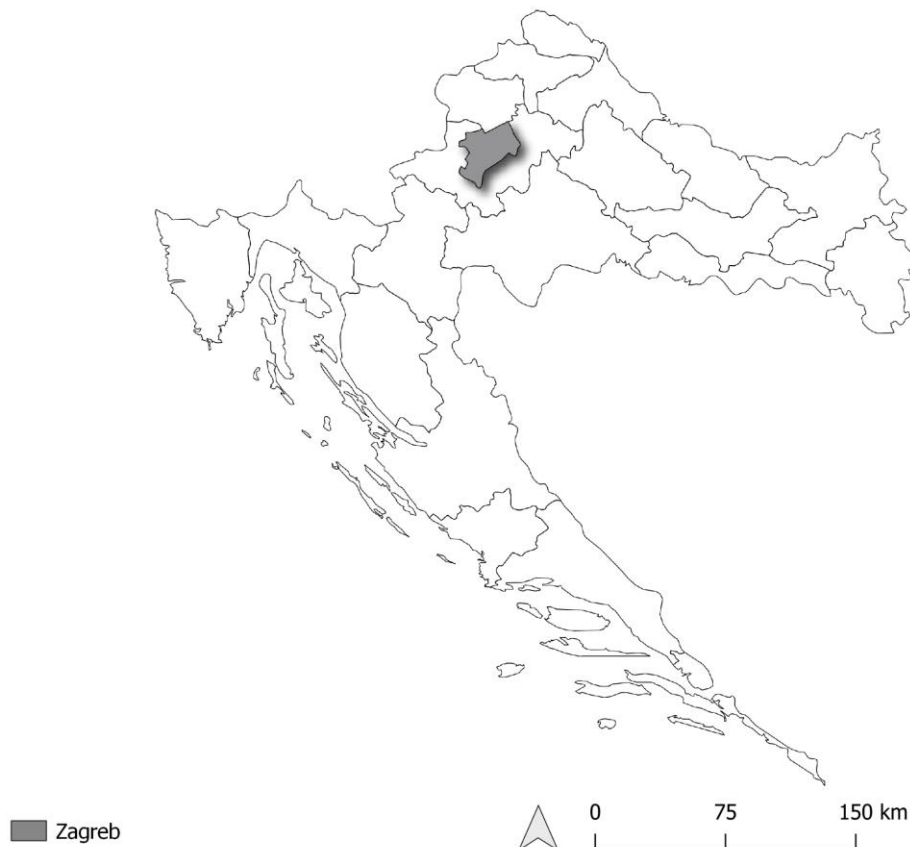
Istraživanje će se provesti na osnovi relevantne znanstvene literature. Prikupljeni su podatci o povijesnom urbanom razvoju navedenih triju gradova te su uspoređene zakonske procedure provođenja natječaja. Za prikupljanje podataka o provedenim natječajima, analizu, sistematizaciju i sintezu korištena je dostupna znanstvena i stručna literatura te dokumentacija natječajnih radova iz arhiva Društva arhitekata Zagreb (DAZ). Za natječaje provedene u drugim državama korišteni su internetski izvori kao literatura. Također, u radu je korištena prostorno planska dokumentacija i zakonska regulativa. Metoda usporedne analize, korelacije i klasifikacije korištena je za primjere svih natječajnih programa i realizaciju

prvonagrađenih radova. U radu je sistematiziran i kronološki prikazan pregled svih realiziranih natječaja u gradovima Beču, Ljubljani i Zagrebu, u periodu od 1990. g. do 2023. godine. Vrednovanje, odnosno, utvrđivanje utjecaja natječaja na urbani razvoj Zagreba provedeno je po uzoru na metodu analize slike grada K. Lyncha. Nakon vrednovanja provedena je anketa na uzorku od 63 sudionika kojom je ispitan doživljaj stanovnika o realiziranim projektima natječaja, kao i njihovi stavovi o važnosti provedbe javnih urbanističkih i arhitektonskih natječaja. Anketa je provedena online preko Google Obrasca i dijeljena preko društvenih mreža. Na temelju usporedne analize odnosno vrednovanja natječaja, dane su smjernice za unapređenje procesa natječaja u oblikovanju javnog prostora grada Zagreba.

2. Opći podatci o gradovima

2.1. Zagreb

Grad Zagreb, smješten na zemljopisnom, kulturnom, povijesnom i političkom sjecištu istoka i zapada Europe, spaja kontinentalni i mediteranski duh u jedinstvenu cjelinu. Glavni grad Republike Hrvatske, te najveći grad u zemlji po broju stanovnika. Zagreb broji 806,341 (2019) stanovnika na površini od 641 km², a šire područje okuplja preko milijun ljudi. Zagreb je kulturno, znanstveno, gospodarsko, političko i administrativno središte Hrvatske, gdje se nalaze sjedišta Sabora, Predsjednika i Vlade. Danas u Zagrebu djeluje 24 muzeja, 18 kazališta, te brojne galerije i domovi kulture koji preuzimaju važnu ulogu u identitetskom formiranju ne-centralnih dijelova grada. Zahvaljujući svojoj povoljnoj geografskoj poziciji između Panonske nizine, ruba Alpa i Dinarida, grad Zagreb se spontano razvio u mjesto slobodne komunikacije.

Karta 2.1.1. Prikaz položaja grada Zagreba

Izvor: <https://vemaps.com/>

Zagreb kakav danas poznajemo nastao je u srednjem vijeku na dvama brežuljcima: svjetovnom Gradecu, današnji Gornji grad i crkvenom Kaptolu, koji čine staru gradsku jezgru. Prvi pisani spomen Zagreba datira iz 1094. godine kada mađarski kralj Ladislav na svom putu prema Jadranu osniva zagrebačku biskupiju na Kaptolu. Također važan događaj u gradskoj povijesti dogodio se 1242., kada je kralj Bela IV. izdao Zlatnu bulu kojom su građanskom Gradecu

priznate znatne povlastice, a naselje postaje slobodnim kraljevskim gradom. Zagrebačka katedrala u neogotičkom stilu i danas dominira vizurom grada, a renesansne zidine oko nje jedne su od rijetkih sačuvanih u ovom dijelu Europe.

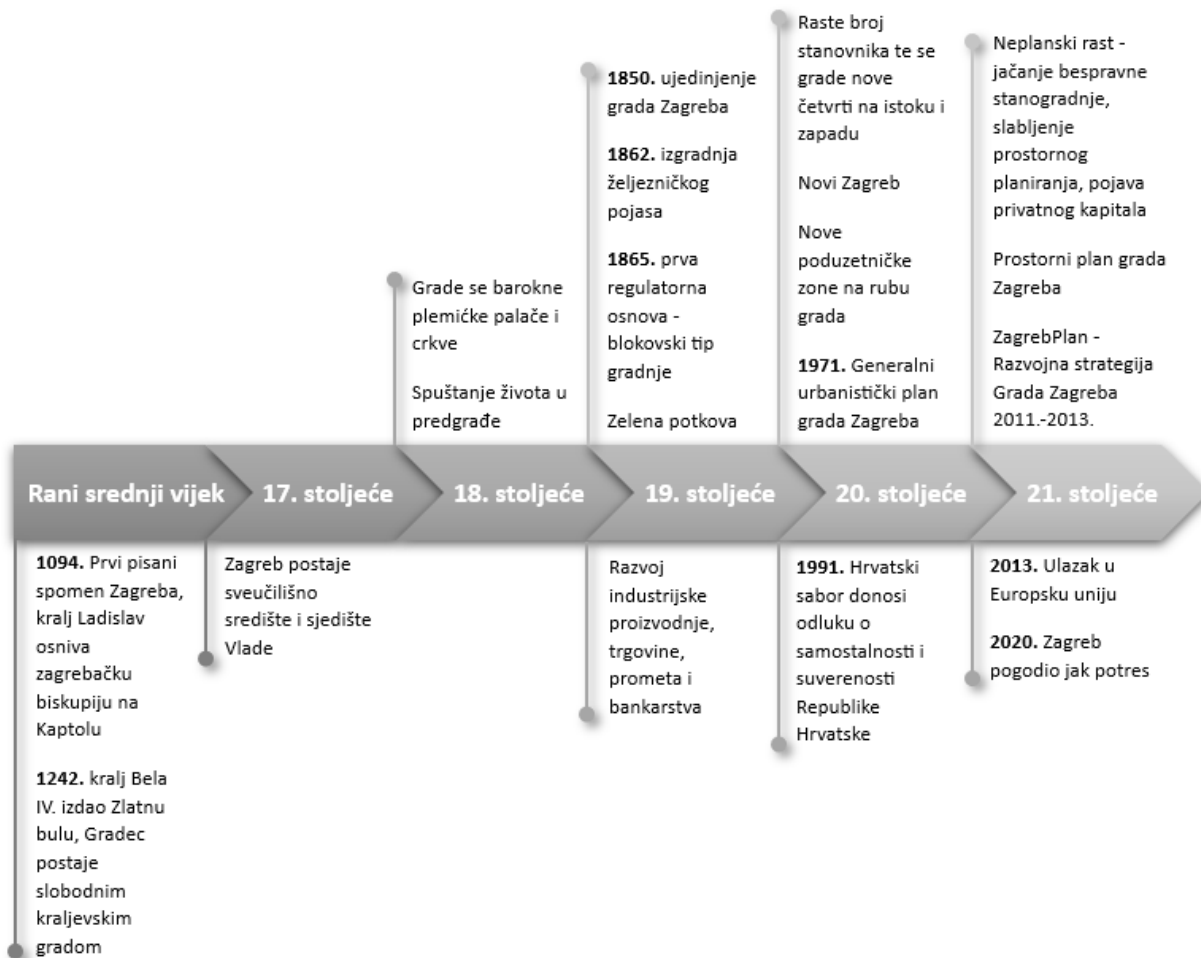
U 17. i 18. stoljeću, izgrađene su barokne plemićke palače i crkve, što je obogatilo kulturni i arhitektonski pejzaž grada. Zagreb je u drugoj polovici 17. stoljeća postao sveučilišno središte, jedno od najstarijih u Europi sa neprekinutim radom. Paralelno s tim, Zagreb je postao sjedište vlade. Razlike između biskupskoga grada i slobodnog kraljevskog grada polako nestaju te se konačno brišu 1850. godine kada se ujedinjaju u grad Zagreb koji tada ima 15 000 stanovnika. Povoljan položaj prema ravnici omogućava slobodan rast i život se ubrzano širi na nizinu prema rijeci Savi. Razvoj industrijske proizvodnje, trgovine, prometa i bankarstva u drugoj polovici 19. stoljeća imao je izrazit utjecaj na fizionomiju grada.

Tijekom 19. stoljeća, Zagreb je doživio značajnu urbanizaciju koja je bila obilježena izgradnjom željezničkog pojasa 1862. godine, čime je grad povezan sa srednjoeuropskim metropolama. Grad nije mogao utjecati na lokacije željezničkih pruga, pa su one bile datost kojoj su se prostorni planovi morali prilagođavati. (Knežević 2003) U tom razdoblju je nastao blokovski tip gradnje na pravilnom uličnom rasteru. Cjeloviti plan urbanizacije donosi regulatorna osnova iz 1865., sve ulice u Donjem gradu moraju biti ravne, iste širine, a zgrade istog tipa i zadane visine. Prostrani trgovi, monumentalne građevine u duhu klasicizma i historicizma na mnogobrojnim parkovima Zagreb je kakav danas poznajemo. Dokaz visoke razine građanske kulture u 19. stoljeću jest Lenucijeva "potkova", niz od osam zelenih trgova kao okosnica Donjeg grada. Ova takozvana "zelena potkova" obuhvaća parkovnu površinu u obliku slova U sa svim važnim reprezentativnim građevinama građanske kulture. Pažljivo je smišljen odnos zelenila i arhitekture javnih objekata, fontana i paviljona. Na tom potezu nalaze se stanica Glavnog kolodvora, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, fakulteti, Hrvatski državni arhiv, nekada zgrada Nacionalne i sveučilišne knjižnice, Hrvatsko narodno kazalište i reprezentativne palače. Žuta pročelja i drvoredi divljih kestena podsjećaju na članstvo Hrvatske u dvojnoj Austro-Ugarskoj monarhiji. Pravilan grad reprezentativne širine, slijed jasno definiranih zelenih prostora i precizno smještenih spomenika prirodno se nastavlja na tijelo staroga srednjovjekovnog Gornjega grada. Kombinacija ozračja malog grada i raskoši srednjoeuropskog velegrada ističe Zagreb na tadašnjoj karti europskih modernih gradova.

Tijekom 20. stoljeća, brojni povijesni događaji promijenili su kartu svijeta i utjecali na život Zagrepčana. Nakon završetka Prvog svjetskog rata Hrvatska raskida veze s Austro-Ugarskom monarhijom 1918. godine i postaje dijelom Kraljevine SHS, nove države južnoslavenskih naroda. Ovaj period obilježen je ubrzanom rastom broja stanovnika Zagreba, što je dovelo do stvaranja novih četvrti na istoku i zapadu grada, dok su u podsljemenskoj zoni grade se reprezentativne rezidencije. Početkom 20. stoljeća grad živi u obilju građanskog društva, čvrsto povezan s tadašnjim europskim središtima kulture, umjetnosti i znanosti. Počinje emitiranje prve radiostanice u ovom dijelu Europe, otvorena je Zagrebačka burza, sagrađena

je prva automatska telefonska centrala. Kao kruna tog vremena, gradi se prvi zagrebački neboder, a to sve doprinosi modernizaciji grada i razvoju njegovih urbanističkih i tehnoloških karakteristika.

Moderna vremena ubrzano mijenjaju svakodnevicu do početka Drugog svjetskoga rata. Nakon Drugog svjetskog rata Hrvatska postaje jedna od šest republika Jugoslavije, sa Zagrebom kao glavnim gradom. Smirivanje stanja u poratnim godinama dovodi do daljnjeg širenja grada, koji konačno prelazi rijeku Savu na čijoj se južnoj obali grade stambena naselja. Rijeka Sava, koja je stoljećima izlivanjima prijetila stanovnicima, u srednjem vijeku ih branila od osvajača, a kao prometnica ih spajala s dalekim krajevima, od sredine 20. stoljeća dijeli Zagreb na staru jezgru grada i Novi Zagreb. Danas dvije obale povezuje dvanaest mostova. Hrvatski sabor 1991. godine donosi odluku o samostalnosti i suverenosti Republike Hrvatske. Zagreb je glavni grad nove neovisne europske države, zajednice slobodnih i jednakih građana. Hrvatski sabor i Vlada smješteni su na Gornjem gradu, najstarijem svjetovnom centru grada, gdje su stoljećima donošene povijesne odluke. U novom tisućljeću grad Zagreb je poslovno središte regije, mjesto višejezične kulturne, poslovne i političke komunikacije. (Kala presence 2023) Najveća industrijska zona (Žitnjak) na jugoistoku rubno se nadovezuje na starije industrijske zone između Save i prigorja. Na prijelazu stoljeća između širega središta grada i Žitnjaka izgrađuje se nova poslovna zona (Radnička cesta). Niknule su i nove poduzetničke zone na rubu grada i u njegovoj neposrednoj okolini (Buzin, Jankomir, Stupnik, Lučko i dr.), kao i stambena naselja, poput Borovja i Laništa. Poslovne četvrti izvan užeg središta grada zagrebački su odgovor na zahtjeve suvremenog načina života. Urbanizirane zone naseljenosti povezuju Zagreb sa satelitskim središtima u okolini: Sesvetama, Zaprešićem, Samoborom, Dugim Selom i Velikom Goricom. (Hrvatska enciklopedija 2021)

Slika 2.1.1. Lenta razvoja grada Zagreba kroz stoljeća

2.1.1. Natječajna regulativa za Zagreb

Hrvatska ima stoljetnu tradiciju provođenja arhitektonskih i urbanističkih natječaja kao metode kojom se, kroz pozitivnu konkurenciju, omogućava odabir najboljeg idejnog rješenja, potiče raznolikost pristupa i ideja, kreativnosti i inovacije, u cilju ostvarenja krajnjeg rezultata - visoke kvalitete izgrađenog prostora. (Apolitika 2012)

Članovi kluba hrvatskih arhitekata 1908. sastavili su tzv. "**Glavna nacrt za raspis umjetničkih arhitektonskih i inih tehničkih radnja**". Riječ je o jednom od temeljnih dokumenata u razvojnom procesu hrvatske moderne arhitekture, kojim je određen, ne samo opći model natječajnih programa, nego su ujedno jasno definirana prava i dužnosti svakog sudionika natječaja. (Apolitika 2012) Ovakav dokument po prvi put donose sami arhitekti, a ne kao što je do tada bila praksa vladini dužnosnici i činovnici. Polazeći od načela dokumenta do 1914. izrađeno je nekoliko natječajnih programa. Prvi moderno raspisan natječaj u Hrvatskoj jest Natječaj za regulaciju Kaptola i okolice, koji je Klub hrvatskih arhitekata u suradnji s poglavarstvom grada Zagreba izradio tijekom lipnja 1908. godine. Iako nagrađeni natječajni projekt nikada nije u potpunosti realiziran, riječ je o događaju koji prelazi odrednice

uobičajenih arhitektonskih zbivanja i dobiva značenje događaja od presudne važnosti za daljnji tijek hrvatske arhitekture. (Galović 2005)

Od 2014. godine natječaji se provode temeljem **Pravilnika o natječajima s područja arhitekture i urbanizma**, koji je nastao po uzoru na zemlje Europske unije. Pravilnici o natječajima primjenjivani u RH interni su strukovni propis, te nisu imali snagu ni pravu prirodu podzakonskog akta. Pravilnici reguliraju sve aspekte provedbe natječajne procedure, uključujući aktivnosti koje su potrebne za postupak pripreme natječaja, raspisivanje, prijavljivanje sudionika, određivanje uvjeta i kriterija, ocjenjivanje radova, dodjelu nagrada i realizaciju nagrađenog rada. Osim toga, pravilnik nadopunjuje i regulira ranije usvojene pravilnike. Procedura provođenja natječaja jedinstvena je za cijelu Republiku Hrvatsku, bez obzira tko je provoditelj, a tko investitor/raspisivač natječaja. (Lovoković 2023)

Pravilnikom se utvrđuju obvezni elementi natječajne dokumentacije, kao što su opis zadatka, opći uvjeti natječaja, uvjeti za prijavu, uvjeti za ocjenjivanje i odabir rješenja, te kriteriji za dodjelu nagrada. Pravilnik određuje podjelu natječaja prema stupnju složenosti, pravu na sudjelovanje, cilju i stupnju provedbe, propisuju cijene i način izračuna nagradnog fonda. Također određuje i tijela koja provode natječajnu proceduru, kao što su žiri i povjerenstvo za provedbu natječaja.

Natječajna regulativa važna je jer osigurava pravedan, transparentan i kvalitetan postupak natjecanja za projekte. Provedba natječajne procedure u skladu s pravilnikom omogućuje izbor najboljih idejnih rješenja koja su u skladu s potrebama i zahtjevima investitora i korisnika, te koja zadovoljavaju društvene, ekološke i estetske kriterije. Također, natječajna procedura potiče inovativnost, kreativnost i stručnost sudionika natječaja te unapređuje kvalitetu projektiranja i planiranja. Isto tako pridonosi zaštiti javnog interesa, jer natječajni postupak osigurava da se sredstva namijenjena za projekte u ovim područjima troše na kvalitetne i inovativne projekte. Također, osigurava transparentnost i javnost natječajnog postupka, što povećava povjerenje javnosti u proces odabira najboljeg rješenja. U konačnici, važno je za unapređenje kvalitete života u gradovima i ruralnim područjima, te za očuvanje kulturnog i prirodnog nasljeđa. (HKA 2023)

Problem koji je danas posebno potenciran na našim prostorima je nezainteresiranost investitora za provođenje natječaja prilikom naručivanja projektne (ili planske) dokumentacije za uređenje i izgradnju prostora pod izlikom da je natječaj dugotrajan i skupa procedura koja ne daje zadovoljavajuće rezultate na koje investitor može utjecati. (Lovoković 2023)

Zakon o prostornom uređenju navodi da se u odredbama prostornih planova propisuje obveza provedbe javnog arhitektonskog natječaja za zgrade i druge zahvate u prostoru javne i društvene namjene, za zahvate u prostoru na zemljištu u vlasništvu jedinice lokalne samouprave, te za urbanistički plan uređenja. Na način i u skladu s uvjetima kako odredi predstavničko tijelo jedinice lokalne samouprave posebnom odlukom. Pri tome zakonodavac jedinici lokalne samouprave ostavlja mogućnost izbora hoće li provoditi natječaj i, ako da, hoće li natječaj provoditi u skladu s Pravilnikom ili ne. (NN 98/19 2023)

Budući da su investitori javnih arhitektonskih i urbanističkih natječaja često lokalne samouprave poput gradova ili općina, ili drugi obveznici javne nabave, **Zakon o javnoj nabavi** omogućuje primjenu pregovaračkog postupka bez prethodne objave poziva na nadmetanje kako bi se ugovor dodijelio pobjedniku javnog arhitektonskog natječaja (NN 120/16 2023). Priznavanjem postupka javnog arhitektonskog i/ili urbanističkog natječaja kao zamjene za postupak javne nabave te priznavanjem da ideja i znanje mogu biti glavni kriteriji odabira najpovoljnijeg ponuditelja umjesto cijene, ostvaren je velik korak u prilagodbi zakonskih procedura i priznavanju izvrsnosti. (Lovoković 2023)

Provođenje javnih natječaja propisano je i u prostorno planskoj dokumentaciji. Prostorni planovi imaju snagu podzakonskog akta. Prostorni planovi određuju svrhovitu organizaciju, korištenje i namjenu prostora, te propisuju uvjete za građenje građevina i druge zahvate u prostoru. Sukladno Zakonu o prostornom uređenju, lokalna razina propisuje obvezu provođenja javnih arhitektonskih natječaja za zgrade i druge zahvate u prostoru, te javnih urbanističkih natječaja za stručna rješenja urbanističkog plana. Planovi lokalne razine uključuju prostorni plan uređenja grada/općine, generalni urbanistički plan i urbanistički plan uređenja. Prostorni plan uređenja općine ili grada (PPUG/O) je obavezan za sve gradove i općine, generalni urbanistički plan (GUP) za građevinsko područje velikih gradova, a urbanistički plan uređenja (UPU) za neuređene dijelove građevinskog područja i za izgrađena područja planirana za urbanu preobrazbu ili urbanu sanaciju, ukoliko u planovima višeg reda (GUP, PPUG/O) nisu detaljno propisani uvjeti za ta područja. (NN 98/19 2023)

U **Generalnom urbanističkom planu grada Zagreba** navodi se kako je javni natječaj obavezan za javne površine (trgove, parkove), građevine javne namjene, sportske i kongresne dvorane, nove ulične građevine u visokokonsolidiranim područjima gradskoga povijesnog središta, građevine više od devet etaža, uređenje prostora i gradnju uz gradske avenije, gradnju novih mostova na rijeci Savi, te druge građevine i površine određene urbanističkim planom uređenja, odnosno zaključcima gradonačelnika Grada Zagreba. U pojedinim slučajevima, o programu za provedbu natječaja provodi se javna rasprava (za lokacije koje nisu određene prostornim planovima). (ZZPUGZ 2016)

Tablica 2.1.1. Pregled aktualne natječajne regulative za grad Zagreb

NAZIV	GODINA	PROPISANO O JAVNIM NATJEČAJIMA	STATUS
Pravilnika o natječajima s područja arhitekture i urbanizma	2014.	-regulira sve aspekte provedbe natječajne procedure - aktivnosti potrebne za postupak pripreme natječaja, raspisivanje, prijavljivanje sudionika, određivanje uvjeta i kriterija, ocjenjivanje radova, dodjelu nagrada i realizaciju nagrađenog rada -utvrđuje obvezne elemente natječajne dokumentacije	„Narodne novine“ br. 85/14, oglasne stranice
Zakon o prostornom uređenju	2019.	-u odredbama prostornih planova - obveza provedbe za zgrade i druge zahvate u prostoru javne i društvene namjene, za zahvate u prostoru na zemljištu u vlasništvu jedinice lokalne samouprave, te za urbanistički plan uređenja -na način i u skladu s uvjetima kako odredi predstavničko	„Narodne novine“ br. 98/19, oglasne stranice

		tijelo jedinice lokalne samouprave	
Zakon o javnoj nabavi	2016.	-omogućuje primjenu pregovaračkog postupka bez prethodne objave poziva na nadmetanje kako bi se ugovor dodijelio pobjedniku javnog arhitektonskog natječaja	„Narodne novine“ br. 120/16, oglasne stranice
Generalni urbanistički plan grada Zagreba	2016.	-obvezan za javne površine (trgove, parkove), uređenje prostora i gradnju uz gradske avenije, gradnju novih mostova na rijeci Savi, te druge građevine i površine određene urbanističkim planom uređenja	Službeni glasnik Grada Zagreba br. 9/16

Izvor: <https://www.zakon.hr/>, <https://www.zzpugz.hr/>

2.2. Beč

Beč je najveći grad u Austriji i ima status savezne pokrajine i glavnoga grada. Također je ekonomsko, političko, umjetničko i intelektualno središte Austrije, ali i savezna pokrajina s najmanjom površinom i najvećim brojem stanovnika. (Wien.at. 2022) Beč broji 1,897,491 (2019) stanovnika, a rasprostire se na površini od 414,90 km². Regija Beča peta je najbogatija regija Europske Unije. Beč je sveučilišni regionalni centar s 15 sveučilišta, te kulturna meka u kojoj je smješteno 100 muzeja, 70-ak kazalište, 4 operne kuće te brojni festivali. (Vukić, Podnar 2010) Grad leži na Dunavu u najistočnijem dijelu Austrije, te se nalazi na raskršću putnih pravaca sjever-jug, povezujući Baltik s Jadranom, i zapad-istok, povezujući zapadnu i srednju Europu s jugoistočnom Europom. Beč je jedna od najstarijih metropola u Europi, njegova povijest počinje prije više od 4 tisućljeća. (Wikipedia 2023) Jezgra grada uvrštena je na UNESCO-vu listu svjetske kulturne baštine.

Karta 2.2.1. Prikaz položaja grada Beča

Izvor: <https://vemaps.com/>

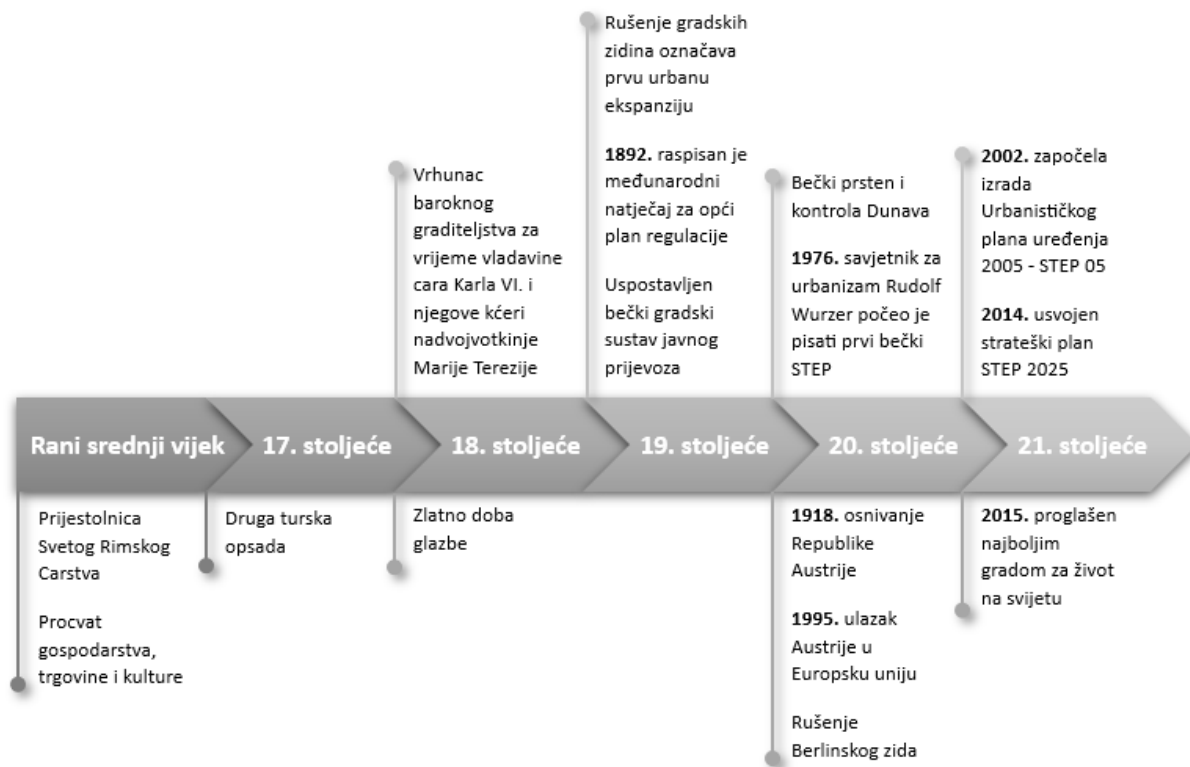
1273. godine na povijesnu pozornicu stupa praotac svih kasnijih Habsburgovaca, Rudolf I. Habsburški, kao rimsko-njemački kralj čija će dinastija više od 600 godina biti tijesno povezana s Austrijom i određivati njezinu sudbinu, pa tako i razvoj grada Beča. Beč tada postaje prijestolnica Svetog Rimskog Carstva te se u razdoblju do 1500. godine događaju izrazite promjene u izgledu grada, kojeg obilježavaju nagli procvat gospodarstva, trgovine i kulture. Osnivanjem Bečkog sveučilišta 1365. godine, stavljen je kamen temeljac za znanost i duhovni napredak, što je zauzvrat značajno utjecalo na naredna stoljeća. (Stadt Wien 2023)

Sliku Beča u 18. stoljeću obilježava barok. Grad oko 1700. godine broji oko 80.000 stanovnika. Postoje već i prvi propisi o gradnji, jer zgrade trebaju odgovarati slici grada. Beč doseže vrhunac baroknog graditeljstva prije svega za vrijeme vladavine cara Karla VI. i njegove kćeri nadvojvotkinje Marije Terezije, kraljice Ugarske i Češke, jedne od velikih vladarskih ličnosti austrijske povijesti. (Stadt Wien 2023) Krajem 18. stoljeća, Beč je doživio zlatno doba glazbe, te postao jedan od najvažnijih gradova u Austro-Ugarskoj monarhiji. Bio je treći najveći grad u Europi nakon Londona i Pariza. Kvaliteta života u njemu bila je slična onoj kao u tradicionalnim europskim gradovima: prenapučen, nezdrav, komunalan, glasan, pun života. Bio je to ulični grad, ljudi su živjeli na ulicama i koristili kuće, dok ljudi u većini modernih kultura koriste ulice i žive u kućama, što svjedoči o važnosti javnog prostora u to vrijeme.

Glavni grad carstva Habsburške monarhije razvio se kao neobičan urbani relikv. Dok su gradske utvrde u većini velikih europskih gradova bile porušene još u 17. stoljeću, srednjovjekovni grad Beč ostao je zarobljen u zidinama koje su izgubile svoju prvobitnu namjenu. Kako se grad razvijao, polako su se pojavljivala predgrađa, ali su ona nastajala sa povučenošću zbog pojasa širokog nekoliko stotina metara, koji je okruživao grad. Autokratski dekret cara Franje Josipa I. o rušenju gradskih zidina sredinom 19. stoljeća označio je prvu urbanu ekspanziju u Beču vezanu uz centar i predgrađa. Trebalo je stvoriti prostor za administrativne zgrade, javne ustanove i nove stambene objekte, oslobađanjem prostora koji su prethodno bili pod utjecajem srednjovjekovnih zidina, i povezivanjem starog grada unutar zidina s brzo rastućim područjem izvan njih.

Godine 1892. raspisan je međunarodni natječaj za opći plan regulacije. Ponuđen je koncept koji je uključivao radijalne ulice koje su polazile od središta koncentrične Ringstrasse. Ovaj decentralizirani sustav trebao je omogućiti neograničeni rast metropole. Istodobno, brza industrijalizacija i ogromno useljavanje uzrokovali su eksploziju urbanih područja i rast stanovništva. Prostrane periferne četvrti grada s industrijskim proizvodnim područjima i stambenim blokovima karakterizirale su zapadna susjedstva izvan prethodnih utvrda i konsolidirane društvene strukture grada do danas. Shema kontrole Dunava osigurala je novo građevinsko zemljište u blizini centra grada, razvijeno u kilometarskoj uličnoj mreži. Od 1857. do 1914. grad je dobio nevjerojatno produktivnu infrastrukturu, planiranu za 4 milijuna stanovnika, te je uspostavljen bečki gradski sustav javnog prijevoza.

S više od 2 milijuna stanovnika do 1910. godine Beč je bio jedan od najvećih gradova na svijetu. Eksplozivni razvoj prekinut je Prvim svjetskim ratom, raspadom monarhije i osnivanjem Republike Austrije 1918. Beč je tada postao prva metropola, koju su predvodili socijaldemokrati. U tom periodu podržani su programi gradnje privatnog sektora kako bi se uništile stare kuće i stvorio moderan grad. Nakon Drugog svjetskog rata, naglašena je racionalizacija i industrijska proizvodnja, a arhitektura se prilagodila tim trendovima. Nove stambene kuće projektirane su u starim praznim parcelama u centru i periferiji grada, nepovezane s javnim prijevozom. Općenito, tendencije urbanog razvoja bile su slične onima u drugim europskim metropolama – poboljšati dostupnost cestovnog prijevoza. Promjene u strategiji urbanističkog planiranja započele su 70-ih godina kada se grad otvorio međunarodnim trendovima. U tom razdoblju realizirana su dva monumentalna urbanistička projekta koja su značajno utjecala na urbano tkivo grada, poput Bečkog prstena i kontrole Dunava, čija shema je oblikovala grad tijekom niza stoljeća. Sa naglim promjenama u geopolitičkoj situaciji početkom 90-ih, grad Beč je doživio novu dinamiku u svom razvoju. Bivša najistočnija europska zemlja preobrazila se u srednjoeuropsku državu nakon rušenja Berlinskog zida i otvaranja granica sa susjednim zemljama poput Slovačke, Češke i Mađarske. Uključivanje Austrije u Europsku uniju 1995. također je značajno utjecalo na planiranje i razvoj grada Beča. (Liepa-Zemesa 2010) Sjedište je nekoliko međunarodnih organizacija: OPEC-a (Organizacije zemalja izvoznica nafte), IAEA-e (Međunarodne agencije za atomsku energiju) i UNIDO-a (Organizacije za industrijski razvoj Ujedinjenih naroda). Između ostalog jedno je od najomiljenijih europskih odredišta turista iz čitavog svijeta ali i imigranata koji čine, posebno posljednjih godina, veliki dio u broju gradskog stanovništva. Na osnovu studije konzultantske firme za ljudske resurse "Mercer" o kvalitetu života u svjetskim metropolama, Beč je 2015. godine proglašen najboljim gradom za život na svijetu. (Wikipedia 2023)

Slika 2.2.1. Lenta razvoja grada Beča kroz stoljeća

2.2.1. Natječajna regulativa za Beč

U Beču se već od 19. stoljeća provode arhitektonski i urbanistički natječaji kao način odabira najboljih rješenja za gradnju novih zgrada i uređenje javnih prostora. Međutim, reguliranje i formaliziranje natječaja kao obavezne procedure za odabir arhitektonskih i urbanističkih projekata započelo je tek kasnije, tijekom 20. stoljeća.

Competition Standard Architecture - WSA 2010, jedan je od standarda koji je osmislila Savezna komora arhitekata i inženjerskih savjetnika, a koristi se za organizaciju i provedbu arhitektonskih natječaja. Razvijen je 2010. godine u suradnji s Europskom unijom i europskim državama. WSA sažima najvažnije normativne odredbe i preporuke za kvalitetno i zakonski usklađeno vođenje arhitektonskih natječaja. Sastoji se od: Načela arhitektonskog natječaja (Dio A) s političkim stajalištima Savezne komore, Pravilnika o natječaju za arhitekturu (Dio B) kao praktično primjenjivog skupa pravila za javne i privatne arhitektonske natječaje i Profil izvedbe za arhitektonske natječaje (Dio C), kojima se može definirati natječajni rad i odrediti minimalni novčani iznosi nagrada za uobičajene vrste natječaja. Navedeni standardi usmjereni su jednako na javne i privatne klijente. (architekturwettbewerb 2023) **Zakon o javnoj nabavi** također predviđa korištenje propisa kao što je natječaj Standard Architecture 2010 (WSA): Svatko tko provodi arhitektonski natječaj mora kao osnovu koristiti odgovarajući sustav natječaja. WSA 2010 se tijekom godina razvio u vodeći standard. Jer su potrebna poštena pravila koja su dogovorili stručni predstavnici i koja su evidentirana u natječaju Standardne arhitekture. (WSA 2010)

Osnovna načela za natjecanja sažeta su u vodiču. Sažeto kao “**Osnove za provođenje natječaja u području arhitekture i urbanizma**”, ovaj je vodič prvi put napisan 2003. godine. Dostupan je i u drugoj, revidiranoj i zakonski dopunjenoj verziji, u koju su ugrađene izmjene i dopune Federalnog zakona o javnoj nabavi koje su na snazi od 2008. godine. Vodič su razvili i revidirali nadležni odjeli Grada Beča u bliskoj suradnji s Komorom arhitekata i inženjerskih savjetnika za Beč, Donju Austriju i Gradišće. (Općinski odjel 18 2008) Ovaj vodič opisuje općenite smjernice i pravila za provođenje natječaja u Beču, uključujući i ciljeve i svrhu natječaja, kriterije za odabir pobjednika, pravila za sudjelovanje, vrijeme trajanja natječaja, i nagrade za pobjednike. Osim toga, propisuje kako će biti organiziran i proveden natječaj, uključujući postupak prijave, evaluaciju i ocjenjivanje natječajnih radova, te način prikazivanja i objavljivanja radova. Također definira kriterije za ocjenjivanje radova, kao što su kvaliteta arhitektonskog i urbanističkog rješenja, funkcionalnost, održivost, ekonomičnost, kao i druge važne aspekte. Cilj ovog dokumenta je osigurati da se natječaji u području arhitekture i urbanizma u Beču provode na jasan, transparentan i pravedan način, te da se biraju najbolja i najinovativnija rješenja za prostorne izazove u gradu.

Tablica 2.2.1. Pregled aktualne natječajne regulative za grad Beč

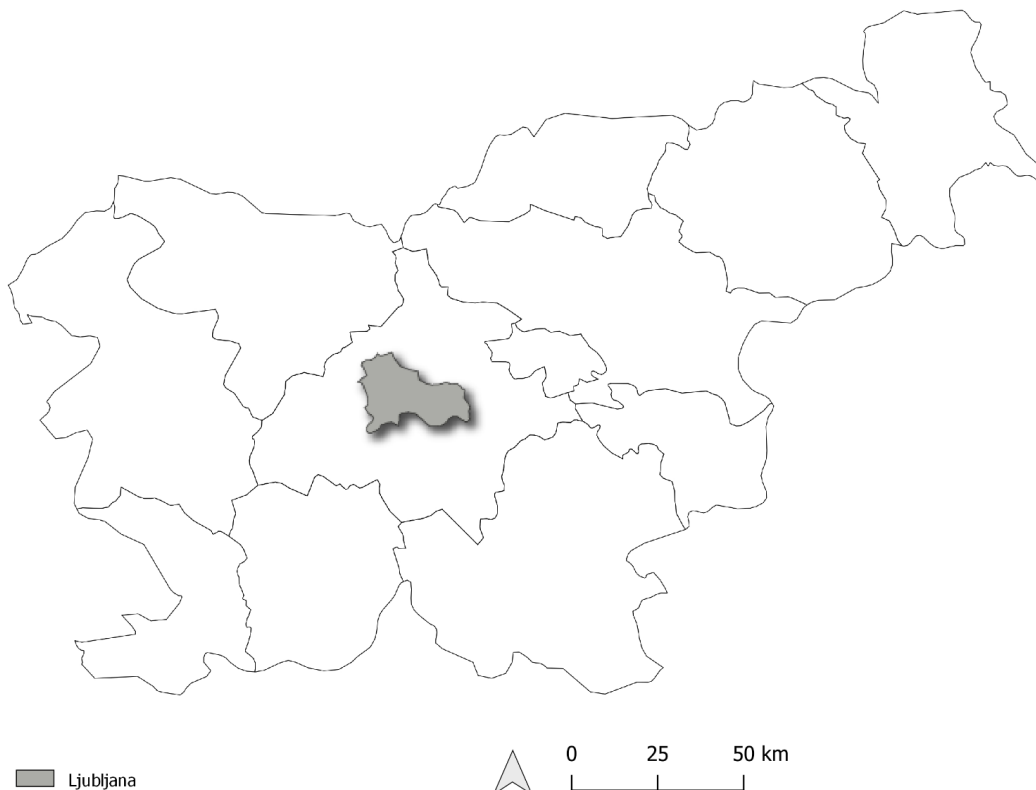
NAZIV	GODINA	PROPISANO O NATJEČAJIMA	STATUS
Competition Standard Architecture - WSA 2010	2010.	-načela arhitektonskog natječaja s političkim stajalištima Savezne komore -pravilnika o natječaju za arhitekturu kao praktično primjenjivog skupa pravila za javne i privatne arhitektonske natječaje -profil izvedbe za arhitektonske natječaje, kojima se može definirati natječajni rad i odrediti minimalni novčani iznosi nagrada za uobičajene vrste natječaja	Standard
Osnove za provođenje natječaja u području arhitekture i urbanizma	2003.	-opisuje općenite smjernice i pravila za provođenje natječaja - svrhu natječaja, kriterije za odabir pobjednika, pravila za sudjelovanje, vrijeme trajanja natječaja, nagrade za pobjednike te način objave radova	Vodič

Izvori: <https://www.architekturwettbewerb.at/>, <https://www.digital.wienbibliothek.at/>

2.3. Ljubljana

Ljubljana je glavni i najveći grad Slovenije, nalazi se u središnjoj Sloveniji, na rijeci Ljubljanici. Zajedno sa Zagrebom dijelila je nedavnu političku povijest unutar SFRJ, danas broji 295,504 (2020) stanovnika, na površini od 114,90 km². Usprkos manjoj veličini u smislu stanovništva i površine, Ljubljana u mnogočemu predstavlja veći centar atrakcije. Predstavlja regionalni sveučilišni centar s oko 50 000 studenata, 21 fakultetom i 3 akademije, te se predstavlja i kao grad kulture i umjetnosti s 15 muzeja, više od 40 galerija, 14 kina i 11 kazališta. (Vukić, Podnar 2010) Prema tome, Ljubljana je političko, gospodarsko i kulturno središte Slovenije, a istovremeno je i važno turističko odredište. Grad ima bogatu povijest koja seže do rimskog razdoblja, a danas je poznat po svojoj arhitekturi, parkovima, festivalima, gastronomskoj i

kulturnoj sceni. Ljubljana je također važan prometni čvor u Sloveniji. Ima dobre prometne veze sa svim dijelovima zemlje, kao i sa susjednim državama.

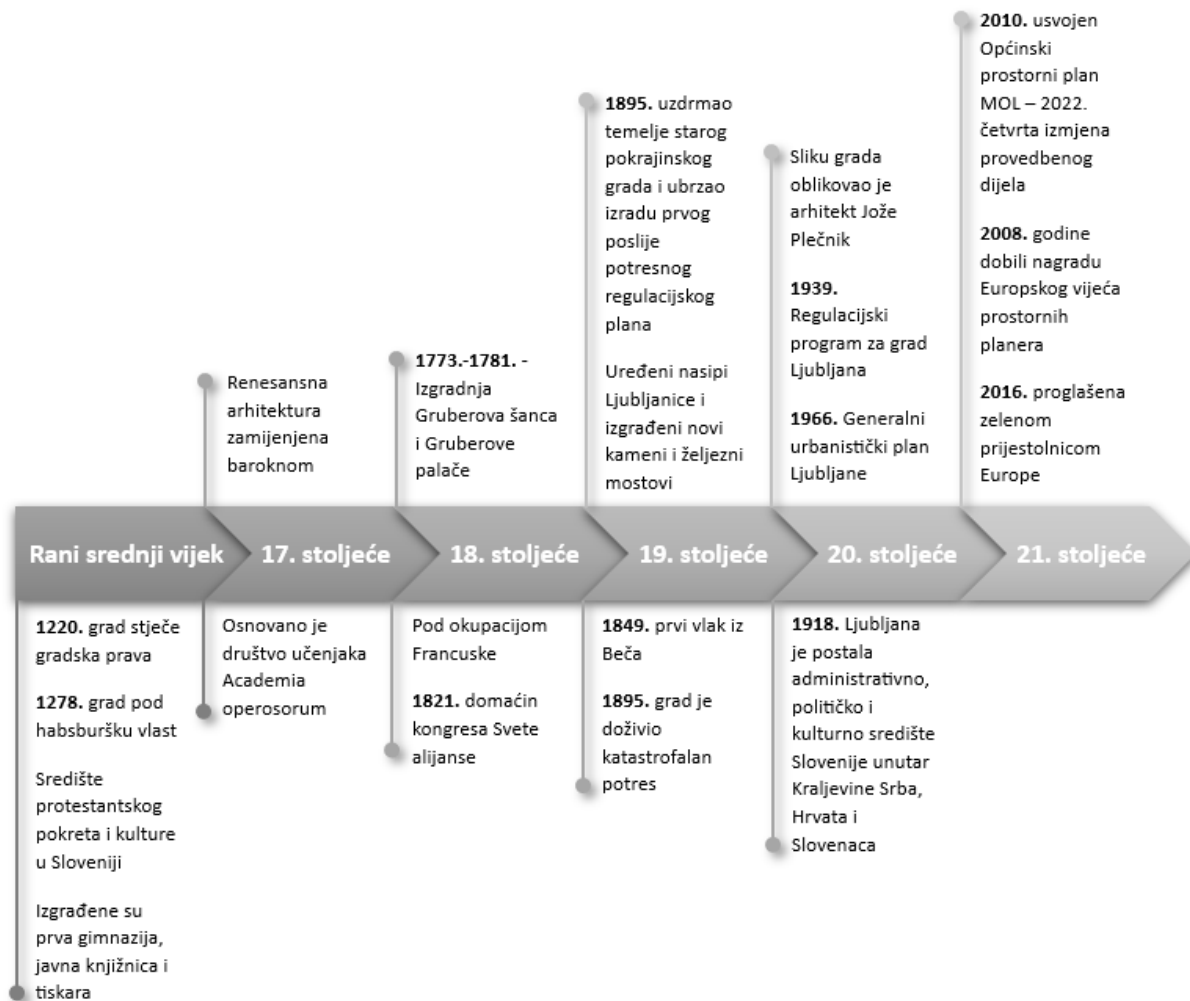
Karta 2.3.1. Prikaz položaja grada Ljubljane
Izvor: <https://vemaps.com/>

Uspon Ljubljane započinje u 13. stoljeću. U to vrijeme grad se sastojao od tri jezgre: Starog, Mestnog i Novog trga. Svaki od njih bio je okružen zidom. U grad je vodilo pet vrata, a spajali su ga Donji (Špitalski) i Gornji (Čevljarski, nekada Mesarski) most. Grad stječe gradska prava 1220. godine, a između ostalog u dvorcu se kovao i vlastiti novac. Građani, osobito obrtnici, bili su podijeljeni u cehove. Godine 1270. grad je zauzeo češki kralj Otokar Premisl, a Ljubljana je 1278. došla pod habsburšku vlast kao dio Kranjske.

Ljubljana je u 16. stoljeću, s populacijom od otprilike 5000 stanovnika, postala značajno središte protestantskog pokreta i kulture u Sloveniji. U tom periodu, izgrađene su prva gimnazija, javna knjižnica i tiskara, što je predstavljalo ključnu kulturnu ekspanziju grada. U kasnijem periodu, u gradu su osnovane i druge važne obrazovne institucije poput isusovačke gimnazije koja je kasnije evoluirala u fakultet. Tijekom kasnog 17. stoljeća, osnovano je i društvo učenjaka Academia operosorum, koje je privuklo strane graditelje i kipare u grad. Kao rezultat tog kulturnog i umjetničkog razvoja, renesansna arhitektura grada postupno je zamijenjena baroknom. Domaće kuće su renovirane s dodatkom trećih katova, a pročelja su osvježena. Interijeri su bili ukrašeni arkadnim dvorištima i stubištima, dok su se mnoge crkve obnavljale ili izgrađivale u baroknom stilu. Vrhunac barokne umjetnosti u Ljubljani dosegnut je djelima kipara Francesca Robbe.

U 18. stoljeću rastu manufakture, ali gospodarski značaj Ljubljane ostaje na području tranzita. Tijekom francuske okupacije (1809.–1813.) grad je bio glavni grad Ilirskih pokrajina. Godine 1821. grad je bio domaćin kongresa Svete alijanse, koji je imao za cilj spriječiti narode u njihovim nastojanjima za političkim slobodama i ustavnošću. U znak sjećanja na taj događaj jedan od središnjih trgova nazvan je Kongresni trg. U prvoj polovici 19. stoljeća grad mijenja svoju sliku. Između ostalog, uredili su nasipe Ljubljanice i izgradili nove kamene ili željezne mostove. Godine 1849. stigao je prvi vlak iz Beča, a osam godina kasnije dovršena je veza s Trstom. Godine 1895. grad je doživio katastrofalan potres. Obnova grada uglavnom je povjerena austrijskim i češkim arhitektima. Kao rezultat obnove izgrađene su nove ulice i izrasle mnoge secesijske zgrade.

Na prijelazu stoljeća umnožavaju se stečevine poput vodovoda, električna i moderna kanalizacijska mreža, tramvaja itd. Prvi svjetski rat zahvatio je grad samo izdaleka. Godine 1918., nakon raspada Austro-Ugarske, Ljubljana je postala administrativno, političko i kulturno središte Slovenije unutar Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca. U razdoblju između dva svjetska rata sliku grada oblikovao je i arhitekt Jože Plečnik, koji je u svom radu ostvario pomirenje romaničkog baroka i germanske secesije. Njegov je pečat toliko jak da se samo ime Plečnikova Ljubljana zadržalo na tom arhitektonskom razdoblju. Nakon Drugog svjetskog rata, Ljubljana je postala glavni grad Slovenije, jedne od šest republika socijalističke Jugoslavije. Bilo je to vrijeme brzog gospodarskog razvoja koji je privukao mnogo novih stanovnika, a grad se širio. Ljubljana je bila proglašena zelenom prijestolnicom Europe 2016. godine zbog svog izvanrednog uspjeha u razvoju održivog urbanog okoliša i inovativnih pristupa upravljanju gradom. (Mestna občina Ljubljana 2023)

Slika 2.3.1. Lenta razvoja grada Ljubljane kroz stoljeća

2.3.1. Natječajna regulativa za Ljubljano

Provođenje natječaja za arhitektonska i urbanistička rješenja u Ljubljani ima dugu povijest koja seže do kraja 19. stoljeća. Prvi natječaj za izradu urbanističkog plana grada proveden je 1895. godine, a od tada su se redovito provodili natječaji za najbolja arhitektonska rješenja za javne i privatne građevine, kao i za urbanističke planove. Jedan od najznačajnijih natječaja bio je onaj za urbanistički plan Ljubljane iz 1911. godine. Tijekom 20. stoljeća, provođenje natječaja postalo je sve učestalije, a grad je dobio neke od svojih najznačajnijih građevina zahvaljujući natječajima za njihovu izgradnju.

Prema **Zakonu o prostornom uređenju**, stručne podloge vezane uz traženje urbanističkog, arhitektonskog ili krajobraznog rješenja pribavljaju se putem natječaja za projektiranje, u skladu s propisima o javnoj nabavi. Natječaj za idejno rješenje obvezan je za površine veće od pet hektara, koje uključuju obnovu naselja ili dijela naselja s velikim javnim površinama ili društvenom infrastrukturom, novi kompleks stambene ili poslovne izgradnje, složene površine za turizam, rekreaciju i druge aktivnosti u krajobrazu koje značajno utječu na prepoznatljivost područja. Investitor izrade prostornog akta, čak i ako nije naručitelj prema propisima o javnoj

nabavi, obvezan je provesti natječaj za projektiranje ili neki drugi oblik natječaja ako je to utvrđeno zakonom. (Službeni list RS 199/21 2023)

U skladu sa **Zakonom o javnoj nabavi**, potrebno je provesti natječaj za javnu nabavu u svrhu projektiranja novih objekata namijenjenih javnoj uporabi, sukladno propisima koji uređuju građenje objekata za šport, rekreaciju i druge aktivnosti za razonodu prema Jedinstvenoj klasifikaciji vrsta građevina. Nadalje, potrebno je provesti natječaj za izradu stručne dokumentacije za potrebe prostornog uređenja, ako se planiranim uređenjem prostora mijenja namjena površine te kada površina planiranog uređenja prelazi pet hektara. U slučaju obvezne provedbe natječaja za projektiranje prema prostornom aktu, Zakon propisuje pravila za organizaciju natječaja i odabir sudionika, te za sastav i djelovanje žirija. Također, ovim zakonom propisuju se obveze objave raspisivanja natječaja i objave rezultata. (Službeni list RS 10/22 2023)

Od 2004. godine na snagu stupa **Pravilnik o javnom natječaju za odabir stručno najprikladnijih rješenja uređenja prostora i objekata** koji detaljno propisuje uvjete i kriterije za provođenje natječaja, te postupak odabira najboljeg rješenja. Obuhvaća definiranje postupka pripreme i provedbe javnog natječaja, osnovnih načela u organizaciji i provedbi natječaja, sudionika natječaja, sastav i rad ocjenjivačkog odbora, svrhu i cilj provedbe natječaja, vrste natječaja, vremenske rokove i financijske troškove, kao i nagradni fond. Uključuje se i opis svrhe i sadržaja natječaja, kriterija za evaluaciju i obvezu prezentacije natječajnih radova. (Službeni list RS 108/04 2023) Pravilnik je usklađen prema odredbama Zakona o javnoj nabavi, Zakonu o prostornom uređenju te Zakonu o gradnji zgrada. Ovaj pravilnik je važan korak u unaprjeđenju kvalitete arhitektonskog i urbanističkog oblikovanja u Gradu Ljubljani, te u uvođenju transparentnog i kvalitetnog procesa natjecanja.

Tablica 2.3.1. Pregled aktualne natječajne regulative za grad Ljubljano

NAZIV	GODINA	PROPISANO O NATJEČAJIMA	STATUS
Zakon o prostornom uređenju	2021.	-stručne podloge vezane uz traženje urbanističkog, arhitektonskog ili krajobraznog rješenja pribavljaju se putem natječaja za projektiranje, u skladu s propisima o javnoj nabavi -obvezno za površine veće od pet hektara, npr. obnova naselja, složene površine za turizam, rekreaciju i druge aktivnosti u krajobrazu koje značajno utječu na prepoznatljivost područja	Službeni list Republike Slovenije, br. 199/21
Zakon o javnoj nabavi	2022.	-provesti natječaj za izradu stručne dokumentacije za potrebe prostornog uređenja, ako se planiranim uređenjem prostora mijenja namjena površine te kada površina prelazi pet hektara -propisuje pravila za organizaciju natječaja i odabir sudionika, za sastav i djelovanje žirija te za obvezu objave natječaja i objave rezultata	Službeni list Republike Slovenije, br. 10/22
Pravilnik o javnom natječaju za odabir stručno	2004.	-detaljno propisani uvjete i kriterije za provođenje natječaja, te postupak odabira najboljeg rješenja	Službeni list Republike Slovenije, br. 108/04

najprikladnijih rješenja uređenja prostora i objekata		-opis svrhe i sadržaja natječaja, kriterija za evaluaciju i obvezu prezentacije natječajnih radova	
---	--	--	--

Izvori: <http://www.pisrs.si/Pis.web/>

2.4. Zaključak

Svi navedeni gradovi, Zagreb, Beč, Ljubljana, imaju zajedničku geografsku i povijesnu povezanost zbog svoje lokacije, blizine i utjecaja Habsburške Monarhije (Austro-Ugarske), te svoje uloge kao političkih, kulturnih i gospodarskih središta. Beč se ističe kao vodeći grad u regiji po pitanju infrastrukture, edukacije, inovacija, internacionalnosti, životnog standarda i kulturne scene. Slijedi ga Ljubljana, koja također pokazuje određeni napredak u tim područjima. Međutim, Zagreb zaostaje za ovim gradovima, što se očituje u manjem broju zaposlenih i javnih prostora u usporedbi s drugim gradovima s obzirom na njegovu veličinu. Unatoč tome, Zagreb ima značajan potencijal u regiji u pogledu obrazovnih i kulturnih institucija. No, taj potencijal nedovoljno se koristi ili se koristi neefikasno. Grad još uvijek ima velik potencijal za razvoj, međutim, ostali regionalni centri imaju više inicijative, koja se prepoznaje u aktivnostima (poslovne operacije, politika, sport), koje utječu na profiliranje identiteta grada.

Javni urbanistički i arhitektonski natječaji imaju dugu tradiciju u Europi i vrlo su razvijeni. Njima se osigurava transparentnost i demokratičnost u procesu planiranja i dizajniranja gradova. Obično se objavljuju javno, a uključuju različite stručnjake kao što su arhitekti, urbanisti, krajobrazni arhitekti, inženjeri i drugi stručnjaci. Često se pozivaju i građani da sudjeluju u procesu. Javni natječaji omogućuju i sudjelovanje inozemnih stručnjaka u projektima, čime se povećava raznolikost i međunarodni karakter projekata. Također, oni daju priliku mladim i neafirmiranim stručnjacima da pokažu svoje ideje i talente, te se stoga mogu smatrati platformom za razvoj kreativnosti i inovativnosti.

Važnost natječaja prepoznata je još u 19. stoljeću, tako u sve tri europske metropole, koje su analizirane, postoji stoljetna tradicija provođenja arhitektonskih i urbanističkih natječaja. Formiranje i reguliranje natječaja kao obavezne procedure definiralo se i mijenjalo kroz godine te je provođenje natječaja postalo sve učestalije.

Početak 20. stoljeća pojavljuju se strukovni pravilnici koji nastaju pod utjecajem stručnjaka odnosno stručnih udruga. Pravilnici se među analiziranim gradovima bitno ne razlikuju. Svaki od njih detaljno regulira sve aspekte provedbe natječajne procedure, od pripreme natječaja, raspisivanje, prijavljivanje sudionika, određivanje uvjeta i kriterija, ocjenjivanje radova, dodjelu nagrada i realizaciju nagrađenog rada. Dakle postupak je u osnovi isti, bira se najbolje rješenje od ponuđenih kroz demokratsku i transparentnu proceduru. U današnje vrijeme sve češće se suočavamo s problemom zaobilaznja formalne procedure koja uključuje javne arhitektonske i urbanističke natječaje. Stručnjaci u području prostornog planiranja, kao posrednici između vlasti i građana, imaju ključnu ulogu u poticanju primjene javnih natječaja, što se smatra pouzdanim načinom osiguravanja arhitektonske izvrsnosti. Međutim, mnogi investitori i javne uprave izražavaju nepovjerenje u ovu praksu i smatraju je nepotrebnom komplikacijom koja oduzima vrijeme i troši novac. Također, više pažnje se

obraća na profit nego na potrebu za estetskim i funkcionalnim uređenjem prostora. Stoga, ključni izazov je u podizanju svijesti o važnosti natječaja kao instrumenta koji osigurava kvalitetu urbanog okruženja. Potrebna je afirmacija i promocija javnih natječaja od strane struke, medijskom promocijom, javnim raspravama te sustavnim javnim predstavljanjem rezultata natječaja. Pored toga, nužno je unaprijediti postojeću regulativu za provođenje natječajne procedure kao vodeće metode za uređenje javnog prostora. Edukacija mladih prostornih planera o pravilnoj provedbi natječajne procedure te građana o njihovim mogućnostima sudjelovanja u procesu planiranja i izvedbe natječajnih radova također predstavljaju neophodne korake u ovom procesu.

Samo stručna provedba natječaja osigurava postizanje krajnjeg cilja zbog kojeg se natječaji i provode - visoke kvalitete izgrađenog prostora. Visoka razina provedbe natječaja mora biti osigurana u svim fazama od stručne pripreme natječajnog zadatka, stručnosti odabranih sudionika u provedbi natječaja, transparentnih postupaka vrednovanja natječajnih radova, pa sve do realizacije natječajnih radova. (Apolitika 2012)

3. Analiza natječaja za uređenje javnih gradskih površina

Kvalitetan izgrađeni prostor preduvjet je za zadovoljstvo stanovnika svojim gradom te općom kvalitetom života. Natječaji omogućuju pronalaženje najkvalitetnijih rješenja za odabrane zahvate u prostoru. (HKA 2023) Najbolji rezultati na području arhitekture i urbanizma, te krajobraznog uređenja ostvareni temeljem provedenih natječaja, postaju kulturna baština, afirmirajući tako nacionalni identitet. Natječaj kao metoda odabira najkvalitetnijeg arhitektonskog i/ili urbanističkog rješenja osigurava demokratsku i transparentnu proceduru te predstavlja izazov neposrednog uspoređivanja radova svih natjecatelja. Najkvalitetnije idejno rješenje treba zadovoljiti različite zahtjeve, kao što su održivost, funkcionalnost, ekonomičnost, te ekološki i socijalni zahtjevi. (Apolitika 2012) U ovom dijelu rada analizirani su realizirani prvonagrađeni radovi natječaja za uređenje javnih površina na primjeru gradova Zagreb, Beč i Ljubljana, u periodu od 1990. do 2023. godine.

3.1. Analiza natječaja za uređenje javnih gradskih površina u Zagrebu

U ovom dijelu rada korištena je dokumentacija natječajnih radova, kao literatura, iz arhiva Društva arhitekata Zagreb. Za neke natječaje dokumentacija nije bila dostupna ili je nema stoga su korišteni internetski izvori.

Karta 3.1.1. Prikaz realiziranih natječaja na području Zagreba

3.1.1. Preradovićev trg

Preradovićev trg poznatiji kao Cvjetni trg, kako svojom arhitekturom, tako i svojim urbanim karakteristikama, odražava vrijeme svoga nastanka, ne samo u elementima stila već i vrijednostima koje su ti elementi simbolizirali: uspon građanske klase i trgovačkog društva. Cvjetni trg tako ne predstavlja samo intimni trg Donjega grada, u neposrednoj blizini Trga bana Jelačića. On zauzima važno mjesto u urbanom životu: mjesto je boravka, druženja, mjesto gdje se dolazi biti viđen, svojevrsni teatar na otvorenom.

Slika 3.1.1. Preradovićev trg krajem tridesetih godina

Izvor:<https://www.jutarnji.hr/kultura/povijest-nestanka-cvjetnog-trga-moze-li-nekoliko-kioska-s-cvijecom-opravdati-njegovo-ime-5164688>

U sklopu višegodišnjeg preuređenja šire okolice Jelačićeva trga u takozvanu pješačku zonu godine 1990. raspisan je natječaj za uređenje Preradovićeve trga i Varšavske ulice. Prvo nagrađeni projekt Mihajla Kranjca i Berislava Šerbetića ostvaruje se u ljeto 1995. Zadržavajući namjenu trga kao tržnice za cvijeće i poimajući ga kao društveno poprište, autori teže naglašeno estetskom uređenju. Ostvaruju ga monumentalizacijom urbane opreme, poimence hipertrofiranim kandelabrima, koji se izvode u kamenu. Uklonjeni su temeljni elementi trga, koji je ostao opustošen: česma od lijevanog željeza, valjkasti stup karakterističan za gradove 19. stoljeća, raznoliki stolovi za cvijeće i stabla. Upravo je to postalo predmet intenzivne kritike opće i stručne javnosti na brojnim tribinama, javnim raspravama i prosvjedima jer su pokazali unifikaciju zagrebačkih trgova i nepoštivanje kulturne baštine. U toj novoj scenografiji trga, pješačko područje, koje uz trg uključuje dio Preradovićeve i Varšavske ulice, gube se razlike između konstitutivnih odrednica donjogradskog ambijenta – trga i ulice, odnosno njihova partera – hodnika (nogostupa) i kolnika. I historicistički spomenik Petru Preradoviću, čije ime trg danas opet nosi, izgubio se na novoj cvjetnoj tržnici. Ovim uređenjem i postavljanjem nove urbane opreme, dok je ona stara uklonjena narušila se prepoznatljivost i ambijentalnost ovog šarmantnog trga. Nakon ove intervencije na trgu započinje dugogodišnja degradacija prostora ne samo trga već i okolnih objekata, pogodujući interesima investitora. (Hrgović 2020)

Slika. 3.1.2. Trg Petra Preradovića

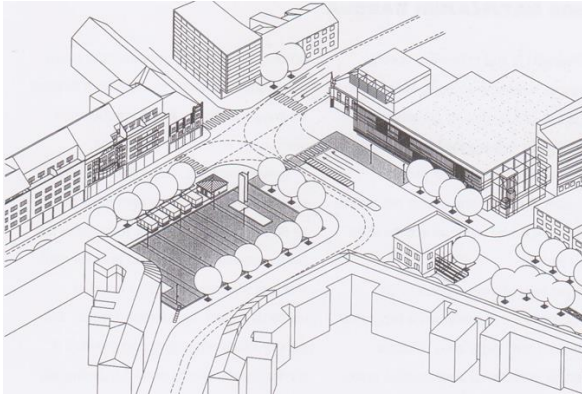
Izvor: <https://licegrada.hr/par-crtica-o-trgu-petra-preradovica-kojeg-svi-volimo-zvati-cvijetni-trg/>

3.1.2. Kvaternikov trg

Kvaternikov trg važno je mjesto u zaštićenoj povijesnoj-urbanističkoj cjelini Zagreba. Zadatak je bio prenamijeniti ga iz trga tržnice u gradski trg koji bi svojim novim sadržajem i uređenjem privlačio ljude. Također to je „kompleksan prostor gdje se slijevaju dvije urbanistički važne ulice avenijalnog karaktera (gradske dijagonale - Heinzelova i Šubićeva). Maksimirska i Savska kao nekadašnji i današnji ulazi u grad i prometne gradske ulice.“ Prema tome posebno se obratila pažnja na prometnu regulaciju.

Godine 1997. Gradsko poglavarstvo Zagreba raspisalo je opći, anonimni jednostupanjski natječaj, ocjenjivački sud izlučio je pet radova koji su zadovoljavali minimalne kriterije za traženi zadatak. Intencija natječaja bila je usklađivanje sredine tj. trga s njegovom neposrednom okolicom. Bilo je mišljenja kako bi se natječaj trebao proglasiti neuspjelim međutim prevladalo je stajalište da se zbog uloženog truda u natječaj razmotre ponuđena rješenja. Prvu nagradu dobio je rad Miroslava Genga. „Trgom dominira tamni, čelično-stakleni paviljon, smješten uz tramvajsku stanicu na Vlaškoj ulici, koji sadrži četiri kioska za cvijeće i kavanu te visoki stup, svojevrsni obelisk, koji bi trebao služiti za informiranje. Jedina intervencija na središnjem dijelu je drvena platforma, svojevrsna pozornica koja je namijenjena za različita događanja.“ Preuređenje trga završeno je 2007. godine. Tako je tijekom godina odgađanja početka radova na obnovi trga Gengovo je rješenje dodatno mijenjano, i to na štetu arhitekta autorskog prijedloga i kvalitete prostora uopće. Osim lokacije trga koja sama po sebi, kao što je već ranije navedeno, podređuje prostor prometu, još jedna od intervencija u uređenju Kvatrića je i umetanje dvoetažne podzemne garaže ispod trga, što je učinjeno nakon provedenog natječaja, čime se cijeli zadatak ali i sam trg podređuje automobilskom i tramvajskom prometu na štetu pješaka i trga. Uređenjem prostora trga pješaci postaju potpuno sporedni i potisnuti u drugi plan, dok se daje naglasak na promet. Prostor je postao ne funkcionalan, kretanje kroz trg je otežano zbog velike konstrukcije (pozornice) koja se niti ne koristi, klupe za sjedenje nisu adekvatne jer su niske što onemogućuje korištenje klupa za sve građane, također na samom trgu nema niti jednog

stabla. Trg je izgubio svoj karakter i ulogu trga, postao je samo prolaz za pješake i garaža za automobile. (Hrgović 2020)

Slika 3.1.3. Nacrt projekta Kvaternikovog trga
Izvor: Katalog natječajnih radova Britanski i Kvaternikov trg

Slika 3.1.4. Kvaternikov trg
Izvor: <https://radio.hrt.hr/radiosljeme/clanak/kvaternikov-trg-vapi-za-preureenjem/184249/>

3.1.3. Britanski trg

Provedbeni urbanistički plan Donjega grada, izrađen 1989. godine odnosi se prema trgu uistinu minimalistički. Bavi se tek plohom na kojoj je tržnica. Određuje da se zelena tržnica zadrži, a svi kiosci odstrane, osim eventualno onih za prodaju cvijeća uz Ilicu, a sadržaji vezani za tržnicu presele u prizemlja i podrume okolnih objekata. Zahtjeva obnovu paviljona javnog zahoda s prodavaonicom novina i visokog zelenila što obrubljuje plohu grada, koju pak namjenjuje pješaku i njegovom nesmetanom kretanju. Napokon, za uređenje trga traži urbanističko-arhitektonski natječaj.

Slika 3.1.5. Nacrt uređenja Britanskog trga
Izvor: Katalog natječajnih radova Britanski i Kvaternikov trg, DAZ, 1998.

Godine 1997. Gradsko poglavarstvo Zagreba raspisalo je opći, anonimni jednostupanjski natječaj za idejno urbanističko-arhitektonsko rješenje Britanskog trga. Nagrađena su tri, a otkupljena dva rada. Prvu su nagradu dobili Jasenko Horvat, Tihomir Jukić, Azra Suljić i Krunoslav Šmit. Glavni je motiv ovoga rada obzirni popravak stanja bez većih intervencija.

Zadržavaju se i usklađuju sve postojeće funkcije i sadržaji, te teži afirmirati sve one vrijednosti koje bi unaprijedile humanizaciju prostora trga i područja povezanih s njime. Autori se usredotočuju na kretanje pješaka, ometano sada zahtjevima prometa, te utvrđivanju mjesta boravka i društvenosti, ne samo na trgu i njegovim kućama, nego i u dva bloka južno od trga. Tu predlažu niz sadržaja koje izvode (ili pretpostavljaju) iz tradicije trga i stiliziraju za njih prostore. Čišćenjem, sređivanjem i usklađivanjem predstavljaju karakteristike tog trga, unapređujući napose doživljajne vrijednosti njegovih dijelova. Rad se zasniva na pomnom čitanju povijesnih slojeva i poznavanju geneze trga. Inovacije su minimalne i svode se uglavnom na urbanu opremu. Najveća je interpolacija nove strukture na potezu Rokova-Nazorova ulica, na mjesto ne vrijedne izgradnje; zgrada bi se namijenila tržnici i njezinim ekstenzijama, a podzemno bi parkiralište uglavnom riješilo probleme privatnog parkiranja. Idejno rješenje s prijedlogom rješenja prometa što su ga autori 1999. podnijeli investitoru kao prijedlog za ishođenje lokacijske dozvole, u očekivanju zahvata, predstavlja nešto reduciranu i korigiranu varijantu natječajnog rada. Idejno urbanističko rješenje za prostor trga i širi obuhvat ide u korist ovog malog trga u centru Zagreba. Projekt se vezao na slojevitost i identitet lokacije. (Hrgović 2020)

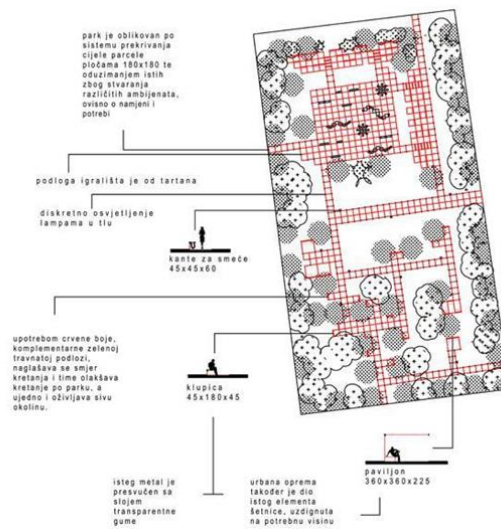
Slika 3.1.6. Britanski trg

Izvor:<https://www.telegram.hr/price/otisli-smo-do-britanca-vidjeti-u-kojoj-su-fazi-radovi-o-kojima-cijeli-grad-polemizira-evo-male-fotogalerije/>

3.1.4. Park Kate Šoljić

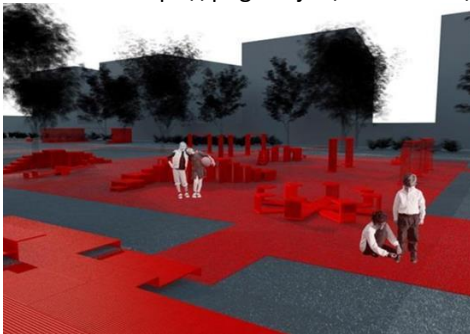
Prostor guste stambene izgradnje gdje gravitira velik broj ljudi sam po sebi traži jedan javni park. Tako je za prostor na križanju Selske ceste i Baštijanove ulice u Zagrebu Gradsko poglavarstvo Zagreba raspisalo javni, otvoreni, anonimni jednostupanjski krajobrazno - urbanističko – arhitektonski natječaj 2009. godine. Prvu nagradu dobili su Marija Horvat, Dora Jerbić i Danica Selem. Projekt kojim je definiran izgled livade na križanju Selske i Baštijanove realiziran je sedam godina kasnije. Park se sastoji od dva dijela – intimnijeg za sjedenje i druženje, te djela uređenog za djecu različite dobi. Dominira crvena boja kao komplementarna zelenoj čime se htio naglasiti smjer kretanja i oživjeti prostor. Također korišten je lste metal kao materijal za sve elemente u parku, transparentni materijal koji dopušta prodiranje trave i time čini uređeni prostor prirodnijim. Park je oblikovan po sistemu prekrivanja cijele parcele pločama 180x180 te oduzimanjem istih zbog stvaranja različitih ambijenata ovisno o namjeni i potrebi, okružuju ga tribine svojevrsna barijera od okolnog prometa. Park je opremljen

pitkom vodom i prilagođen je osobama s invaliditetom. Rad mladih arhitekata obogatio je pretežno stambeni prostor sa novim parkom u naselju što je pozitivno. Uređenje površine bilo je svakako potrebno. (Hrgović 2020)

Slika 3.1.7. Nacrt projekta park Selska - Baštijanova

Izvor: <https://pogledaj.to/arhitektura/najbolje-ideje-mladih-arhitekata-stavljene-na-cekanje/>

Slika 3.1.8. Vizualizacija projekta

Izvor: <https://www.vecernji.hr/zagreb/kvart-nabujao-ali-prostor-za-park-je-sest-godina-pust-971421>

Slika 3.1.9. Park nakon realizacije

Izvor: <https://narod.hr/hrvatska/zagrebu-otvoren-park-kate-soljic-koja-domovinskom-ratu-izgubila-cetirisina>

3.1.5. Zaključak

Period od 1990. do 2000. godine predstavljao je izazovno razdoblje za uređenje javnog prostora grada Zagreba, s obzirom na političke i gospodarske promjene koje su se dogodile u tom periodu. Unatoč tome, grad Zagreb je uspio realizirati neke važne projekte uređenja javnog prostora. U tom periodu raspisana su tri natječaja, a to su Preradovićev trg, Kvaternikov trg i Britanski trg. Sva tri trga imaju važno mjesto u zaštićenoj povijesnoj-urbanističkoj cjelini te u urbanom životu grada Zagreba. Projekt za Preradovićev trg je realiziran, dok je za Britanski trg rađen u različitim periodima te nikad zapravo nije dovršen do kraja. Projekt za Kvaternikov trg je godinama odgađan, a realiziran je tek 2007. godine. Propust kod naručitelja, dakle Grada, kod pristupa i provedbe natječaja, zbog toga što je istodobno raspisan natječaj za Kvaternikov i Britanski trg. Takav postupak je uvelike smanjio šanse za sudjelovanje više stručnjaka na pojedinom natječaju te tako i za dobivanje kvalitetnijih rješenja. Nadalje, nakon

2000. godine realiziran je jedan natječaj i to za javni park. Javni park Selska - Baštijanova, odnosno park Kate Šoljić nalazi se u prostoru guste stambene izgradnje na Trešnjevci. Primjećuje se da je većina projekata orijentirana središtu grada, a manje prema ostalim dijelovima grada - prostori često bez identiteta. Posebno se vidi nedostatak javnog prostora u Novom Zagrebu gdje ima tek nekoliko trgova i parkova u odnosu na stari dio Zagreba. Također neki od problema su fragmentirani javni prostor u ostatku grada, nedostatak javnog prostora i urbane opreme na pojedinim prostorima, te degradacija trgova i parkova. Izvedeni natječajni pokazuju kako nije sve u činjenici da se raspiše natječaj za neki prostor već je bitno kakav.

3.2. Analiza natječaja za uređenje javnih gradskih površina u Beču

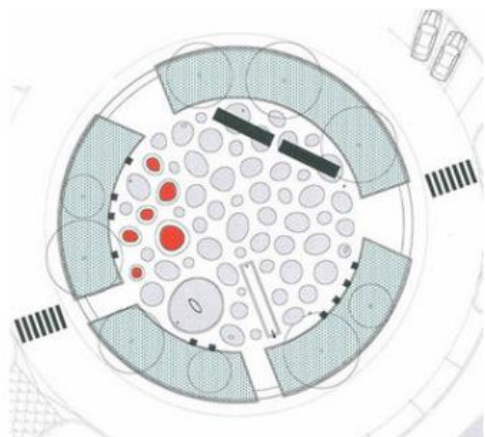
U ovom dijelu rada podatci o natjecajima i prvonagrađenim radovima, prikupljeni su sa službene stranice Savezne komore arhitekata i ovlaštenih inženjerskih savjetnika Beča, te sa drugih internetskih izvora.

Karta 3.2.1. Prikaz realiziranih natječaja na području Beča

3.2.1. Ilgplatz

U vilhelminskom razdoblju Ilgplatz je nudio prostor za šetnju. Od 1950-ih parkirani automobili zamijenili su kolica, a trg je mutirao u pseći WC. Godine 2000. općina Beč / MA 19 i uprava područja Leopoldstadt objavili su pozivni natječaj za redizajn Ilgplatza. Pobjednički projekt, arhitekata Richarda Zeitlhubera i Karina Zeitlhubera, reinterpreтира vilhelminsku temu zelenog prstena kroz modifikacije i suvremeni pristup. Unatoč izloženoj poziciji, bazen s vodom se ne doživljava kao prepreka, već prihvaća linearno kretanje korisnika kroz njega. Popločavanje s nepravilno raspoređenim "otocima" od sitnih granitnih kamenčića stvara zanimljiv "uzorak za igru". Centralni dio trga zadržava nenaglašenu prisutnost koja je intuitivno doživljena tijekom šetnje. Prostor nudi tri različite opcije za sjedenje: dvodijelna klupa, čiji korisnici mogu gledati prema unutarnjoj površini kvadrata i prema vanjskom prstenu, pojedinačni "Senior" elementi za sjedenje s naslonima za leđa i ruke (kao što naziv sugerira, nasloni za ruke služe starijim posjetiteljima trga), a zeleni prsten kao prostor za igru i ležanje za skupinu mladih korisnika. Također, nagnuti travnjaci prema unutra daju dojam sigurnosti, istovremeno zasađenom drveću osiguravaju deblji sloj zemlje te zaustavlja pristup psima na zelene površine. (Architekturzentrum Wien 2004)

Slika 3.2.1. Tlocrt projekta
Izvor: <https://www.nextroom.at/building.php?id=17928&sid=&inc=pdf>

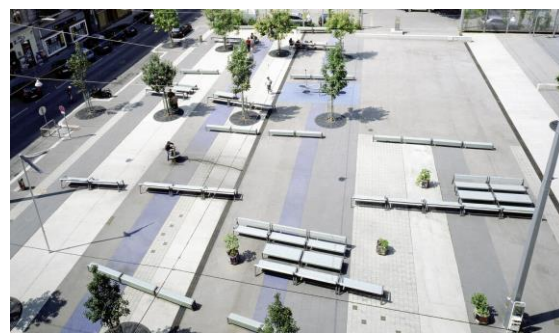
Slika 3.2.2. Trg nakon izvedbe
Izvor: <https://www.nextroom.at/building.php?id=1792>

3.2.2. Volkertmarkt

Volkertplatz je manji gradski trg u 2. bečkom okrugu Leopoldstadt, u dijelu okruga Volkertviertel, koji je dobio ime po Volkertmarktu, tržnici. Trg se nalazi u središtu stambene četvrti, te ima veliko značenje za formiranje njegovog identiteta. To je mjesto susreta i opuštanja za mjesnu zajednicu. Na trgu se nalazi tržnica koja je nekada zauzimala cijeli prostor između traka koje su prolazile uz rub trga ispred kuća. Danas je samo na zapadnom dijelu trga oko 20-ak štandova sa zidanom tržnicom. (Wien Geschichte wiki 2022) 2004. godine raspisan je natječaj za uređenje Volkertmarkta. Projekt uređenja je djelo krajobraznih arhitekata Detzlhofer/Zwenger. Trg je okružen zelenim rubom drveća. Zeleni zid glicinije čini propusnu granicu između trga i tržnice. Središte trga ostaje slobodno i služi kao privremena pozornica te kao prostor za privremene objekte i događanja. Različite vrste drveća kao na primjer jasen i gradska kruška, stvaraju diferenciranu igru svjetla i sjene. Također raspored klupa nudi različiti doživljaj prostora te mjesta u hladu pod krošnjama ili mjesta za sunčanje ovisno o godišnjem dobu.

Slika 3.2.3. Tlocrt projekta Volkertmarkt
Izvor: <https://www.dnd.at/index.php?inc=projectSelection&id=15:1339>

Slika 3.2.4. Trg nakon preuređenja
Izvor: <https://www.dnd.at/index.php?inc=projectSelection&id=15:133>

3.2.3. Rudolf-Bednar-Park

Nekadašnje mjesto Nordbahnhofa, Sjeverni kolodvor Beča, u drugom okrugu jedno je od najvećih gradskih razvojnih područja. Tijekom 1990-ih tim arhitekata, urbanista, prometnih stručnjaka, sociologa i ekologa osmislio je koncept razvoja lokacije Sjevernog kolodvora koji će trajati do 2025. (City of Vienna 2022) Unutar koncepta osmišljen je dio područja označen kao „zelena pluća“ grada, u sklopu kojeg je Park Rudolfa Bednara. Također, ovaj park je najveći dizajnirani parka u Beču od Bečkog međunarodnog vrtnog sajma 1974. / WIG 74. (Frühwirth 2008)

Cilj natječaja bio je izraditi idejni projekt za park od oko 30.000 četvornih metara (veličine oko pet nogometnih igrališta), koji je izrađen na prostoru nekadašnjeg Sjevernog kolodvora. Park je središnji otvoreni prostor ovog gradskog razvojnog područja. Godine 2005. raspisan je europski natječaj za dizajn parkova koji je subvencionirala Europska unija. Između projekata renomiranih krajobraznih arhitekata iz Austrije, Švicarske i Nizozemske, žiri kojim je predsjedao švicarski krajobrazni arhitekt profesor Günther Vogt, jednoglasno se odlučio za projekt Hager Landschaftsarchitektur AG. (City of Vienna 2022)

Slika 3.2.5. Tlocrt projekta Rudolf-Bednar parka

Izvor: http://www.ifau.at/fileadmin/Fotos_SYM08/vortraege_2008/Infoblatt_Rudof_Bendar_Park.pdf

Tamo gdje je nekada bila željeznička stanica sada je grad; gdje je nekada bila industrija, sada je park. (Hager-ag 2022) Glavna karakteristika parka je koherentan “veo drveća” s oko 240 stabala, koji definira park kao prostorno neovisnu cjelinu u novonastalom dijelu grada. Orijentacija “vela drveća” reagira na nekadašnji smjer željezničke pruge i obližnjeg krajolika Dunava. U “velu drveća” parka ostaje prostorno čitljiv karakter mjesta i njegova blizina Dunava kao urbanistički obrazac. (Frühwirth 2008) S druge strane, različite vrste drveća stvaraju homogeni vanjski izgled, a različitim položajem, stvaraju raznolike atmosfere i raspoloženja unutar parka. Južni dio parka zamišljen je kao zona za mlade, sa skate parkom i terenima za streetball. U sjevernom dijelu nalazio se prostor za malu djecu i igralište sa spravama za fitness na otvorenom. Na središnjem dijelu smješteni su “vrtovi trske” kao reminiscencija na

krajobrazni prostor rijeke Dunav. U samom središtu parka nalazi se kafić, atraktivnog izgleda, u obliku prozirne kocke. A posebnost prostora su takozvane stele za igru. Riječ je o stupovima narančaste boje, visine 5 m koji su raspoređeni po cijelom objektu (kafić), te kroz neke dijelove parka. U stele je integrirana oprema za igru, poput ljuljački, tobogana, mreža itd. U istočnom dijelu parka na travnjaku su zasađeni oblikovani cvjetni grmovi i vrtovi trajnica. U ovim prostorima moderni parkovni namještaj poziva vas da se zadržite i opustite. Preostale površine parka sastoje se od otvorenih, prostranih travnjaka, koji su djelomično zasjenjeni velom drveća. (Spiel - und Freiraumsymposium 2008)

Centar za mlade Mex Treff, koji se nalazi u blizini četvrti bio je uključen u "kooperativno stvaranje profila zahtjeva" za Park Rudolf Bednar. Od početka izgradnje Parka Rudolfa Bednara procese prisvajanja od strane mladih i odraslih pomno prate i dokumentiraju kolege u centru za mlade u sklopu svog adekvatnog rada. (Spiel- und Freiraumsymposium 2008)

Slika 3.2.6. Rudolf-Beck park

Izvor: https://www.uniola.com/de/project/fdl707_qgt883_qsf568/

3.2.4. Stephansplatz

Stephansplatz ispred Katedrale svetog Stjepana, najvažniji arhitektonski spomenik i znamenitost Beča, u svojim današnjim definiranim fizičkim granicama postoji tek od kraja 19. stoljeća. U svom izvornom stanju Stephansplatz, Stock-im-Eisen-Platz i Graben bili su tri neovisna trga odvojena s nekoliko kuća. Danas čine nezavisan niz javnih prostora. Restrukturiranje Stephansplatza bilo je dio natječaja za projektiranje diljem EU-a 2007. za redizajniranje pješačke zone prve četvrti Beča, uključujući Kärntner Straße, Stock-im-Eisen-Platz i Graben; ukupne površine cca. 30 000 m². (Clemens Kirsch Architektur 2023)

Stephansplatz u Beču posjećuje do 80.000 ljudi svaki dan. Podloga stara 40 godina redizajnirana je i restrukturirana od strane domaćih arhitekata Clemens Kirsch Architektur. Bitna zadaća obnove bila je oblikovati površinu na način da naknadno ne dolazi do oštećenja. Posebna vrijednost pridavana je funkcionalno primjerenom izboru kolnika, što je u ovom slučaju rezultiralo pločama velikog formata kako bi se osiguralo ugodno korištenje za sve osobe, a posebno za osobe s invaliditetom. (Clemens Kirsch Architektur 2023) Nedostatak slobodnih sjedećih mjesta riješen je novim klupama, a obnovljena je i poboljšana i rasvijeta.

Neusmjereni prostor trga dobio je novu strukturu po uzoru na rimsku tehniku opločenja s različito obojenim, ucrtanim granitnim pločama i ukrasnim kamenjem u obliku linija i apstraktnih križeva. Stock-im-Eisen-Platz kao prijelazni prostor između pojedinih zona zamišljen je kao jednobojno područje u kojem se različiti smjerovi susjednih urbanih prostora preuzimaju i superponiraju na raspored fuga između kamenih ploča. Popločavanje se sastoji od otprilike 36.400 ploča, a korišteni materijal potječe iz austrijskog područja Waldviertel. (Burk 2017)

Slika 3.2.7. Prije renovacije

Izvor:

https://de.m.wikipedia.org/wiki/Datei:Stephansplatz_Umriss_Virgilkapelle.JPG

Slika 3.2.8. Nakon renovacije

Izvor: <https://topomagazine.com/redesign-stephansplatz-vienna>

3.2.5. Seepark Aspern

Seepark Aspern ili skraćeno Seepark je veliki park i umjetno izgrađeno jezero u 22. bečkom okrugu. Nalazi se u središtu novoizgrađenog, urbanog razvojnog područja Seestadt Aspern. Početkom 20. stoljeća na ovome području izgrađena je zračna luka Aspern, tada najveća zračna luka u Austriji. Nakon zatvaranja 1977. godine mjesto je zapušteno, te ga počinje koristiti klub automobilista ARBÖ kao poligon za prometnu obuku. 2009. godine počinje rušenje aerodroma i izgradnja Seestadt Asperna. (Wikipedia 2023)

Središnji park Seestadta djeluje kao poveznica između modernih visokih stambenih kuća i poslovnih zgrada i čistog plavog jezera za kupanje. Prostorna kompozicija otvorenih površina parka na jezeru kontrast je gustoći gradske jezgre Beča. Bitna značajka koncepta dizajna je raznolikost vizura u različitim prostornim situacijama. Tu raznolikost pogleda i doživljaja prostora stvara snažno vijugava obala sa tri poluotoka i nizom zaljeva čije su obale promjenjivo strme. (Divisare 2011) Umjetno stvoreno jezero okruženo je izvornim biljkama i drvećem, koje

Podsjeća na nevjerojatnu divlju floru obližnjeg Nacionalnog parka Donau Auen. (Kids Love Vienna 2023) Vijugava staza vodi posjetitelje do i od vode do unutarnjeg dijela parka. Na taj način stvoreni su različiti momenti u prostoru poput prostora uz vodu sa zanimljivim pogledima kao i tihi udaljeniji dijelovi koji pozivaju posjetitelje da leže na travnjaku, čitaju knjigu ili se sunčaju. (Divisare 2011) Tu su također mnogi rekreacijski sadržaji, te sadržaji za djecu i mlade u čemu su posebno popularni slackline i skatepark, a samo područje parka nalazi se na omiljenoj bečkoj biciklističkoj ruti.

Slika 3.2.9. Nacrt projekta

Izvor: <https://www.competitionline.com/de/news/ergebnisse/wettbewerb-aspern-seepark-50471/prizegroup/1-preis-30369.html>

Slika 3.2.10. Seepark nakon realizacije

Izvor: <https://www.garten-landschaft.de/mobilitaetskonzepte-fuer-die-metropolregion/>

3.2.6. Hannah-Arendt-Park

Hannah-Arendt-Park nalazi se na području prije spomenutog novog razvojnog urbanog područja Seestadt Aspern. Osnovnu strukturu parka čine dva prstena koji obavijaju rekreacijska područja. Vanjski prsten funkcionira kao urbano sučelje koje povezuje park s okolnim urbanim prostorom. Jedan od bitnih elemenata parka je njegov betonski kanal za vodu koji okružuje park. Oborinska voda skuplja se sa parkovnih površina te se kanalom odvodi u kaskadni vrt gdje se ekološki može iscijediti. Unutarnji prsten sa svojom crvenom stazom za trčanje daje jedinstveni identitet parku. Središte se ističe valovitim brežuljcima rekreacijskih područja. (Scheuch 2016) Dizajn i tema višestrukog igrališta, odaje počast bivšem aerodromu. Igralište za sve dobne skupine koncipirano je na način da prostor za najmlađu djecu predstavlja

blatnjavo “startno polje”, dječje igralište postaje “uzletište”, a starija djeca se mogu igrati na prostoru koji predstavlja “sletište”. (StadtWien 2023) Hannah-Arendt-Park ne pruža samo rekreaciju, već funkcionira i kao mjesto okupljanja lokalnog stanovništva i doprinosi identitetu nove gradske četvrti. Prednji trg mjesto je susreta, te okupljanja za razne manifestacije poput tržnice ili mjesnog festivala. (Scheuch 2016)

Slika 3.2.11. Tlocrt projekta
Izvor:<https://www.competitionline.com/de/news/ergebnisse/1220-wien-asporn-die-seestadt-wiens-planung-des-stadtteilparks-hannah-arendt-park-113256/prizegroup/zuschlag-42925.html>

Slika 3.2.12. Park nakon izvedbe
Izvor:<http://www.kurtkuball.com/projekte/hannah-arendt-park/>

3.2.7. Elinor-Ostrom-Park

Elinor Ostrom park jedan je od parkova koji obogaćuju rastuće područje Seestadt Aspern. Oko 30.000 kvadratnih metara, ovaj park impresionira inovativnim konceptom sa više zelenila, rashlađivanjem i širokim izborom igara i slobodnih aktivnosti. Park je uokviren laganim, neprekinutim okvirom drveća. Rahli niz stupastog drveća, raspoređenog u izmjeničnom ritmu, stvara granicu među stambenim područjima i uzdignutom željezničkom prugom. Heterogeni okvir drveća definira otvorenu čistinu parka koja otvara pogled prema okolnim urbanim prostorima i uzdignutoj željezničkoj pruzi. Fokus dizajna je na povišenoj željeznici kao dominantnom urbanom elementu parka. On čini prostornu okosnicu koja međusobno povezuje sva područja parka. (Uniola 2023) Prostor je dizajniran karakterističnom zelenom bojom, a svojim raznolikim namjena u hladu uzdignute željeznice postaje prava atrakcija parka. Inače nepristupačan i često zapušten prostor ispod nadzemnih željeznica u ovome slučaju postao je funkcionalan i interesantan element parka. Ponuda aktivnosti kreće se od modernih sportova poput bouldering i parkoura do biciklističkog igrališta. Također mogu se naći i sportski tereni koje koriste obližnje škole. Vrlo aktivni prostori ispod uzdignute željeznice suprotstavljeni su fleksibilno upotrebljivim i mirnim područjima u prostoru parka. Program parka usklađen je s potrebama stanovnika u okviru javnih anketa i raznovrsnih informativnih događanja. Zajednički razrađene ideje već su uzete u obzir u natječajnom projektu te dopunjene i razvijene u naknadnom planiranju. (Uniola 2023)

Slika 3.2.13. Elinor-Ostrom park

Izvor: <https://www.iba-wien.at/en/projekte/projekt-detail/project/elinor-ostrom-park>

Slika 3.2.14. Prostor parka ispod podignute željezničke pruge

Izvor: https://www.uniola.com/de/project/fti707_hwu883_rmj568/

3.2.8. Zaključak

Od 2000. godine do danas, grad Beč je organizirao brojne natječaje koji su rezultirali nevjerojatnim transformacijama i inovacijama u urbanom prostoru grada. Ovi natječaji obuhvaćaju rekonstrukcije trgova i parkova te planiranje i realizaciju potpuno novih javnih prostora u urbanom razvojnog području poput Seestadt Aspern. Središnji park Seestadta, Seepark djeluje kao poveznica između modernih visokih stambenih kuća i poslovnih zgrada. Unutar tog područja nalaze se još dva realizirana projekta, Hannah-Arendt park i Elinor-Ostrom park. Ovi projekti predstavljaju važno mjesto susreta za susjedstvo. Sa svojim suvremenim dizajnom i neovisnom atmosferom ovi prostori postaju mjesta sa identitetom. Nude različite, komplementarne ponude i potiču raznolik urbani život u gradu. Uz ove projekte, grad Beč je organizirao natječaje za uređenje brojnih drugih javnih prostora, kao što su Ilgplatz, Volkertmarkt, Rudolf-Bednar park te renovacija Stephansplatz-a, koji je najvažniji arhitektonski spomenik i znamenitost Beča. Kroz ove natječaje, Beč je nastojao očuvati svoju bogatu povijest, ali istovremeno pružiti moderna i funkcionalna rješenja koja poboljšavaju kvalitetu života građana. Prema ovim podacima možemo vidjeti da je koncentracija provedenih natječaja većinom u središtu grada, iako Beč ima dobre primjere na perifernim dijelovima grada, poput Seeparka, Hannah-Arendt parka i Elinor-Ostrom parka. Drugi projekti su dakle u središtu grada te su renovirani postojeći prostori. Beč ističe izvrsne primjere

participacije građana u određenim projektima, gdje se provode anketiranja i informativni događaji prije i poslije provedbe natječaja s ciljem optimalnog prilagođavanja prostora zahtjevima i potrebama njegovih korisnika. Također fokus je bio na planiranju prostora koji je otporan na klimu, stvaranjem mikroklimatskih simulacija i razvoju specifičnih mjera za smanjenje učinka toplinskog otoka.

3.3. Analiza natječaja za uređenje javnih gradskih površina u Ljubljani

U ovom dijelu rada podatci o natječajima i njihovim prvonagrađenim radovima prikupljeni su sa službene stranice Zbornice za arhitekturu i prostor u Sloveniji gdje su objavljeni raspisani natječaji i rezultati istih. Također su korišteni i drugi internetski izvori.

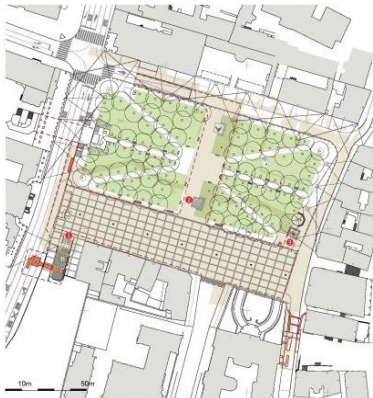

Karta 3.3.1. Prikaz realiziranih natječaja na području Ljubljane

3.3.1. Kongresni trg i park Zvezda

Kongresni trg i park Zvezda među najvažnijim su znamenitostima Ljubljane. Kongresni trg je jedan od glavnih trgova grada Ljubljane te ima vrlo bogatu povijest. Prvi javni park u gradu, godinama je bio usko povezan sa važnim događanjima u slovenskoj povijesti, posebno u 19. stoljeću kada su se na njemu odvijala razna događanja. (Jesih 2022.) Posebno je zanimljivo što je trg nastao na mjestu iskopa rimske Emone i srednjovjekovnog grada. To je bio važan element u obnovi te je tako i prezentiran. Park Zvezda i Kongresni trg imaju simbolički značaj za Sloveniju i takvi moraju ostati i nakon nove izgradnje javne podzemne garaže. Osnovna vodilja projektiranja bila je želja za izvlačenjem i zadržavanjem izvornih kvaliteta prostora. Plečnikov Kongresni trg s pripadajućim objektima kao što su Piazzetta s arheološkim ostacima, urbana osovina Trnova prema Južnoj tržnici, aula zgrade Sveučilišta i pregledno oblikovanje Parka Zvezda. (Stvar 2023) Nažalost, u određenom periodu trg je prenamijenjen u parkiralište. Stoga je ispod trga i parka izgrađeno podzemno parkiralište s ulazom ispred zgrade Kazina, iako je prvotno planirano da ulaz bude iz Slovenske ulice. Obnovom glazbenog paviljona na otvorenom, park je postao popularno okupljalište, a dvije sporedne ulice su revitalizirane.

(openhouseslovenia 2023) 2021. godine Kongresni trg uvršten je na UNESCO-ov popis svjetske baštine u sklopu unosa Djela Jože Plečnika u Ljubljani – urbano oblikovanje po mjeri čovjeka.

Slika 3.3.1. Tlocrt projekta trga i parka
Izvor: <https://www.openhouseslovenia.org/objekt/kongresni-trg-in-park-zvezda/>

Slika 3.3.2. Kongresni trg nakon obnove
Izvor: https://sl.wikipedia.org/wiki/Kongresni_trg

3.3.2. Obala Ljubljanice i Gruberov kanal

Rijeka Ljubljanica veliki je prostorni potencijal grada Ljubljane. Početkom 21. stoljeća rijeka je izgubila svoj duh koji joj je Plečnik uspio dati. Smanjena je njezina uloga dominantnog javnog prostora. Zbog nedostatka suvremene infrastrukture, većina riječnih prostora bila je podređena kolnom prometu i neselektivnom parkiranju, dok je vrlo malo bilo isključivo pješačkih prostora. To je također drastično narušilo privlačnost stare jezgre. Nakon 2004. godine, Gradsko vijeće Ljubljane, u suradnji s brojnim komunalnim poduzećima, odlučilo je napraviti ambicioznu javnu investiciju od više od dvadeset milijuna eura kako bi popravilo ovu situaciju. Cilj je bio pojačati privlačnost središta grada kako bi se suzbio negativan trend širenja urbanih područja, te privući ne samo stanovnike već i posjetitelje grada na taj prostor.

Projekt obuhvaća više od dva kilometra obalnog prostora, zahvat počinje uzvodno na mjestu gdje izvorni tok rijeke Ljubljanice otječe iz Gruberova kanala. Novi pješački most povezuje Botaničke vrtove Sveučilišta u Ljubljani, s novom Špicom, gradskim parkom na obali rijeke koji daje završni detalj južnoj točki otoka na kojoj se nalazi centar grada. Projekt uređenja duž prvih tristotinjak metara lijeve obale kanala ističe kako njegov prirodni karakter tako i njegovu pristupačnost. Obnovljen je i Trnovski nasip na lijevoj obali rijeke koja se nizvodno ulijeva u Gradaščicu. Susret ove manje rijeke sa Barjanskom cestom riješen je novim mostom koji nosi ima ceste i parkom uz obalu, poznatijim kao Špica. Novi vijadukt nalazi se nedaleko od središta četvrti Trnovo, Trnovskog mosta kojeg je izgradio Plečnik. Obnovljen je stari Hradecki most, kao i nasipi Krakovo i Breg na lijevoj obali. Dalje, u smjeru toka i dalje na lijevoj obali, nalaze se Hribarjevo nasip i Dvorni trg, također obnovljeni. Na suprotnoj obali, okomito na Cankarjev nasip, nalazi se Ključavničarska ulica koja vodi na Dvorski brežuljak. I ova ulica je obnovljena. Uređen je Petkovškovo nasip s izgrađenim paviljonom nad rijekom s izbočenim stepenicama izgrađenim s ciljem pružanja lijepog pogleda na Kaštel. Zatim imamo novi, isključivo pješački

Mesarski most. Intervencija završava uvođenjem novog Žitnog mosta, koji ima istaknute stepenice koje se spajaju s plutajućim stupom.

Obnova obalnih područja rijeke Ljubljanice koja teče kroz staru jezgru glavnog grada plod je zajedničkog napora koji je, koncentrirajući raspoložive resurse u konkretne operacije i optimizirajući koordinaciju između različitih nositelja projekta i autora, prigrlio Plečnikov humanistički san i dao to kontinuitet. Obale su potpuno pristupačne, kako u uzdužnom smislu svojih nasipa, tako poprečnom smislu koji projekt uspostavlja s različitim tipovima susjednog urbanog tkiva. (Bravo 2021)

Slika 3.3.3. Paviljon nad rijekom
Izvor: <http://pogledaj.to/arhitektura/omiljeno-mjesto-bolnickih-pacijenata/>

Slika 3.3.4. Boravišni prostor i šetnica uz rijeku
Izvor: [http://www.oris.hr/en/oris-magazine/overview-of-articles/\[212\]innovation-as-the-continuation-of-tradition,3555.html](http://www.oris.hr/en/oris-magazine/overview-of-articles/[212]innovation-as-the-continuation-of-tradition,3555.html)

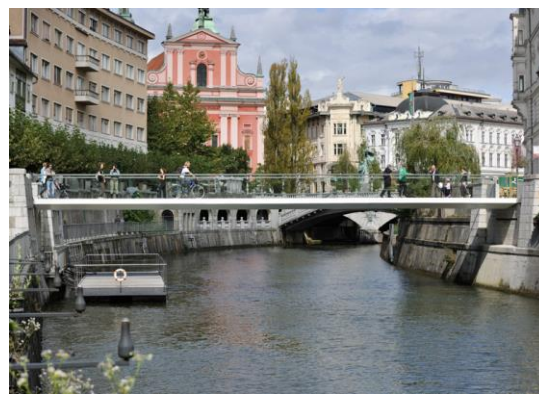
3.3.3. Riblji most

Novi pješački most nalazi se na mjestu starog drvenog mosta iz 1991. godine. Originalni most izgrađen je kao privremeno rješenje. Budući da je s vremenom istrunuo, bilo ga je potrebno zamijeniti. (Conić 2014) 2012. godine grad raspisuje natječaj za novi most.

Autori novog mosta su arh. Peter Gabrijelčič, Gregor Cipot te arh. Boštjan Gabrijelčič. Ideja autora temelji se na uvjerenju kako neposredna arhitektura sama diktira detalje za projektiranje i postavljanje pješačkog mosta na ovom mjestu. Položaj pješačkog mosta je između bogato uređenog Tromostovja i Čevljarskog mosta, te se nastavlja na Plečnikovo uređeno Gerberovo stubište, tu su i arkadni lukovi luke Makalonce i Kellerovo korito. Stoga je novi most neutralan i transparentan odgovor na okolnu izgradnju. Svojim pročeljem i konstrukcijom nije upečatljiv, ne želi izazvati nikakve asocijacije ni bilo kakva simbolička značenja. Umjesto na sebe, on skreće pozornost na sveprisutnost Plečnikove arhitekture i na taj način je naglašava. Tiho ugrađen u ogradu obale, pješački most mirno premošćuje rijeku i leži poput tepiha položenog na kraju stubišta. (ZAPS 2023) Donja konstrukcija izrađena je od čelika malog presjeka, a oграда je prozirna, staklena kako ne bi remetila pogled na grad.

Slika 3.3.5. Most sa Gerberovog stubišta
Izvor: <https://www.dominfo.ba/minimalisticki-most-u-ljubljani/>

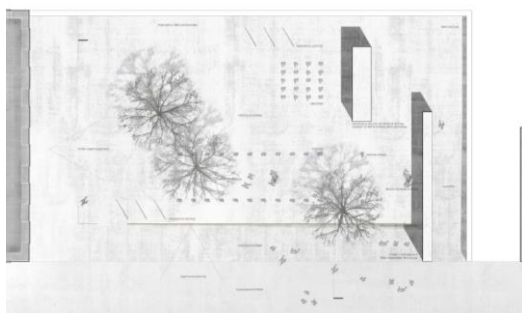

Slika 3.3.6. Pogled na most sa rijeke
Izvor: <https://www.dominfo.ba/minimalisticki-most-u-ljubljani/>

3.3.4. Spomenik pomirenju - Južni trg

Spomenik je 2013. godine naručilo slovensko Ministarstvo rada, obitelji, socijalnih pitanja i jednakih mogućnosti u znak sjećanja na poginule u ratovima i one koji su ratovima na bilo koji način pogođeni. Spomenik je planiran kao prvi korak u regulaciji cijelog prostora između Kongresnog trga i Knafljevog prijelaza. Postavljen je duž Šubičeve ulice, sjeverno od parka Zvezde na Južnom trgu. (Wikipedia 2023)

Dva temeljno povezana stupa nacije, kako ih autori nazivaju, trebala bi u svom apstraktnom obliku biti metafora i aluzija na jedinstvo u dualnosti. Stupovi su razmaknuti po dužini i dubini kako bi definirali središnji prostor spomenika, gdje su postavljeni vijenci. Tjesnac između dva stupa uokviruje pogled na okomite zvonike, dok pravac obredne staze usmjerava pogled na dominantni Kaštel u pozadini spomenika. Postolje spomenika oblikovano je na nenametljiv način do kojeg vode blage rampe. Tako usklađenim podestom autori stvaraju dojam uzdignutosti prostora, što daje dodatnu posebnost prostoru. Na sjevernoj strani spomenika postojeći zid je ozelenjen. Autori predlažu uređenje platforme u sredini Južnog trga sadnjom platana na pravilnom rasteru u obliku zelenog krova. Pravilno oblikovani volumen platana trebao bi definirati središnji prostor Južnog trga, te ga povezati sa parkom Zvezda. (Zaps 2023.)

Slika 3.3.7. Tlocrtni prikaz rješenja

Izvor:
<https://www.medprostor.si/projekti/spomenik-%C5%Bertvam-vseh-vojn/>

Slika 3.3.8. Spomenik nakon realizacije

Izvor:
<https://www.medprostor.si/projekti/spomenik-%C5%Bertvam-vse>

3.3.5. Zaključak

U procesu transformacije grada, posebno u posljednjih deset godina Ljubljana je postigla mnoge pozitivne promjene. Navedene promjene se uglavnom ogledaju u unapređenju urbane kvalitete života kroz primjenu načela održivog urbanog razvoja. Povećan je broj javnih prostora sa boljom dostupnošću i to u središtu grada. Proširene su pješačke i biciklističke zone, smanjen je automobilski promet i zatvorene su pojedine ulica za automobile, zbog čega je veća posjećenost centra grada, a samim time i kultura i turističke atrakcije, više zelenih površina itd. Početkom 21. stoljeća realiziran je veći broj projekata. Među njima su Kongresni trg i park Zvezde koji su važne znamenitosti za grad Ljubljanu, a trg je također uvršten na UNESCO-ov popis svjetske baštine. Zatim jedan od većih i bitnijih projekata za Ljubljanu je uređenje obale rijeke Ljubljanice. Ovaj projekt doveo je do revitalizacije obalnih područja, stvaranja pješačkih zona, biciklističkih staza, javnih trgova, restorana i kafića uz rijeku. Time se obogatio i promaknuo veoma dragocjen prostor ovoga grada. Nadalje realizirana su još dva projekta, novi pješački most odnosno Riblji most i Spomenik pomirenju na Južnom trgu. Urbana regeneracija i prostorno planiranje usmjereno prvenstveno na središte grada te održivu i zelenu infrastrukturu u smislu smanjenja prometa, izgradnje dodatnih biciklističkih staza, proširenja pješačkih površina i javnih prostora, te otvaranje gradskog središta njegovim stanovnicima i ostalima (turistima, posjetiteljima), rezultiralo je kvalitetnijim prostorom te zadovoljnim građanima. Također orijentacija Ljubljane prema održivom razvoju pokazala se kao pravi izbor, što je potvrdila i nagrada Zelena prijestolnica Europe za koju se grad natjecao i pobijedio 2016. godine.

4. Vrednovanje natječaja po uzoru na metodu K. Lyncha

U ovom poglavlju će biti provedena sistematizacija i komparativna analiza 19 realiziranih natječaja, koji su prethodno opisani u 3. poglavlju. Kvalitativno vrednovanje natječaja biti će temeljeno na urbanističko-identitetskim obilježjima. Urbanističko-identitetska obilježja odnose se na karakteristike i elemente koji definiraju identitet određenog urbano planiranog područja ili grada. Ta obilježja su specifična za svako područje te ih često oblikuje kombinacija povijesti, kulture, arhitekture i drugih faktora. Ona zajedno stvaraju jedinstveni identitet i doživljaj grada. Prema tome možemo reći da realizacije natječaja utječu na sliku grada, oblikujući pojedine elemente.

Cilj je utvrditi utjecaj arhitektonsko-urbanističkih natječaja koji su provedeni u razdoblju od 1990. do danas na sliku grada Zagreba, odnosno na formiranje i kvalitetu javnog prostora. Provesti će se komparativna analiza s gradovima Bečom i Ljubljanom kako bi se dobio uvid u prakse prostornog planiranja drugih zemalja te potencijalno identificirale prednosti primjenjive u našem kontekstu. Vrednovanje se temelji na Lynchovoj metodi analize slike grada koju čini pet prepoznatljivih elemenata:

- *putevi* su putovi kojima se krećemo u gradu, poput ulica, pješačkih staza i biciklističkih staza;
- *rubovi ili granice* su linije koje odvajaju jedno područje grada od drugog, poput obala rijeka, parkova ili prometnih koridora;
- *područja* su različiti dijelovi grada koji imaju svoje specifične karakteristike i identitete;
- *čvorišta* su točke susreta i križanja staza u gradu, poput trgova, raskrižja ili središnjih mjesta oko kojih se okuplja život;
- *znamenitosti ili orijentiri* su vizualno prepoznatljivi objekti ili točke orijentacije u gradu, poput tornjeva, crkvi, spomenika ili posebno izrađenih struktura.

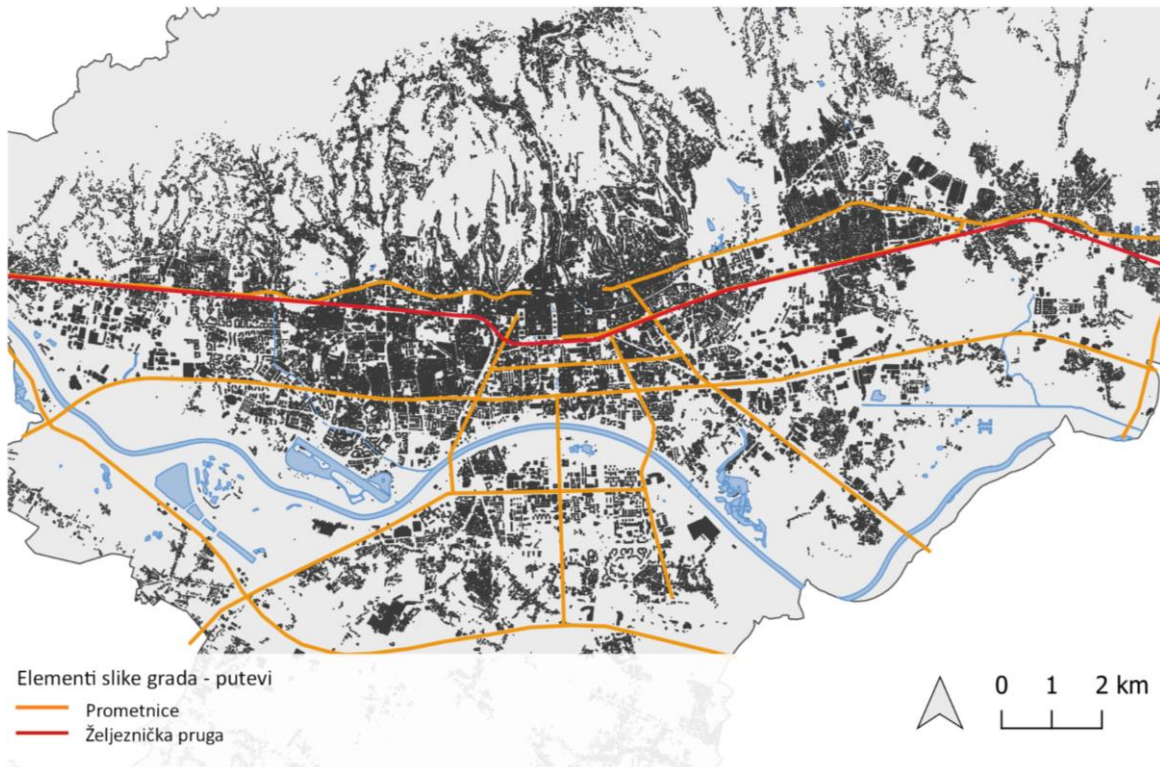
Prema Lynchu, "slika grada" je mentalna slika koju ljudi stvaraju o gradu na temelju svojih iskustava i percepcija. Ovi elementi zajedno oblikuju sliku grada u našim umovima, zbog čega je važna jasnoća, prepoznatljivost i upečatljivost ovih elemenata kako bi grad bio dobro percipiran i pamćen.

4.1. Elementi slike grada Zagreba

Zagreb se oblikuje blago izduženim sjeverozapadno-jugoistočnim smjerom. Pretežito se širi duž doline rijeke Save, koja prolazi kroz njegov južni dio. Ta geografska pozicija doprinosi tome da se grad prirodno širi prema jugoistoku i jugozapadu duž riječnih tokova i cestovnih pravaca.

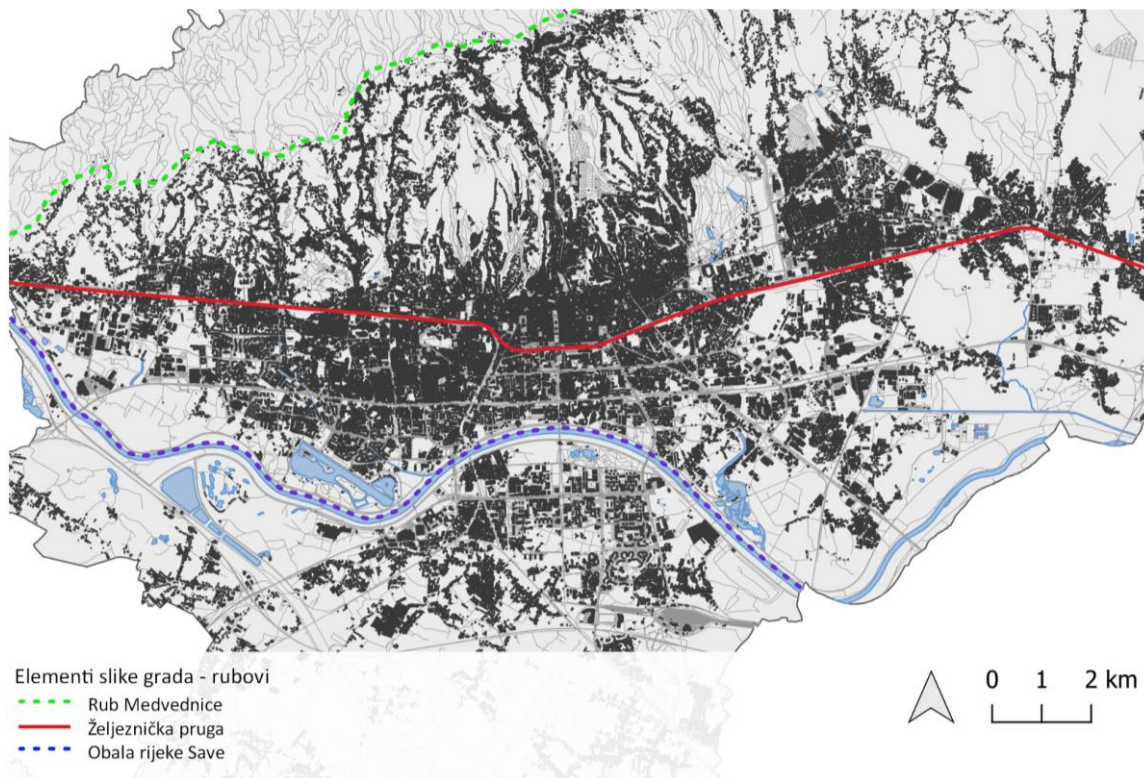
U slici grada ističu se putevi s izraženim smjerovima kretanja čime oblikuju vitalne središnje točke. Među njima su posebno značajni putevi poput Illice, Savske i Maksimirske, koji

predstavljaju ključne prometne koridore u gradu. Zatim imamo jake prometnice poput avenija Vukovar, Slavonska avenija, Jadranska avenija, avenija Dubrovnik, av. Marina Držića, av. Većeslava Holjevca, Radnička cesta i autocesta A3. Ove prometnice predstavljaju važne poveznice koje osiguravaju efikasan protok prometa u gradu, povezujući različite dijelove grada i omogućavajući brzo putovanje unutar njega. Također jedan od istaknutih puteva je željeznička pruga koja je uvelike utjecala na razvoj grada Zagreba.

Karta 4.1.1. Elementi slike grada Zagreba putevi

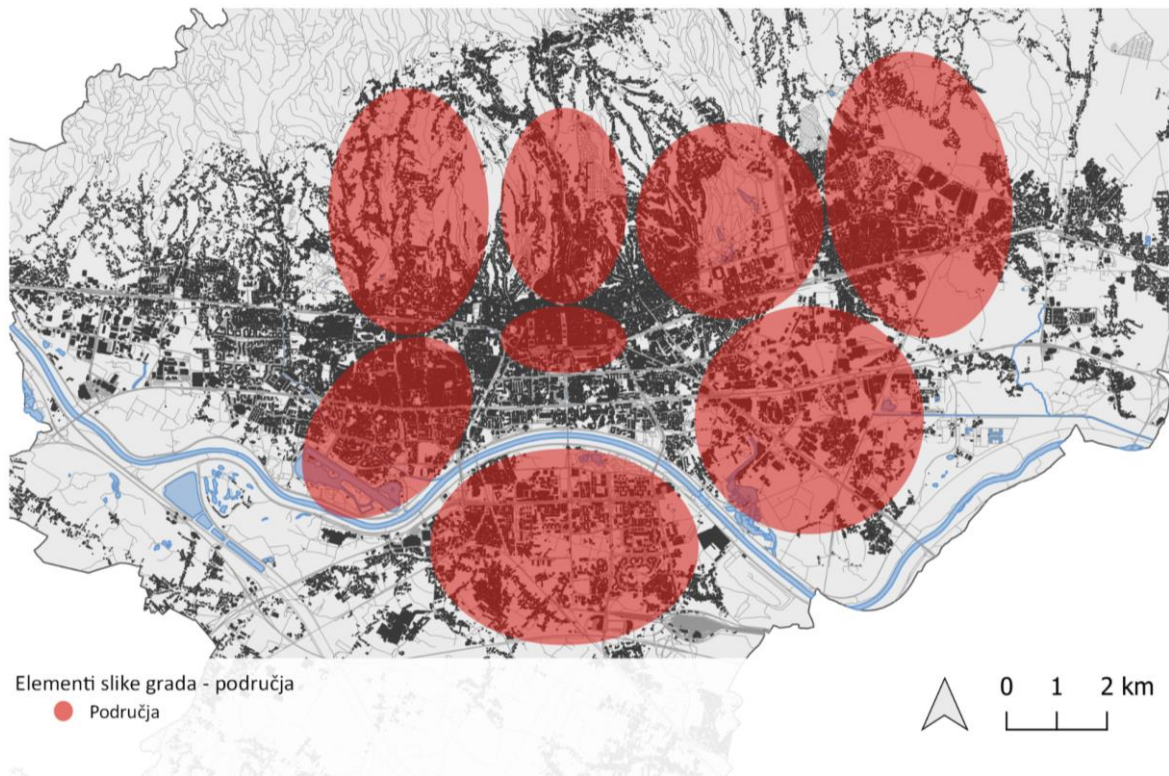
Kada govorimo o rubovima, oni se očituju kao veći prometni pravci poput željezničke pruge. Željeznička pruga nekada je zaista bila rub grada međutim danas je postala dijelom gradskog tkiva i samo je prometna barijera. Osim toga tu su prirodni elementi, rijeka Sava, koja nije samo prirodna granica koja oblikuje rub grada, već i važan element koji pruža estetsku vrijednost i potencijal za razvoj rekreacijskih područja. Zatim planina Medvednica, koja se uzdiže iznad grada Zagreba, predstavlja prirodni okvir. Rijeka Sava i Medvednica jedni su od prepoznatljivijih elemenata u identitetu grada Zagreba.

Karta 4.1.2. Elementi slike grada Zagreba rubovi

Grad se formirao spajanjem srednjovjekovnog Gradeca i Kaptola koji danas čine Gornji grad. Stara gradska jezgra zajedno sa pravilnim blokovskim Donjim gradom najistaknutije je gradsko područje, posebno topografsko i simboličko mjesto u životu grada. Zagreb započinje svoje širenje prema lijevoj obali rijeke Save. Između dvaju svjetskih ratova na području između željezničke pruge i Save izgrađene su radničke, a na brežuljcima južnog prigorja Medvednice rezidencijalne četvrti. Nakon Drugog svjetskog rata, nastavljeno je proširenje grada s novim četvrtima između željezničke pruge i rijeke Save, a od 1960-ih su nastale stambene četvrti južno od Save, poznate kao Novi Zagreb.

Iako bi svaka četvrt u Zagrebu mogla biti izdvojena kao samostalno područje, u ovom radu su naglašena samo najprepoznatljivija područja kao što su Gornji i Donji grad, Maksimir, Dubrava, Črnomerec, Trešnjevka, Žitnjak i Novi Zagreb. Ova područja se ističu po svojoj arhitekturi, povijesnoj važnosti i posebnim identitetima te su ključni elementi u oblikovanju urbanih prostora u Zagrebu.

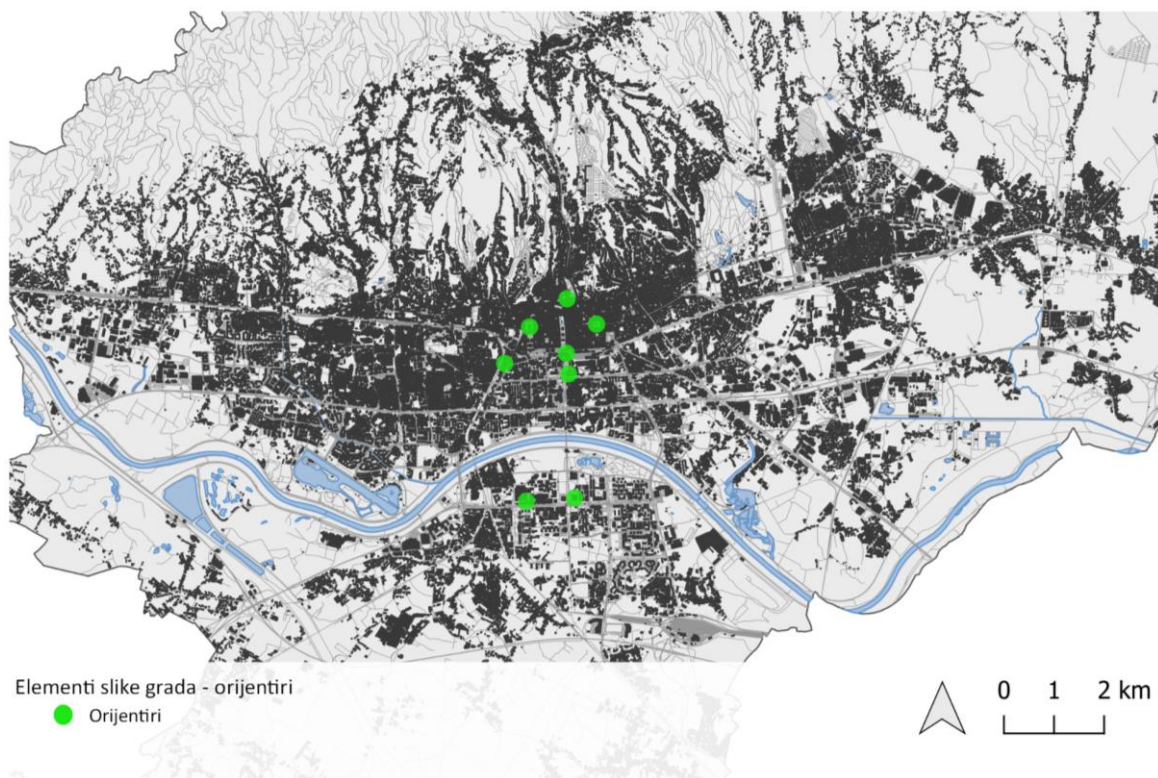
Karta 4.1.3. Elementi slike grada Zagreba područja

U urbanoj strukturi grada, istaknuta su čvorišta koja predstavljaju ključne točke žarišta i sjecišta prometnih tokova. Među njima se ističu Trg bana Jelačića, Kvaternikov trg, Britanski trg i Trg hrvatskih velikana. Ova čvorišta su važna središta aktivnosti koja generiraju intenzivnu dinamiku u gradu. Osim toga, u Zagrebu postoje mjesta izrazite aktivnosti kao što su Zrinjevac, Maksimir, Jarun i Bundek. Iako su ta mjesta izražena u okviru određenih gradskih četvrti, imaju izuzetan utjecaj na šire područje grada. Ona se ističu kao velike zelene površine s naglaskom na rekreacijsku funkciju, pružajući stanovnicima i posjetiteljima mogućnosti za opuštanje, rekreaciju i aktivnosti na otvorenom. Nadalje, Glavni kolodvor je ključan za funkcionalnost grada zbog svoje uloge u povezivanju gradskog područja s međugradskim i međunarodnim odredištima. Kao centralni željeznički čvor, Glavni kolodvor pruža važnu infrastrukturnu vezu koja omogućuje mobilnost putnika i prometnog tereta.

Karta 4.1.4. Elementi slike grada Zagreba čvorišta

U vizualnoj kompoziciji grada Zagreba, ističu se prepoznatljivi vizualni elementi koji se ističu u obrisima grada. Među njima su katedrala i Cibonin toranj, koji svojim prisustvom daju karakterističnu estetsku prepoznatljivost gradu. Osim toga, grad obiluje elementima specifičnog statusa i namjene koji dodatno obogaćuju njegovu sliku. Primjeri takvih elemenata uključuju Glavni kolodvor, koji predstavlja važno prometno čvorište s povijesnom i funkcionalnom ulogom. Hrvatsko narodno kazalište, Meštrovićev paviljon i dvorana Vatroslav Lisinski su kulturni spomenici i institucije koje simboliziraju umjetnost i kulturnu scenu grada. U kontekstu Novog Zagreba, posebno se ističu Muzej suvremene umjetnosti i Velesajam kao prostori s posebnom umjetničkom i izložbenom svrhom.

Karta 4.1.5. Elementi slike grada Zagreba orijentiri

4.1.1. Kategorizacija natječajâ prema elementima slike grada

U ovom segmentu rada natječajâ su sustavno razvrstani u skladu s pet elemenata slike grada odnosno: putevi, rubovi, područja, čvorišta i orijentiri. Navedena kategorizacija je prezentirana u obliku tablice, pri čemu su natječajâ kronološki organizirani od najranije provedenih do najnovijih sa osnovnim karakteristikama i urbanim obilježjima.

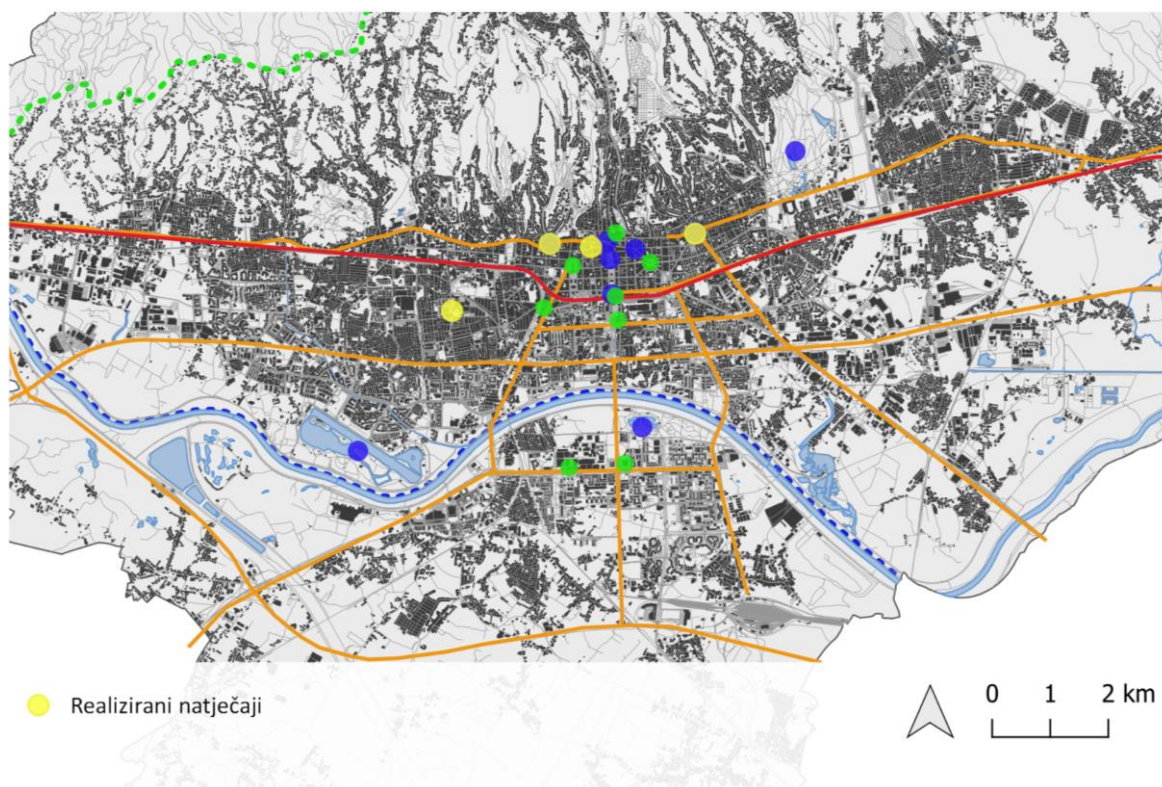
Tablica 4.1.1. Pregled natječajâ provedenih u Zagrebu

NAZIV NATJEČAJA	Godina provedbe	Godina realizacije	Položaj	Korištenje prije	Način korištenja nakon	Urbanističko obilježje
Preradovićev trg	1990.	1995.	Gradsko središte	Trg Tržnica	Trg	Čvorište, put
Kvaternikov trg	1997.	2007.	Šire gradsko središte/Gradska četvrt	Trg Tržnica	Trg	Čvorište, put
Britanski trg	1997.	u različitim periodima	Gradsko središte	Trg Tržnica	Trg tržnica	Čvorište, put

Park Kate Šoljić	2009.	2016.	Gradska četvrt	Livada	Park	Čvorište
------------------	-------	-------	----------------	--------	------	----------

4.1.2. Analiza utjecaja realiziranih natječaja u formiranju elemenata slike grada

Analizom preklapanja elemenata slike grada s realiziranim natječajima moguće je identificirati one koji imaju poseban utjecaj na istaknute puteve, rubove, čvorišta i vizualne orijentire. Položaj i brojnost natječaja u specifičnim područjima imaju značajan doprinos formiranju elemenata koji oblikuju sliku grada, dok istovremeno ti elementi utječu na provedbu samih natječaja.

Karta 4.1.6. Prikaz odnosa elemenata slike grada i realiziranih natječaja

Intenzivnija koncentracija natječaja uočava se u središtu grada, posebice u područjima Donjeg i Gornjeg grada. Zbog veće gustoće realiziranih natječaja na tim prostorima, postignuta je prepoznatljivost i jasnoća tih specifičnih **područja**. Ova izraženija prisutnost natječaja u središtu grada rezultira konkretnim urbanim intervencijama i projektima koji su oblikovali karakter i identitet, te povećali atraktivnost i sadržaje javnog prostora u tom dijelu grada. Unatoč tome, primjećuje se nedostatak projekata na perifernim područjima grada, gdje je također važno razvijati prostor i očuvati njegov identitet. Nažalost, ta područja često su zanemarena, što rezultira gubitkom njihovog prepoznatljivog karaktera i manjkom sadržaja.

U kontekstu **puteva**, riječ je o urbanim ulicama i prometnicama čiji razvoj nije nužno proizašao iz natječaja, već su stvoreni novi koridori s ciljem prometnog rasterećenja grada i oblikovanja

pješaćkih zona. Primjeri takvih prostora uključuju trgovu u gradskom središtu poput Trga Petra Preradovića i Britanskog trga, dok se u širem središtu grada ističe Kvaternikov trg kao područje s intenzivnim prometnim tokovima.

Primjećuje se izrazita jasnoća i razgraničenost **rubova**, pri čemu se rijeka Sava izdvaja kao posebno značajan rub s visokom razinom aktivnosti, funkcionalnosti i pristupačnosti. Željeznička pruga također predstavlja dobro definiran element koji je uspješno uklopljen u urbano tkivo grada. S druge strane, rub Medvednice na određenim dijelovima nije potpuno definiran niti izražen. Analizirajući postojeće natječaje, primjećuje se da nijedan od njih nema značajan utjecaj na navedene rubove grada. Ovi rubovi se čini se već nalaze u ustaljenom stanju ili nisu bili fokusom promišljanja i intervencija putem natječaja. Ipak, važno je prepoznati da ovi rubovi grada imaju potencijal za daljnje razvojne projekte koji bi trebali osigurati njihovu cjelovitost i definiranost.

Analizom provedenih natječaja otkriva se da se najveći broj njih bavi upravo uređenjem **čvorišta** u gradu. Ti natječaji usmjereni su na stvaranje visokokvalitetnih i funkcionalnih prostora, posebno na gradskim trgovima i parkovima. Posebno se ističu Preradovićeve, Britanski i Kvaternikov trg kao bitna čvorišta koja su oblikovana putem natječaja. Međutim, unatoč prvobitnoj kvaliteti, Kvaternikov trg je izgubio svoju atraktivnost i funkcionalnost nakon uređenja, uglavnom zbog poteškoća pristupa pješacima i nedostatka dovoljnog broja funkcionalnih elemenata na trgu. Uz to, primjerom javnog parka Selska-Baštijanova svjedočimo uspješnom preoblikovanju zapuštenog prostora u gradskoj četvrti. Ovim projektom stvoreno je novo mjesto susreta i društvene aktivnosti koje je postalo pozitivan primjer uređenja javnog prostora, obogaćujući kvalitetu života stanovnika tog dijela grada.

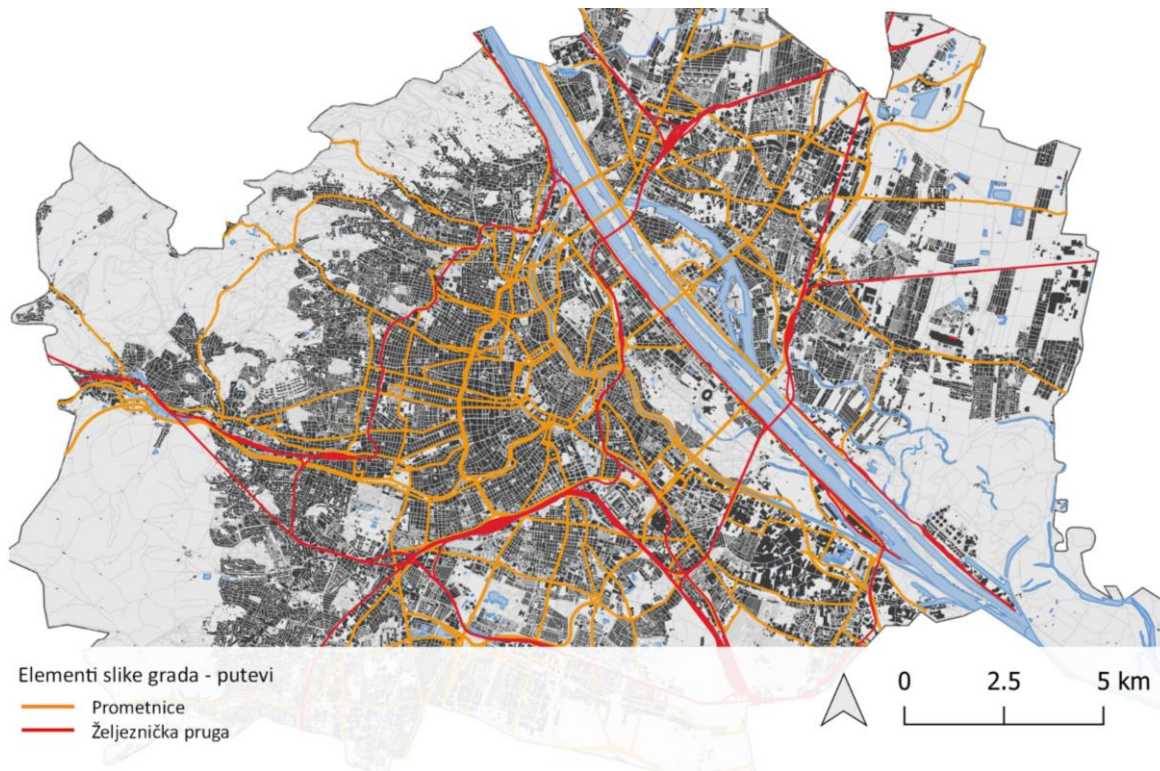
U gradskoj jezgri, kroz natječaje, nisu ostvareni novi **orijentiri**. Međutim, projekti koji su rezultat natječaja, stvaraju povoljnu okolinu za naglašavanje i pristup postojećim orijentirima u prostoru. Ovi projekti doprinose stvaranju adekvatnog ambijenta i okruženja koje omogućuje lakše prepoznavanje i pristup već postojećim orijentirima u gradu.

4.2. Elementi slike grada Beča

Oblik grada je prilično nepravilan, ali ima općenito okrugli izgled. Središte grada se nalazi u unutarnjem dijelu, poznatom kao "Innere Stadt" ili prvi okrug. Beč se širi pretežno na istoku i jugoistoku, gdje su smješteni brojni rezidencijalni kvartovi i industrijska područja.

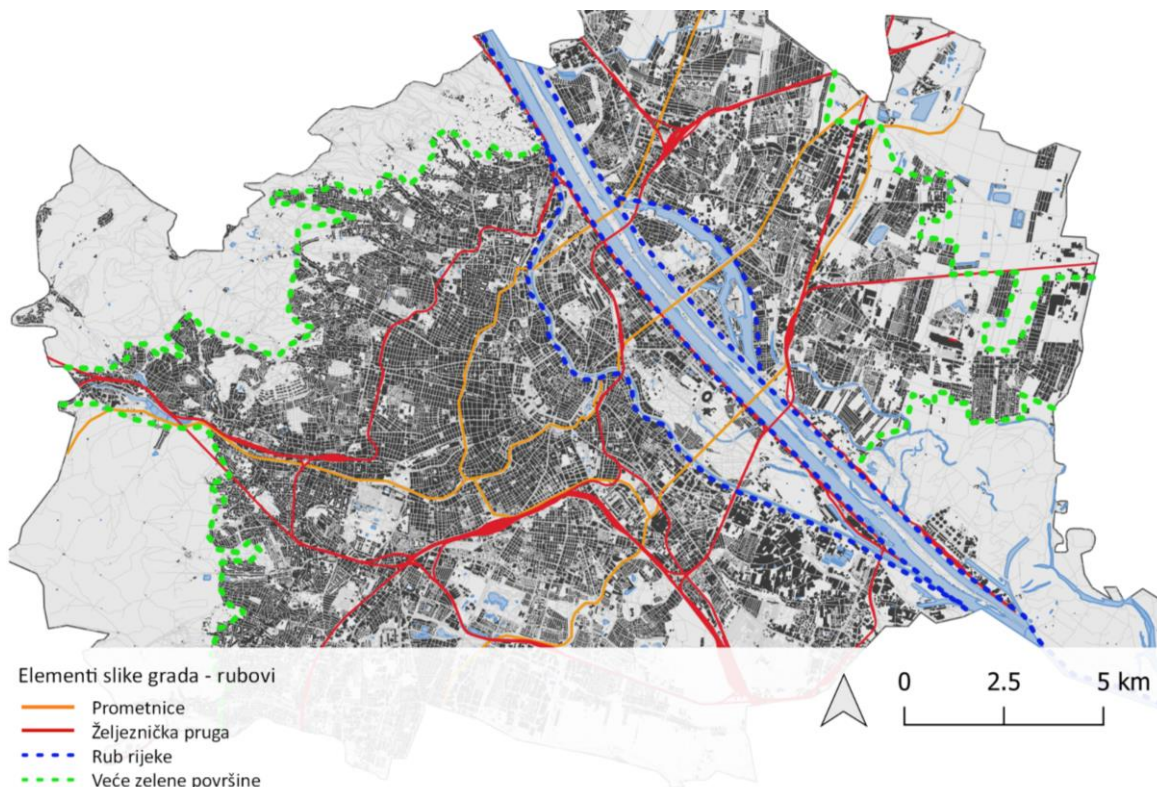
Beč ima dobro razvijenu mrežu prometnica. Od puteva u slici grada ističe se Prsten, poznat i kao Ringstraße. To je okružna prometnica koja obuhvaća povijesnu jezgru grada te služi kao okosnica koja povezuje i obuhvaća najvažnije povijesne i kulturne znamenitosti. Zatim Mariahilfer Straße koja je jedna od najvažnijih trgovačkih ulica u Beču. Ove ulice predstavljaju značajne prometne koridore u gradu te oblikuju vitalne središnje točke. Zatim imamo jake

prometnice poput Gürtel koja okružuje središnji dio grada. Također, Währinger StraÙe i LandstraÙer HauptstraÙe koje se ističu kao vitalne prometne veze. One pružaju ključne prometne pravce u gradu, igrajući važnu ulogu u povezivanju različitih dijelova grada te potičući protok ljudi i vozila. Nadalje, Beč se može pohvaliti i razgranatom mrežom autocesta i željeznice koje zajedno s navedenim glavnim prometnicama osiguravaju povezanost između različitih dijelova grada. Ova cjelovita prometna infrastruktura pruža laku dostupnost i omogućuje fluidno kretanje unutar Beča.

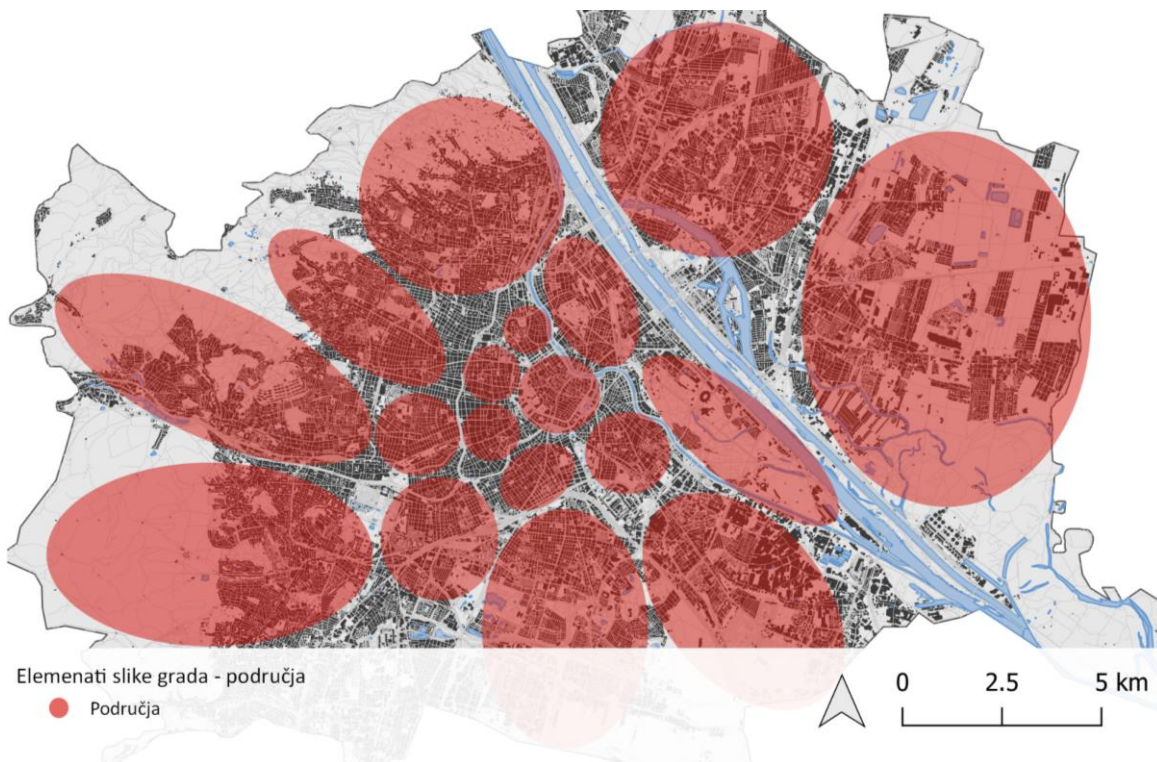
Karta 4.2.1. Elementi slike grada Beča putevi

U prostornoj organizaciji Beča primjećuje se da gradsko tkivo prekida svoje kontinuirano širenje susretanjem s prirodnim elementima kao što je rijeka Dunav, koja djeluje kao prirodna granica grada. Osim toga, veće zelene površine, poput Lainzer Tiergartena, koji se nalazi na zapadnoj periferiji Beča, također mogu predstavljati prekid u gradskom tkivu, stvarajući posebno rekreacijsko područje. Osim prirodnih elemenata, velike prometnice, poput autocesta i željezničke pruge, također mogu formirati rubove u prostoru. One mogu djelovati kao prepreke ili granice koje oblikuju i dijele gradsko tkivo.

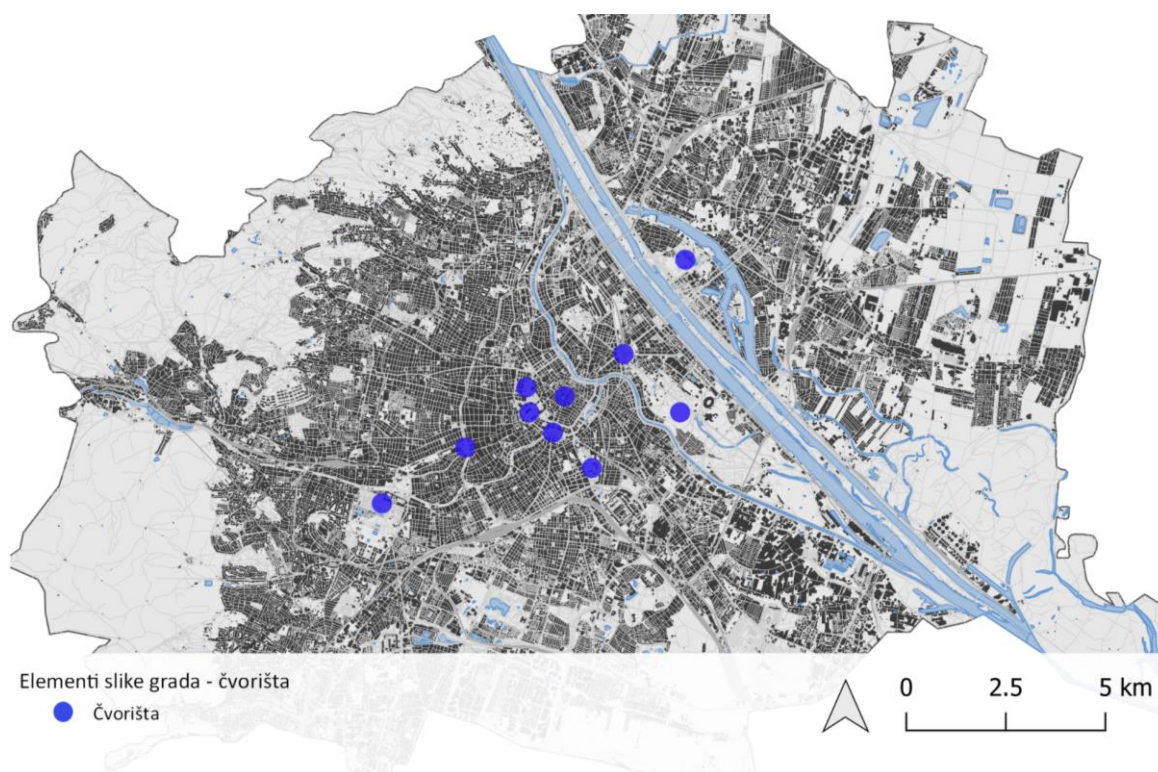
Karta 4.2.2. Elementi slike grada Beča rubovi

Beč je grad s mnogo razolikih kvartova odnosno okruga, svaki od njih ima svoje posebnosti i doprinosi bogatstvu i raznolikosti grada. Svaki okrug nudi jedinstvenu atmosferu, arhitekturu, kulturne znamenitosti i mjesta za istraživanje.

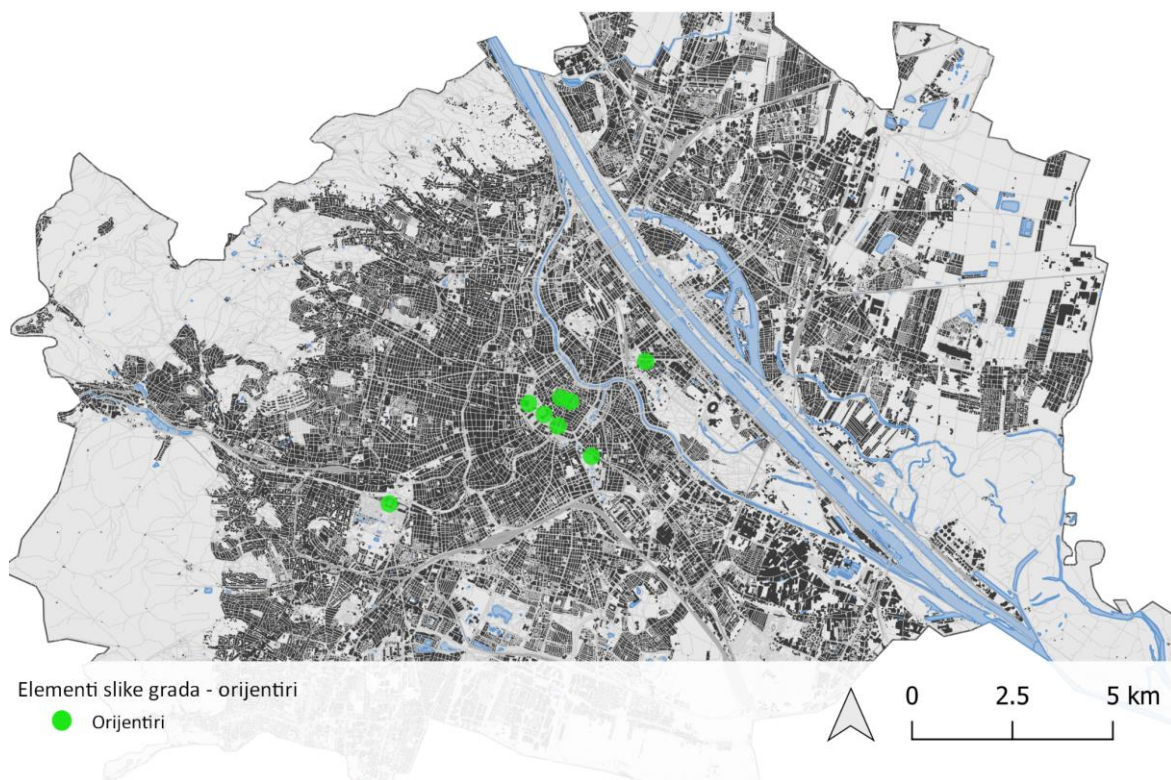
Karta 4.2.3. Elementi slike grada Beča područja

Čvorišta u Beču mogu se identificirati na mjestima gdje se susreću važne prometnice ili gdje se nalaze glavna središta aktivnosti. Važna prometna čvorišta su Westbahnhof, jedna od najvećih željezničkih stanica u Beču i važno čvorište za željeznički promet. Zatim Praterstern, koji je važan zbog svoje povezanosti s mnogim tramvajskim i autobusnim linijama, te služi kao ulazna točka u Prater i okolne turističke atrakcije. U samom središtu grada nalaze se Stephansplatz, jedno od važnijih čvorišta u Beču. Tu su također i Karlsplatz, Maria Theresien platz te Rathauspark, popularna odredišta za posjetitelje i građane, uz njih se nalaze mnoge znamenitosti. Nadalje, možemo spomenuti Belvedere, Schönbrunn i Donaupark. Vrlo značajna čvorišta za grada koja se nalaze na širem prostoru grada.

Karta 4.2.4. Elementi slike grada Beča čvorišta

Orijentiri su često obilježeni prepoznatljivim znamenitostima, građevinama ili prirodnim elementima. Beč je poznat po svojoj bogatoj kulturnoj baštini, arhitekturi, umjetnosti i povijesnim spomenicima. Katedrala sv. Stjepana je najprepoznatljivija znamenitost Beča i služi kao važna točka orijentacije, visoki tornjevi katedrale vidljivi su iz mnogih dijelova grada. Zatim se ističe Prater, ogroman panoramski kotač koji pruža nevjerojatan pogled na grad. Ova karakteristična struktura često se koristi kao orijentir i prepoznatljiva točka za navigaciju u blizini parka i okolnih područja. Nadalje imamo Hofburg, Parlament, crkva sv. Petra, Bečku državnu operu, palaču Schönbrunn i Belvedere. Ovi orijentiri su značajne kulturne i povijesne građevine u Beču.

Karta 4.2.5. Elementi slike grada Beča orijentiri

4.2.1. Kategorizacija natječaja prema elementima slike grada

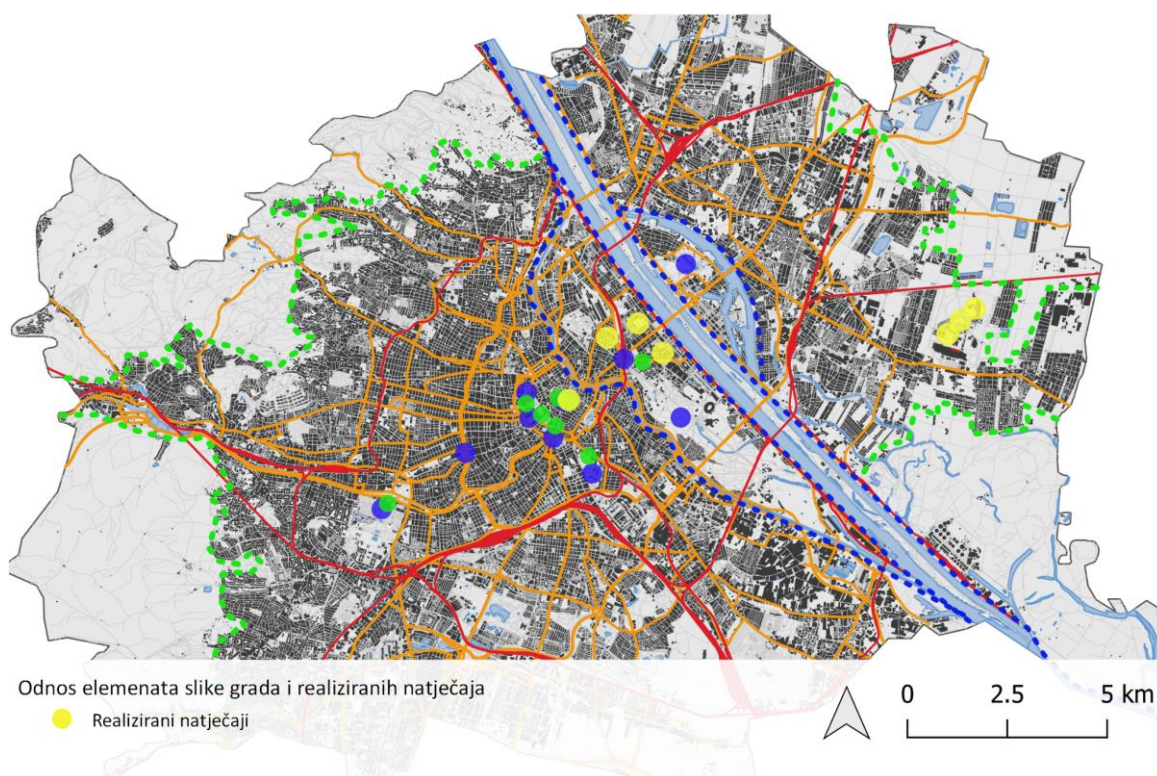
U ovom segmentu rada natječaji su sustavno razvrstani u skladu s pet elemenata slike grada odnosno: putevi, rubovi, područja, čvorišta i orijentiri. Navedena kategorizacija je prezentirana u obliku tablice, pri čemu su natječaji kronološki organizirani od najranije provedenih do najnovijih sa osnovnim karakteristikama i urbanim obilježjima.

Tablica 4.2.1. Pregled natječaja provedenih u Beču

NAZIV NATJEČAJA	Godina provedbe	Godina realizacije	Položaj	Korištenje prije	Način korištenja nakon	Urbanističko obilježje
Ilgplatz	2000.	2004.	Gradska četvrt	Trg	Trg	Čvorište, put
Volkertmarkt	2004.	2005.	Gradska četvrt	Trg tržnica	Trg tržnica	Čvorište, put
Rudolf-Bednar park	2006.	2008.	Gradska četvrt	Kolodvor	Park	Čvorište, put
Stephansplatz	2007.	2017.	Gradsko središte	Trg	Trg	Čvorište, orijentir, put

Seepark Aspern	2011.	2015.	Gradska četvrt	Zračna luka	Park	Područje, čvorište, put
Hannah-Arendt park	2012.	2015.	Gradska četvrt	Livada	Park	Područje, čvorište, put
Elinor-Ostrom park	2017.	2021.	Gradska četvrt	Livada	Park	Područje, čvorište, put

4.2.2. Analiza utjecaja realiziranih natječaja u formiranju elemenata slike grada

Karta 4.2.6. Prikaz odnosa elemenata slike grada i realiziranih natječaja

Prostorni razmještaj realiziranih natječaja ukazuje na dva glavna smjera razvoja grada, to su gradsko središte, uže i šire te gradska periferija. U gradskom središtu povećana je sadržajna aktivnost i atraktivnost javnog prostora, dok se na periferiji grada poboljšava kvaliteta stanovanja i rada uređenjem novih javnih prostora.

Putevi kao takvi nisu konkretno rezultat natječaja, no može se reći da su realizirani natječaji stvorili nove koridore te biciklističke i pješačke staze. Novi putevi su se formirali izgradnjom projekta Seepark Aspern, dok je kod Stephansplatz-a obnovljena i poboljšana pješačka zona u samom središtu grada.

Rubovi grada Beča su jasno definirani i dobro određeni, posebno kada je riječ o rubu rijeke. Osim toga, rubovi koji obuhvaćaju zelene površine, šume i slično također su čitki, ali ujedno pružaju fleksibilnost koja omogućuje prilagodbu daljnjem urbanom razvoju. Međutim niti jedan natječaj nije direktno utjecao na navedene rubove i njihovu definiranost.

Gradski sustav **čvorišta** u Beču obogaćen je revitalizacijom postojećih javnih prostora i izgradnjom novih. U samom središtu grada, posebna pažnja posvećena je obnovi Stephansplatz, koji predstavlja vitalno središte okupljanja i intenzivnog korištenja. U širem gradskom području, Ilgplatz i Volkertmarkt su također prošli kroz proces obnove, čime su postali vibrantna mjesta susreta. Isto tako, obnovljen je Rudolf-Bednar parka, koji predstavlja zeleni prostor za rekreaciju i opuštanje. Dodatno, novi parkovi su realizirani na periferiji grada, uključujući Seepark Aspern, Hannah-Arendt park i Elinor-Ostrom park. Ovi projekti su stvorili nova područja za susrete, aktivnosti i relaksaciju u pojedinim dijelovima grada, istovremeno pružajući inspirativne primjere za buduće projekte i planiranje urbanih javnih prostora.

Definiranje **orijentira** u slici grada nije u potpunosti obuhvaćeno provedenim natječajima. Međutim, izuzetak čini Stephansplatz koji je nedvojbeno identificiran kao značajan orijentir. Ovaj prostor je iznimno popularno odredište, a njegova važnost je dodatno naglašena prisutnošću poznate katedrale. Ostali realizirani projekti unutar grada mogu se smatrati orijentirima za specifične gradsku četvrti te mogu predstavljati bitnu referentnu točku za lokalno stanovništvo. Ti projekti pružaju smjernice i prepoznatljive vizualne elemente koji olakšavaju snalaženje i identifikaciju unutar određenog okruga.

4.3. Elementi slike grada Ljubljane

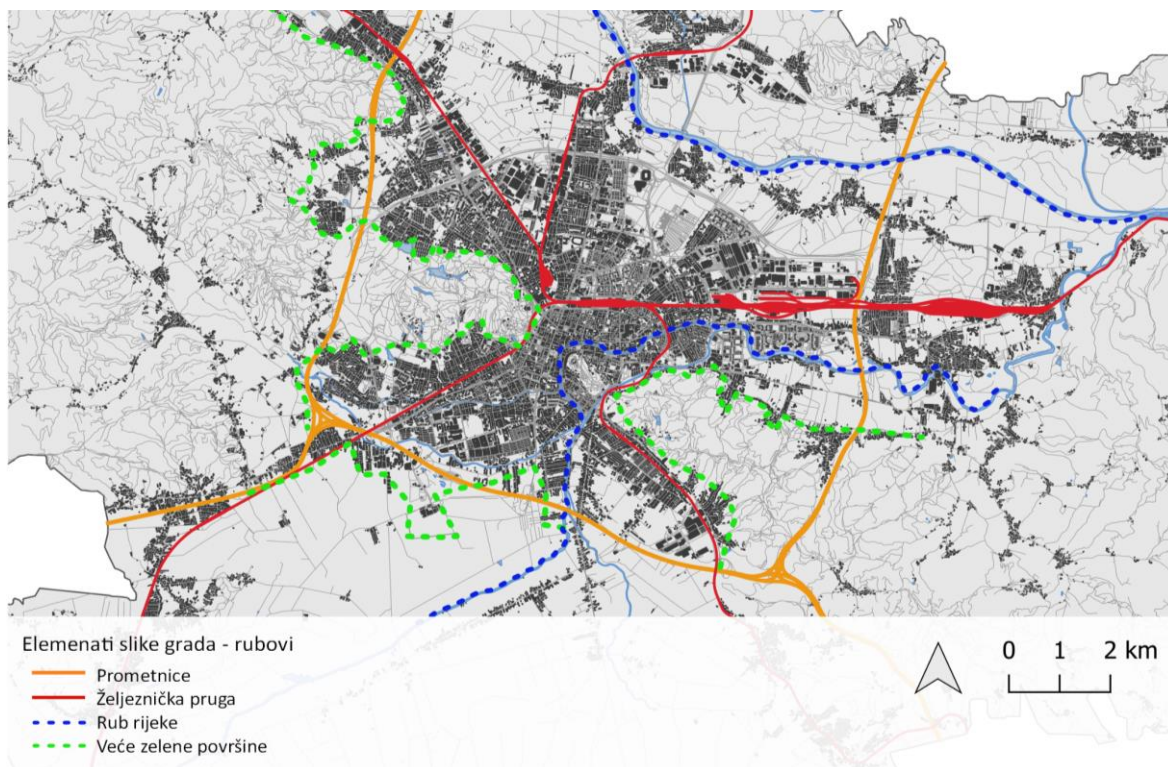
Oblik grada Ljubljane može se opisati kao pravokutnik s blagim zakrivljenjem na pojedinim dijelovima. Grad se prostire na obje strane rijeke Ljubljanice, koja prolazi kroz njegov centar. Ljubljana se širi uglavnom prema istoku i jugoistoku, s povećanjem broja stambenih naselja i industrijskih zona na tim područjima.

U urbanoj infrastrukturi Ljubljane izdvajaju se nekoliko značajnih puteva koji oblikuju glavne koridore grada. Među njima se ističu Dunajska, Šmartinska i Celovška cesta. Ove su prometnice važne jer povezuju različite dijelove grada, omogućuju laku dostupnost i kretanje, te su često obilježene trgovinama, restoranima i drugim objektima koji pružaju usluge i aktivnosti za građane i posjetitelje Ljubljane. Veće prometnice koje okružuju grad su autoceste, koje igraju važnu ulogu u povezivanju Ljubljane s okolnim područjima. Uz navedene prometnice važan put predstavlja i željeznička pruga. Sve ove prometnice čine bitan dio prometne infrastrukture Ljubljane, doprinoseći funkcionalnosti i mobilnosti grada te osiguravajući povezanost između različitih dijelova grada i regije.

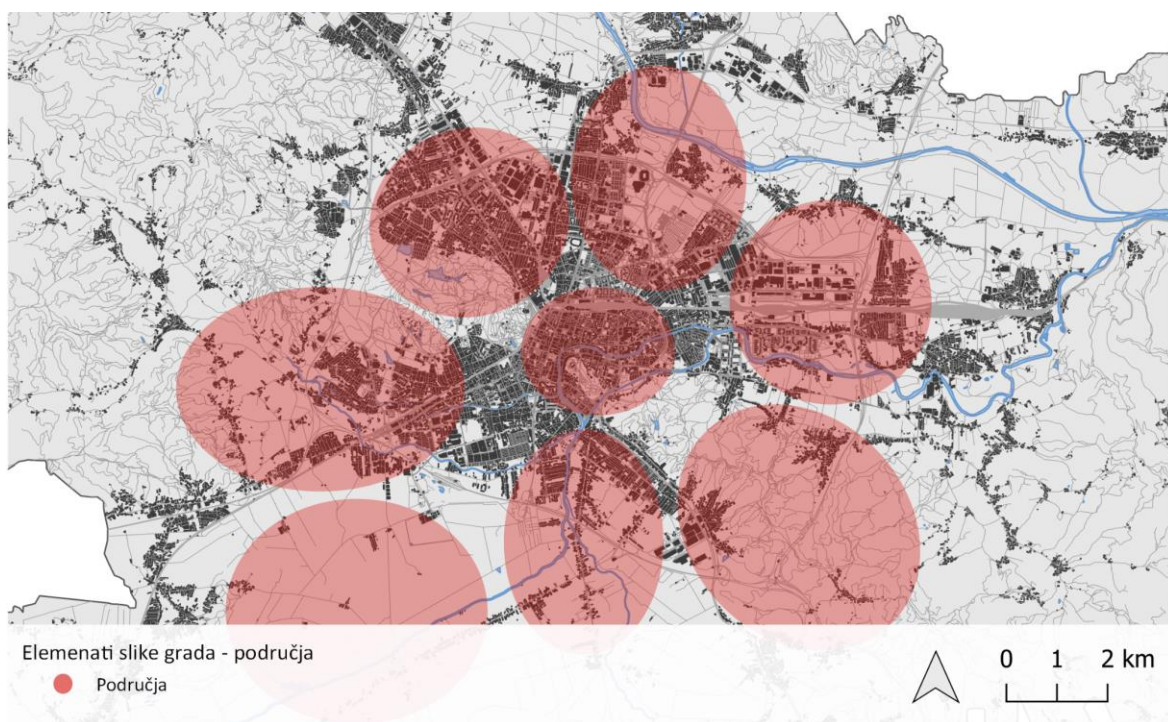
Karta 4.3.1. Elementi slike grada Ljubljane putevi

Rubovi u urbanoj strukturi grada ističu se kao područja koja okružuju središte grada, poput parkova, rijeka i šuma. Primjeri uključuju Tivoli Park, Rožnik brdo i Ljubljansko barje. Zatim rijeka Ljubljanica, koja prolazi kroz središte grada i smatra se jednim od prirodnih rubova. Ova područja pružaju prirodnu ljepotu, rekreacijske mogućnosti i prostor za opuštanje. Na periferiji Ljubljane, ističu se autoceste, prometnice i željeznička pruga koje povezuju grad s drugim gradovima i regijama te se mogu smatrati vanjskim rubovima. Važno je napomenuti da su rubovi grada Ljubljane fleksibilne i mogu se mijenjati s urbanim razvojem i proširenjem.

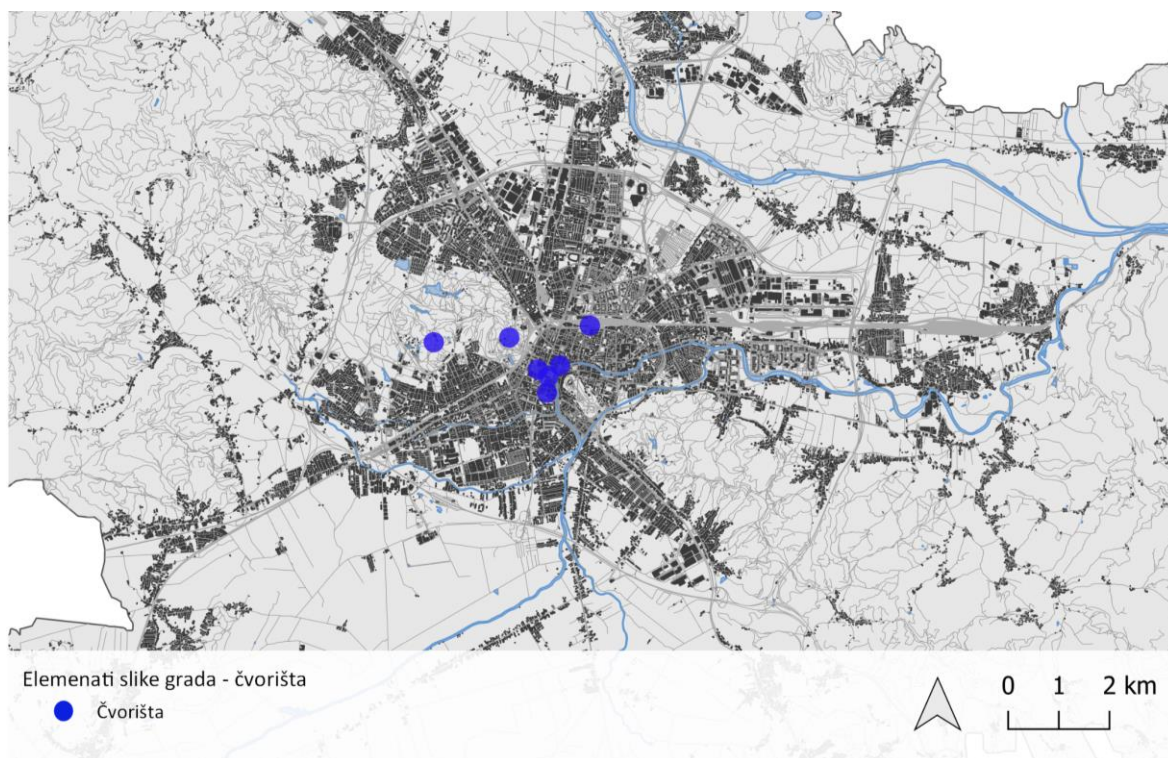
Karta 4.3.2. Elementi slike grada Ljubljane rubovi

U Ljubljani se ističe nekoliko četvrti sa posebnim karakterom i identitetom. Primjeri uključuju Centar, Bežigrad, Vič, Šiška, Trnovo, Rošnik, Jarše i Golovec. Svaka četvrt u Ljubljani ima svoje specifičnosti koje privlače stanovnike i posjetitelje. Ove četvrti pružaju raznolike mogućnosti za život, rad i uživanje u gradu, s vlastitim atrakcijama, institucijama, parkovima i kulturnom scenom.

Karta 4.3.3. Elementi slike grada Ljubljane područja

U urbanoj morfologiji Ljubljane kao čvorište izdvaja se Glavni kolodvor, koji predstavlja važnu željezničku stanicu smještenu u neposrednoj blizini centralnog područja grada. Ovaj ključni prometni čvor ima značajnu ulogu u organizaciji željezničkog prometa unutar Slovenije i međunarodnih linija. Pored toga, posebno se ističu Prešernov trg, koji je centralni trg u Ljubljani, te trg Republike, trg Francoske revolucije i Kongresni trg, koji oblikuju važne javne prostore u gradu. Osim trgova, bitna čvorišta grada su Tivoli Park i Rožnik brdo, koji su omiljena odredišta za aktivnosti u prirodi i rekreaciju.

Karta 4.3.4. Elementi slike grada Ljubljane čvorišta

U urbanom kontekstu, orijentiri predstavljaju ključne referentne točke u slici grada, obuhvaćajući prepoznatljive i simbolične znamenitosti i građevine. Ljubljanski grad i Nebotičnik ističu se kao dominantne visinske točke u gradskom krajoliku, pružajući izrazitu vizualnu identifikaciju. Tromostovje, Frančiškanska crkva i Katedrala Ljubljana predstavljaju karakteristične građevine koje su simbolične za Ljubljanu. Centralna tržnica i Prešernov trg, kao središnja mjesta grada, odlikuju se posebnim kulturnim i povijesnim značajem te prepoznatljivošću. Ovi orijentiri pružaju vizualne i kulturne reference u prostoru grada, olakšavajući navigaciju i identifikaciju ključnih mjesta.

Karta 4.3.5. Elementi slike grada Ljubljane orijentiri

4.3.1. Kategorizacija natječaja prema elementima slike grada

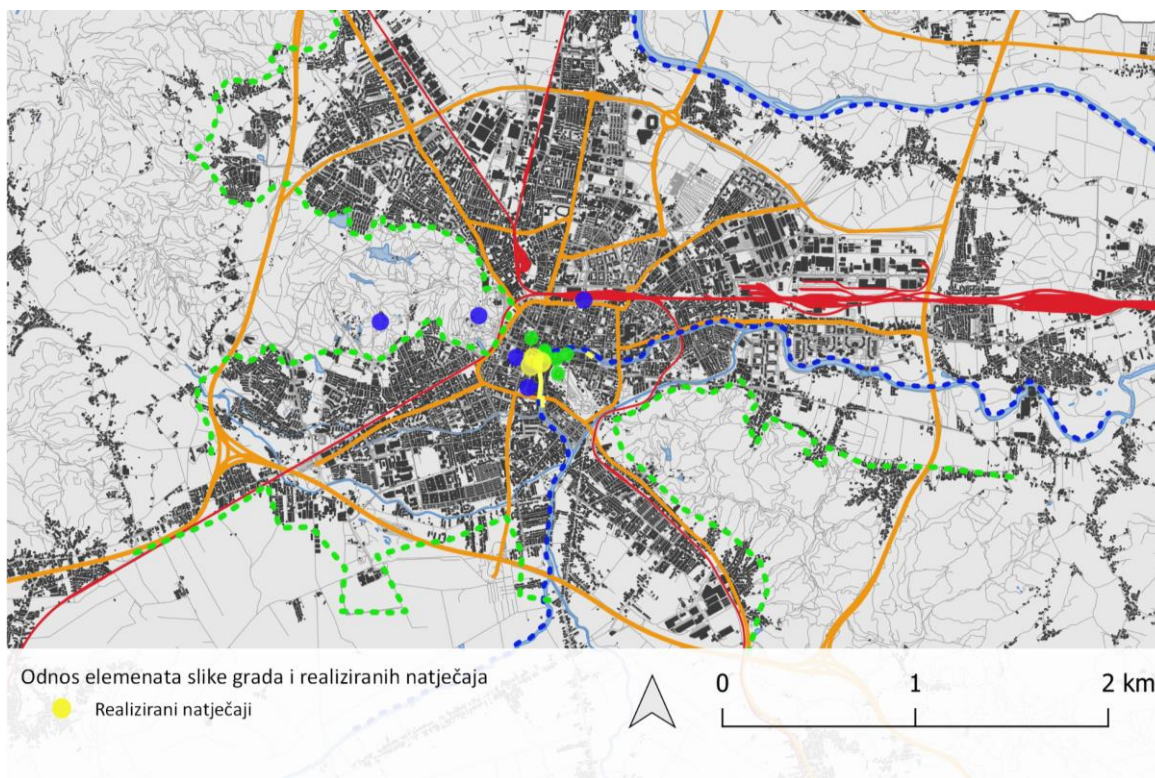
U ovom segmentu rada svi natječaji su sustavno razvrstani u skladu s pet elemenata slike grada odnosno: putevi, rubovi, područja, čvorišta i orijentiri. Navedena kategorizacija je prezentirana u obliku tablice za svaki pojedini grad, pri čemu su natječaji kronološki organizirani od najranije provedenih do najnovijih sa osnovnim karakteristikama i urbanim obilježjima.

Tablica 4.3.1. Pregled natječaja provedenih u Ljubljani

NAZIV NATJEČAJA	Godina provedbe	Godina realizacije	Položaj	Korištenje prije	Način korištenja nakon	Urbanističko obilježje
Kongresni trg i park Zvezde	2003.	2011.	Gradsko središte	Trg, park	Trg, park	Čvorište, orijentir
Obala Ljubljanice i Gruberov kanal	2004.	-	Šire gradsko središte	Pješačka zona	Pješačka zona	Rub, put, područje
Novi pješački most - Riblji most	2012.	2014.	Gradsko središte	Pješački most	Pješački most	Put, orijentir

Spomenik pomirenju - Južni trg	2013.	2017.	Gradsko središte	Trg	Trg/Spomenik	Čvorište, orijentir
-----------------------------------	-------	-------	---------------------	-----	--------------	------------------------

4.3.2. Analiza utjecaja realiziranih natječaja u formiranju elemenata slike grada

Karta 4.3.6. Prikaz odnosa elemenata slike grada i realiziranih natječaja

Primjećuje se iznimna koncentracija natječaja u samom središtu grada te u širem centru. Veća gustoća natječaja doprinosi poboljšanju, prepoznatljivosti i čitkosti tih specifičnih područja. Takav pristup razvoju grada ima pozitivne učinke jer povećava atraktivnost i bogatstvo sadržaja u tim područjima. Međutim, treba napomenuti da je ovakav pristup zanemario periferiju grada, koja također zahtijeva unaprjeđenje kako bi se poboljšala kvaliteta života u cijelom gradu. Važno je usmjeriti pažnju na periferne dijelove grada i promovirati njihov razvoj kako bi se osigurala uravnotežena kvaliteta prostora te omogućila ravnomjerna distribucija resursa i mogućnosti za stanovnike.

Putevi su nove pješačke zone i obnovljeni postojeći pješački putevi u ovom slučaju most i šetnice uz rijeku Ljubljanicu. Obnovom obale rijeke Ljubljanice formiran je novi **rub** duž rijeke, što je pospješilo razvoj novih atraktivnih lokacija s obiljem sadržaja, pridonoseći tako stvaranju nove vizualne slike grada.

Ostali rubovi grada koji uključuju veće zelene površine karakteriziraju se čitkošću, ali istovremeno su i fleksibilni kako bi se prilagodili mogućim promjenama, posebno na prijelazu između urbanog i ruralnog prostora. Važno je napomenuti da ostali natječaji nisu imali izravan utjecaj na formiranje i definiranje tih rubova grada.

Obnovom Kongresnog trga i parka Zvezde te uređenje Spomenika pomirenja na Južnom trgu, postignut je značajan napredak u unapređenju sustava **čvorišta** kao ključnih mjesta okupljanja i intenzivne aktivnosti. Ove intervencije su osmišljene s ciljem poboljšanja funkcionalnosti i privlačnosti javnog prostora. Također, uređenje obale Ljubljance koja prolazi kroz središte grada igra ključnu ulogu u stvaranju pozitivnog vizualnog dojma i poboljšanju funkcionalnosti okolnih javnih prostora. Novi sadržaji i estetika obale Ljubljance pridonose ukupnoj atraktivnosti prostora, stvarajući ugodno okruženje za šetnju, rekreaciju i druge aktivnosti.

Orijentiri uključuju prepoznatljive točke u gradu poput spomenika, spomen obilježja i značajnih povijesnih prostora koji imaju iznimnu simboličku važnost za grad. U Ljubljani, primjer takvih orijentira predstavlja spomenik pomirenju na Južnom trgu, te Kongresni trg i park Zvezde. Isto tako nedavno izgrađeni pješački most preko Ljubljance također predstavlja značajan orijentir u prostoru. Orijentiri oblikuju urbani identitet, oživljavaju povijest i kulturu, te doprinose prepoznatljivosti i privlačnosti grada.

4.4. Zaključak

Napravljena je opća analiza slike grada, kako bi se dobila spoznaja o pojedinim elementima suvremene slike triju odabranih gradova kao osnova za analizu utjecaja natječaja na prepoznatljivost i identitet pojedinog grada te na kvalitetu javnog prostora.

Analizom elemenata slike grada utvrđeno je da su veze između elemenata stabilne što rezultira dobro strukturiranom slikom grada. Zagreb se ističe kao izrazito čitljiv i slikovit grad, koji osigurava jasno razumijevanje prostora i percepciju urbanih elemenata. Unatoč tome, važno je napomenuti da postoje dijelovi grada koji nedostaju snažnog identiteta i strukture. To su većinom prostori na periferiji grada ili starije četvrti koje više nisu u fokusu planiranja. Ovi segmenti predstavljaju područja koja zahtijevaju dodatnu pažnju u cilju razvoja njihovog prepoznatljivog karaktera i definiranja njihove uloge u širem kontekstu grada. Analizom elemenata slike grada Beča potvrđena je njegova iznimna struktura i prepoznatljivost zahvaljujući dobro definiranim elementima. Grad se karakterizira kao moderan i funkcionalan, s jasno čitljivim elementima koji olakšavaju snalaženje u prostoru te stvaraju prepoznatljiv identitet. Slika grada Ljubljane prema analizi odlikuje se dobro povezanim putovima, jasno definiranim rubovima, važnim čvorištima i prepoznatljivim vizualnim orijentirima. Kao i Zagreb ističe se veća usmjerenost na uređenje javnih prostora središta grada, dok periferija stagnira. Kategorizacijom natječaja utvrđeno je da pojedini natječaji ne mogu biti jednoznačno definirani kao pojedini elementi slike grada. Većina realiziranih natječaja ima multifunkcionalnu ulogu i doprinosi formiranju različitih elemenata slike grada poput urbanih

čvorišta, puteva, orijentira itd. Provedenom kategorizacijom i analizom može se zaključiti da urbanističko-arhitektonski natječaji imaju značajan utjecaj na stvaranje i unaprjeđenje prepoznatljivih gradskih područja. Analiza realiziranih natječaja jasno pokazuje njihov značajan utjecaj na obnovu i rekonstrukciju javnih prostora grada, kao i formiranje novih gradskih čvorišta, orijentira i puteva.

S obzirom na prostorni raspored natječaja, primjećuje se snažnija usmjerenost na razvoj središta grada, što doprinosi njegovoj prepoznatljivosti i kvaliteti. Koncentriranje resursa na određeno urbano područje omogućuje bolje planiranje, obnovu i stvaranje atraktivnih javnih prostora, što može poboljšati ukupnu estetiku i funkcionalnost središta grada. Ovo može privući posjetitelje i potaknuti gospodarsku aktivnost. Međutim, ova koncentracija na gradsko središte ima za posljedicu smanjenje razvoja periferije. Smanjenje razvoja periferije može rezultirati nejednakom raspodjelom resursa i mogućnosti za stanovnike tih područja. Nedostatak infrastrukture, javnih prostora i investicija u perifernim dijelovima grada može ograničiti razvoj i kvalitetu života u tim područjima.

5. Doživljajna (perceptivna) obilježja natječaja – anketno istraživanje

Tema istraživanja bavi se utjecajem javnih urbanističkih i arhitektonskih natječaja na uspješnost i kvalitetu javnog prostora, posebno u kontekstu grada Zagreba. Istraživanje se oslanja i na subjektivne dojmove pojedinaca koji žive i koriste javne prostore u gradu. U tu svrhu, provedena je anketa među građanima kako bi se prikupili podaci o njihovim stajalištima i doživljaju realiziranih projekata natječaja, kao i njihovi stavovi o važnosti provedbe javnih urbanističkih i arhitektonskih natječaja.

5.1. Postupak

Korištenjem online ankete omogućava se ispitivanje većeg broja osoba, istovremeno osiguravajući sudionicima anonimnost i fleksibilnost u određivanju vlastitog vremena za ispunjavanje ankete. Važno je da anketni upitnik ne bude predug kako sudionicima ne bi postalo zamorno, što bi moglo rezultirati nedovršavanjem cijele ankete i odustajanjem. Za provođenje ovog istraživanja, korišten je izvorno sačinjen anketni upitnik koji je, uz pomoć Google forms alata oblikovan te podijeljen na društvenim mrežama i poslan putem elektroničke pošte na nekolicinu adresa. Pri formiranju upitnika korištena je skala od pet stupnjeva kojom su ispitanici izražavali stupanj slaganja s pojedinom tvrdnjom. Redoslijed pitanja postavljen je tako da ispitanika uvodi u problem istraživanja. Anketni upitnik je anonimn. Prikupljanje odgovora trajalo je od 7.8.2023. do 16.8.2023. Anketni upitnik ispunilo je sveukupno 63 sudionika i korišteni su svi odgovori. Sudionici su prije pristupanja istraživanju bili obaviješteni da se istraživanje provodi u svrhu pisanja diplomskog rada, da je sudjelovanje dobrovoljno i anonimno te da će se podaci dobiveni u istraživanju koristiti samo u znanstvene svrhe. Odgovori ispitanika pojedinačno su tablično evidentirani i statistički obrađeni, kako bi rezultati analize ankete bili što precizniji.

5.2. Materijali

Anketni upitnik strukturiran je od 10 pitanja koja se tematski mogu razvrstati u tri skupine, a to su I. Opća pitanja; II. Pitanja kojima se utvrđuje utjecaj realiziranih natječaja na uspješnost i kvalitetu uređenja javnog prostora grada Zagreba te III. Pitanja kojima se utvrđuju stavovi ispitanika o važnosti i ulozi provedbe urbanističko arhitektonskih natječaja. Opća pitanja odnose se na strukturu anketnog uzorka u cilju ostvarivanja reprezentativnog uzorka ispitanika (dob, obrazovanje, socijalna kategorija/student, zaposlenik, umirovljenik/, mjesto stanovanja). Druga skupina pitanja odnosi se na utvrđivanje doživljaja utjecaja realiziranih natječaja na uspješnost i kvalitetu uređenja javnog prostora grada Zagreba. U ovom dijelu ankete ispitanici su ocjenjivali uspješnost uređenja (funkcionalno i estetski) javnih prostora koji su rezultat natječaja, ocjenama od 1 - apsolutno neuspješno do 5 - apsolutno uspješno. Ocjenjivana su 3 gradska trga, koji se nalaze u užem i širem gradskom središtu te javni park u gradskoj četvrti Trešnjevka. U trećoj skupini pitanja ispitanici su ocijenili važnost predloženih činitelja za postizanje urbanističke i arhitektonske uspješnosti pojedinih javnih prostora,

ocjenama od 1 - apsolutno nevažno do 5 - jako važno, te su izrazili svoje mišljenje o važnosti provedbe natječaja.

5.3. Sudionici

U istraživanju je sudjelovalo ukupno 63 sudionika, od kojih je 41 (65,1%) ženskog i 22 (34,9%) muškog spola. Sudionici su obuhvatili širok spektar dobnih skupina, s rasponom od 15 do 61 godine, pri čemu je prosječna dob 30 godina. Većina sudionika dolazi iz Zagreba ili je tamo provela određeni period života. Što se tiče obrazovnog statusa, gotovo polovica sudionika (28; 44,4%) ima završen diplomski studij, dok nešto manje (23; 36,5%) ima završenu srednju školu. Također, većina sudionika (50; 79,4%) čini radno aktivno stanovništvo, odnosno su zaposleni.

5.4. Rezultati

Nakon cjeline s pitanjima o sociodemografskim karakteristikama, slijedila je cjelina u kojoj su ispitanici ocjenjivali uspješnost uređenja javnih prostora grada Zagreba, kako u funkcionalnom, tako i u estetskom aspektu. Navedeni prostori su tri gradska trga smještena u različitim dijelovima gradskog središta te jedan javni park u četvrti Trešnjevka, koji su detaljno analizirani i opisani u Poglavlju 3.1.

Tablica 5.4.1. Ocjena uspješnosti uređenja (funkcionalno i estetski) javnih prostora (anketna pitanja 7 i 8)

IME JAVNOG PROSTORA	GODINA OBNOVE	POLOŽAJ U GRADU	PROSJEČNA OCJENA FUNKCIONALNOSTI PROSTORA	PROSJEČNA OCJENA ESTETIKE PROSTORA
Preradovićev trg	1995.	Centar grada	3,93	3,66
Kvaternikov trg	2007.	Gradska četvrt	2,63	2,65
Britanski trg	-	Centar grada	2,52	2,85
Park Kate Šoljić	2016.	Gradska četvrt	4	3,57

Sveobuhvatnom analizom rezultata, istaknuto je da su najviše ocjene u pogledu funkcionalnosti i estetike novih uređenih prostora dodijeljene parku Kate Šoljić i Preradovićevom trgu. Park je smješten u središtu guste stambene izgradnje naselja Trešnjevka, oblikovan je s naglaskom na različite dobne skupine djece te prilagodbu osobama s invaliditetom. Preradovićev trg nalazi se u užem gradskom središtu, namijenjen je pješacima te prilagođen organizaciji različitih događaja. U kontrastu, Kvaternikov trg i Britanski trg su dobili najniže ocjene. Oba trga su namijenjena pješacima no okruženi prometnicama, Britanski trg je ujedno i tržnica dok je Kvaternikov trg izgubio tu funkciju, a prilagođen je organizaciji raznih događanja sa uređenom pozornicom te je podređen okolnom prometu.

Među javnim gradskim prostorima koji stanovnicima stvaraju osjećaj ugone, sklada i ljepote posebno se istaknuo Preradovićev trg (prosječna ocjena 4,15), dok je Kvaternikov trg pokazao najniže rezultate (prosječna ocjena 2,07).

U okviru anketnog istraživanja, sudionici su procijenili važnost predloženih činitelja za postizanje urbanističke i arhitektonske uspješnosti pojedinih javnih prostora. Ocjene su se kretale od 1 (apsolutno nevažno) do 5 (iznimno važno), prema pitanju 10 ankete.

Tablica 5.4.2. Ocjena važnosti pojedinih predloženih činitelja uspješnosti pojedinih izgrađenih javnih prostora prema rezultatima ankete

ČINITELJI USPJEŠNOSTI POJEDINIH IZGRAĐENIH JAVNIH PROSTORA	% ocjene 5	PROSJEČNA OCJENA
Novi prostor utječe na sliku grada (skladno uređenje, osjećaj ugone pri prolasku tim dijelom grada, potreba za zadržavanjem u novouređenom prostoru)	56%	4,33
Novouređeni javni prostor uklonio je raniji prostorni problem (neuređenost, zapuštenost, nefunkcionalnost)	37%	3,93
Održivost rješenja i ekološki parametri izgradnje i održivosti građevine.	30%	3,80
Prostor je uspješan koliko je njegovo rješenje funkcionalno.	51%	4,12
Novi prostor mijenja postojeće loše prometne tokove (kolne, pješačke)	40%	3,92

Analiza ukazuje na suštinsku važnost urbanističko-arhitektonskih intervencija u oblikovanju gradskog prostora, čije se utjecaj bitno odražava na sliku grada odnosno ostvarivanje sklada i ugone pojedinog ambijenta. Ovaj faktor je odlučujući indikator za uspješnost realizacije projekata, prema rezultatima ankete. Odgovorom na 9. anketno pitanje 82,5% ispitanih osoba se slaže s izjavom da realizacije javnih natječaja značajno poboljšavaju vizualni identitet grada i kvalitetu javnih prostora. Ova suglasnost potvrđuje pozitivan utjecaj ovakvih intervencija na percepciju građana i njihovu ocjenu urbanih prostora.

Navedene spoznaje sugeriraju da su urbanističko-arhitektonski natječaji neizostavni u stvaranju privlačnih i funkcionalnih gradskih okruženja te doprinose postizanju skladnog i ugodnog ambijenta. Osim toga, većinsko stajalište sudionika istraživanja o afirmativnom utjecaju natječaja dodatno potvrđuje ključnu ulogu ovih intervencija u unapređenju kvalitete i vizualnog identiteta urbanog prostora.

6. Prijedlog smjernica za unapređenje procesa natječaja u oblikovanju javnog prostora

Javni prostor predstavlja ključni element urbane strukture s različitim prostornim, društvenim i ekonomskim ulogama u gradu. Njegova kvaliteta ima izravan utjecaj na kvalitetu života stanovnika i ukupnu privlačnost grada. Stoga je od vitalne važnosti procijeniti kvalitetu javnog prostora i identificirati ključne faktore koji na njega utječu, kako bi gradske vlasti i ostali dionici mogli planirati daljnje korake za njegovo poboljšanje. Na temelju provedenih analiza u ovom istraživanju, predložiti će se smjernice kojima se može pridonijeti unapređenju modela provođenja javnih natječaja za oblikovanje javnog prostora.

Kako bi se unaprijedio model provođenja javnih natječaja potrebno je promicanje kulture građenja kao preduvjet kvalitete izgrađenog prostora. Podizanje razine kulture građenja neophodan je preduvjet da briga za izgrađeni prostor postane briga svih nas. Kako je kvaliteta izgrađenog prostora osnova za dobar život svakog pojedinca, potrebno je poticati društvenu svijest o značaju izgrađenog prostora. Također, prepoznatljiv i kvalitetan javni prostor ima potencijal pokretanja nacionalnog razvoja i napretka.

Pokazalo se da su javni natječaji metoda kojom se omogućuje pronalaženje najboljih prostornih rješenja te za prepoznavanje mladih stručnjaka, a s ciljem osiguravanja kvalitete izgrađenog prostora kao krajnjim rezultatom. Pored izazova koji predstavlja prepoznavanje potrebe za provedbom natječaja, iznimno je važna i visoka razina kvalitete u svim fazama, od pripreme natječajnog programa do realizacije.

Analizom natječajnih regulativa gradova Beča, Ljubljane i Zagreba, utvrđeno je da pravilnici za provedbu natječaja sadržajem i konceptualno nisu značajno različiti. Svaki od njih detaljno regulira sve aspekte provedbe natječajne procedure, od pripreme natječaja, raspisivanje, prijavljivanje sudionika, određivanje uvjeta i kriterija, ocjenjivanje radova, dodjelu nagrada i realizaciju nagrađenog rada. Dakle osnovni princip je isti, bira se najbolje rješenje od ponuđenih kroz demokratsku i transparentnu proceduru. Za postizanje uspješnih natječaja, ključno je da naručitelji javnih intervencija u prostoru preuzmu vodstvo svojim primjerom i provode javne arhitektonsko-urbanističke natječaje. Stoga je važno da investitori budu svjesni svoje odgovornosti prema prostoru u kojem grade. Izuzetno je važna priprema podloga i programa za provedbu natječaja kako bi isti ispunio zadani cilj i opravdao uložena sredstva. Odgovornost za uspješnost natječaja također leži u ocjenjivačkom sudu koji prihvaća natječajni zadatak, uvjete raspisa i odabire najbolje rješenje. Ocjenjivački sud čine priznate osobe u stručnoj i široj javnosti, te kao takvi moraju pružiti natjecatelju povjerenje da će ocjenjivanje biti pravično.

Potrebna je afirmacija i promocija javnih natječaja od strane struke, medijskom promocijom, javnim raspravama te sustavnim javnim predstavljanjem rezultata natječaja kako bi se podigla svijest o važnosti natječaja kao instrumenta koji osigurava kvalitetu urbanog okruženja. Također, važno je educirati mlade prostorne planere o pravilnom provođenju natječajnih postupaka te informirati građane o njihovim mogućnostima sudjelovanja u procesu planiranja i realizacije natječajnih radova. Ovi koraci su neophodni za postizanje napretka u ovom

procesu. Podizanje svijesti o natječajima pomaže u stvaranju javne percepcije da je planiranje i oblikovanje grada važna društvena aktivnost koja zahtijeva stručnost i pažljivo razmatranje. Time se gradi povjerenje građana u proces donošenja odluka te se stvara šira podrška za projekte i intervencije u javnom prostoru. Osim toga, potrebno je unaprijediti postojeću regulativu koja se odnosi na provedbu natječajne procedure, budući da ona predstavlja vodeću metodu za uređenje javnih prostora. Unapređivanje regulative može se postići putem izmjena zakona, usvajanja novih smjernica, jačanja nadzora i provedbe, edukacije relevantnih aktera te promicanja suradnje između stručnjaka, institucija i građana u procesima planiranja i oblikovanja prostora. Na temelju prikazanih informacija, mogu se identificirati smjernice za unapređenje procesa natječaja u oblikovanju javnog prostora.

- **unapređenje zakonskog okvira** - Predlaže se da se kroz adekvatno zakonodavstvo koje regulira prostorno uređenje, definiraju karakteristike prostora za koje je obavezno provesti natječaje. Također, treba olakšati proces ishoda daljnje dokumentacije za građenje. Potrebno je uvesti kaznene odredbe u zakon kako bi se sankcionirali investitori koji izbjegavaju provođenje natječaja. Dodatno, kroz zakonodavstvo koje regulira javnu nabavu, treba jasno definirati provođenje javnih urbanističko-arhitektonskih natječaja.
- **unapređenje strukovnih pravilnika** - Potrebno je pružiti Pravilniku o natječajima s područja arhitekture i urbanizma adekvatnu snagu podzakonskog akta kako bi se osigurala njegova učinkovita primjena, inkorporiranjem relevantnih odredbi iz Pravilnika u članke Zakona o prostornom uređenju.
- **afirmacija, promocija i edukacija** - Potrebna je promocija koja igra važnu ulogu u informiranju javnosti, investitora ali i struke o svrsi i postupku natječaja. Ova aktivnost omogućuje razmjenu mišljenja i objašnjenje procedure, što doprinosi transparentnosti i razumijevanju procesa odabira najboljeg idejnog rješenja putem natječaja. Naglasiti da se natječajima značajno podiže kvaliteta prostora. Također, natječajima se mladi stručnjaci ističu na tržištu rada, a priznati i poznati stručnjaci ispituju svoju kreativnost i nove modele oblikovanja prostora.
- **uključivanje struke** - Preporučuje se sustavno organiziranje okruglih stolova i javnih rasprava. Uključivanje znanstvenih i stručnih kapaciteta Sveučilišta kako bi se osigurala visoka razina stručne podrške tijekom svih faza natječaja. Angažiranje arhitektonske struke od samog početka procesa provedbe natječaja do realizacije.
- **participacija** - Potrebno je pobuđivanje interesa javnosti, uključivanje lokalne zajednice, ispitivanje i testiranje potencijalne namjene i različitih načina korištenja prostora. To je moguće postići informiranjem javnosti kroz medije, prikupljanjem mišljenja građana putem anketa, raspravom kroz javne tribine, uključivanjem u rad diskusijskih grupa, radionica i sl.

7. Zaključak

Provedena je komparativna analiza procesa provedbe javnih natječaja u gradovima Beču, Ljubljani i Zagrebu, s ciljem proučavanja primjera dobre prakse i principa oblikovanja javnog prostora. Navedeni gradovi predstavljaju relevantne primjere koji mogu poslužiti kao referenca za daljnja istraživanja i usvajanje najboljih praksi u području oblikovanja javnih prostora. Beč, kao jedan od istaknutih europskih gradova, predstavlja primjer izvrsne prakse u mnogim područjima. Izdvaja se po svojoj infrastrukturi, obrazovanju, inovacijama, internacionalnosti, standardu života te kulturnoj sceni. Važno je napomenuti da se Beč također ističe kao primjer s iznimno dobrim pristupom javnom prostoru i njegovom oblikovanju. Ljubljana, s obzirom na svoj razvoj posljednjih deset godina, pruža vrijedne spoznaje o revitalizaciji javnih prostora s naglaskom na načelima održivosti, zelene infrastrukture i poboljšanju kvalitete života u urbanim sredinama. Također, Ljubljana se ističe po visokom broju zelenih površina po stanovniku, što je čini jednim od vodećih europskih gradova u tom smislu. Osvojivši titulu Europske zelene prijestolnice 2016. godine, Ljubljana je stekla pozitivno javno mišljenje o transformaciji grada i njenom pozitivnom utjecaju.

Natječaji kao metoda odabira najkvalitetnijih arhitektonskih i/ili urbanističkih rješenja priznati su kao iznimno važni u svim navedenim gradovima. Sva tri grada imaju dugu tradiciju provedbe natječaja i aktivno se zauzimaju za unapređenje kvalitete procesa javnih natječaja kako bi se podigla kvaliteta izgrađenog prostora i poboljšala kvaliteta života građana. Uočeno je da se natječajne regulative koje uređuju proces provedbe natječaja unutar ovih gradova bitno ne razlikuju. Strukovni pravilnici detaljno reguliraju sve aspekte natječajne procedure, uključujući pripremu natječaja, raspisivanje, prijavljivanje sudionika, utvrđivanje uvjeta i kriterija, ocjenjivanje radova, dodjelu nagrada i realizaciju nagrađenih projekata.

Realizirani urbanistički projekti za uređenje javnih prostora, koji su nastali putem javnih natječaja, svjedoče o pozitivnom trendu u suvremenom oblikovanju prostora. Oni pružaju rješenja za prostorne izazove uz suvremeni dizajn, funkcionalnost te prepoznatljiva i originalna rješenja. Bez sumnje, natječaji su ostavili značajan i prepoznatljiv trag u formiranju javnih prostora te su unaprijedili kvalitetu života u gradu.

Na temelju navedenog, zaključeno je da je potrebna afirmacija i promocija javnih arhitektonsko-urbanističkih natječaja. Također je važno unaprijediti postojeću regulativu te pokrenuti stručnu raspravu, medijsku promociju, okrugle stolove i javne rasprave o načinu i ciljevima provođenja natječaja.

8. Popis literature

1. Architekturwettbewerb. (2022) Standardna arhitektura natjecanja – WSA 2010. [online] <https://www.architekturwettbewerb.at/wsa> (pristupljeno: 23.5.2023)
2. Architekturzentrum Wien (2004) Platzgestaltung Ilgplatz. [online] <https://www.nextroom.at/> (pristupljeno: 20.5.2023)
3. Arhitektonske politike Republike Hrvatske 2013-2020 – Apolitika (2012). [online] <https://mpgi.gov.hr/> (pristupljeno: 15.5.2023)
4. Bravo D. (2021) Rearrangement of Ljubljana riverbanks [online] <https://www.publicspace.org/> (pristupljeno: 16.5.2023)
5. Burk M. (2017) Stephansplatz in Vienna: Roman paving pattern [online] <https://toposmagazine.com/> (pristupljeno: 14.5.2023)
6. City of Vienna. (2022). Rudolf-Bednar-Park. [online] <https://www.wien.gv.at/english/> (pristupljeno: 28.5.2023)
7. Clemens Kirsch Architektur (2023) Pješačka zona Vienna City. [online] <https://www.clemenskirsch.at/> (pristupljeno: 20.6.2023)
8. Conić I. (2014) Stakleni prijelaz: Novi pješački most preko Ljubljane [online] <https://www.gradnja.rs/> (pristupljeno: 15.5.2023)
9. Dešman M. (2008). Javni prostor. AB. Arhitektov bilten. 38 177/178: 1-3, 85-87. [online] <https://www.dlib.si/> (pristupljeno: 21.5.2023)
10. Divisare (2011) ASPERN SEEPARK. [online] <https://divisare.com/> (pristupljeno: 20.6.2023)
11. Frühwirth M. (2008). Rudolf-Bednar-Park. [online] <https://www.nextroom.at/> (pristupljeno: 28.5.2023)
12. Galović K. (2005). Arhitektonski natječaji, Vijenac 301 [online] <https://www.matica.hr/vijenac/301/arhitektonski-natjecaji-8487/> (pristupljeno: 12.5.2023)
13. Hager-ag. (2022) Rudolf-Bednar-park [online] <https://www.hager-ag.ch/en/> (pristupljeno: 14.5.2023)
14. HKA natječaji-uvod [online] <https://www.arhitekti-hka.hr/hr/natjecajinadmetanja/uvod/> (pristupljeno: 13.5.2023)
15. Hrgović, D. (2020). Urbanistički modeli oblikovanja javnog prostora. Završni rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Agronomski fakultet.
16. Hrvatska enciklopedija (2021) Zagreb. mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža [online] <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=66685> (pristupljeno: 9. 4.2023)
17. Jesih N. (2022) Kongresni trg i urbanizam [online] <https://moj pogled.com/> (pristupljeno: 20.6.2023)
18. Kala presence (2023). Sve što ste ikada trebali znati o zagrebu [online] <https://kalapresence.hr/> (pristupljeno: 7.4.2023)

19. Kids Love Vienna (2023) Seepark Aspern. [online] <https://kidslovevienna.com/> (pristupljeno: 20.6.2023)
20. Knežević S. (2003.) Zagrebu u središtu. Barbat, Zagreb
21. Liepa-Zemesa, M. (2010) The image of Vienna: City as museum or dynamic developed metropolis? Science - future of Lithuania. Vol. 2, No. 3: 18-23 [online] <https://journals.vilniustech.lt/index.php/MLA/article/view/10112/8787> (pristupljeno: 14.5.2023)
22. Lovoković, D. (2023) Prostorno planerski kriteriji za evaluaciju utjecaja urbanističko arhitektonskih natječaja na prostorni razvoj grada Osijeka, Doktorska disertacija, Zagreb: Arhitektonski fakultet
23. Mestna občina Ljubljana (2023) Povijest Ljubljane. [online] <https://www.ljubljana.si/sl/> (pristupljeno: 19.4.2023)
24. Narodne novine 120/16 Zakon o javnoj nabavi Zagreb <https://www.zakon.hr/> (pristupljeno: 12.5.2023)
25. Narodne novine 98/19 Zakon o prostornom uređenju Zagreb <https://www.zakon.hr/> (pristupljeno: 12.5.2023)
26. Općinski odjel 18 - urbanizam (2008) Osnove za provođenje natječaja iz područja arhitekture i urbanizma [online] <https://www.digital.wienbibliothek.at/> (pristupljeno: 3.5.2023)
27. Open house slovenia (2023) CONGRESS SQUARE AND ZVEZDA PARK [online] <https://www.openhouseslovenia.org/> (pristupljeno: 20.4.2023)
28. Scheuch, D. (2016) HANNAH-ARENDRT-PARK VIENNA [online] https://www.publicspace.org/documents/220568/989951/45213yewo_pr_hap_pane102.pdf (pristupljeno: 20.6.2023)
29. Službeni list Republike Slovenije 10/22 Zakon o javnoj nabavi Ljubljana [online] <http://www.pisrs.si/Pis.web/> (pristupljeno: 12.5.2023)
30. Službeni list Republike Slovenije 108/04 Pravilnik o javnih natečajih za izbiro strokovno najprimernejših rešitev prostorskih ureditev in objekta Ljubljana [online] <http://www.pisrs.si/Pis.web/> (pristupljeno: 12.5.2023)
31. Službeni list Republike Slovenije 199/21 Zakon o prostornom uređenju Ljubljana [online] <http://www.pisrs.si/Pis.web/> (pristupljeno: 12.5.2023)
32. Spiel- und Freiraumsymposium (2008) Rudolf-Bednar-park [online] <http://www.ifau.at/> (pristupljeno: 15.5.2023)
33. Stadt Wien (2023) Park Hannah Arendt [online] <https://www.wien.gv.at/> (pristupljeno: 22.5.2023)
34. Stadt Wien (2023) Povijest Beča. [online] <https://www.wien.gv.at/bh-hr-sr/> (pristupljeno: 16.4.2023)
35. Stvar (2023) Renovation of Park Zvezda and Kongresni trg square with a new underground parking [online] <http://www.stvar.si/> (pristupljeno: 16.5.2023)
36. Šimpraga, S. (2015). Grad neće postati bolji sam od sebe. [online] <https://vizkultura.hr/intervju-sasa-simpraga/> (pristupljeno: 21.5.2023)

37. Uniola (2023) Elinor-Ostrom-Park. [online] <https://www.uniola.com/de/> (pristupljeno: 18.5.2023)
38. Vukić, F. i Podnar, I. (2010) Identitetska mapa suvremenog Zagreba. Acta Turistica Nova, Vol 4, No. 2: 151-174 [online] <https://hrcak.srce.hr/> (pristupljeno: 3.6.2023)
39. Wien Geschichte wiki. (2022). Volkertplatz. [online] <https://www.geschichtewiki.wien.gv.at/> (pristupljeno: 27.5.2023)
40. Wien.at. (2022). Beč - glavni grad Republike Austrije. [online] <https://www.wien.gv.at/bh-hr-sr/> (pristupljeno: 25.5.2023)
41. Wikipedia (2023) Beč. [online] <https://www.wikipedia.org/> (pristupljeno: 15.4.2023)
42. Wikipedia (2023) Seepark Aspern. [online] <https://www.wikipedia.org/> (pristupljeno: 14.5.2023)
43. Wikipedia (2023) Spomenik žrtvama svih ratova. [online] <https://www.wikipedia.org/> (pristupljeno: 22.5.2023)
44. ZAPS (2023) Most preko Ljubljanice između Ribjeg trga i Gerberovog stubišta [online] <https://zaps.si/> (pristupljeno: 25.4.2023)
45. ZAPS (2023) Spomenik žrtvama svih ratova [online] <https://zaps.si/> (pristupljeno: 18.5.2023)
46. ZAVOD ZA PROSTORNO UREĐENJE GRADA ZAGREBA (2016) Generalni urbanistički plan grada Zagreba - izmjene i dopune 2016 [online] <https://www.zzpugz.hr/> (pristupljeno: 12.5.2023)

9. Popis priloga

Slike

1. Slika 2.1.1. Lenta razvoja grada Zagreba kroz stoljeća
2. Slika 2.2.1. Lenta razvoja grada Beča kroz stoljeća
3. Slika 2.3.1. Lenta razvoja grada Ljubljane kroz stoljeća
4. Slika 3.1.1. Preradovićev trg krajem tridesetih godina
<https://www.jutarnji.hr/kultura/povijest-nestanka-cvjetnog-trga-moze-li-nekoliko-kioska-s-cvijecem-opravdati-njegovo-ime-5164688>
5. Slika 3.1.2. Trg Petra Preradovića <https://licegrada.hr/par-crtica-o-trgu-petra-preradovica-kojeg-svi-volimo-zvati-cvjetni-trg/>
6. Slika 3.1.3. Nacrt projekta Kvaternikovog trga, Katalog natječajnih radova Britanski i Kvaternikov trg
7. Slika 3.1.4. Kvaternikov trg <https://radio.hrt.hr/radio-sljeme/clanak/kvaternikov-trg-vapi-za-preureenjem/184249/>
8. Slika 3.1.5. Nacrt uređenja Britanskog trga, Katalog natječajnih radova Britanski i Kvaternikov trg, DAZ, 1998.
9. Slika 3.1.6. Britanski trg <https://www.telegram.hr/price/otisli-smo-do-britanca-vidjeti-u-kojoj-su-fazi-radovi-o-kojima-cijeli-grad-polemizira-evo-male-fotogalerije/>
10. Slika 3.1.7. Nacrt projekta park Selska - Baštijanova
<https://pogledaj.to/arhitektura/najbolje-ideje-mladih-arhitekata-stavljene-na-cekanje/>
11. Slika 3.1.8. Vizualizacija projekta <https://www.vecernji.hr/zagreb/kvart-nabujao-ali-prostor-za-park-je-sest-godina-pust-971421>
12. Slika 3.1.9. Park nakon realizacije <https://narod.hr/hrvatska/zagrebu-otvoren-park-kate-soljic-koja-domovinskom-ratu-izgubila-cetirisina>
13. Slika 3.2.1. Tlocrt projekta
<https://www.nextroom.at/building.php?id=17928&sid=&inc=pdf>
14. Slika 3.2.2. Trg nakon izvedbe <https://www.nextroom.at/building.php?id=1792>
15. Slika 3.2.3. Tlocrt projekta Volkertmarkt
<https://www.dnd.at/index.php?inc=projectSelection&id=15:1339>
16. Slika 3.2.4. Trg nakon preuređenja
Izvor: <https://www.dnd.at/index.php?inc=projectSelection&id=15:133>
17. Slika 3.2.5. Tlocrt projekta Rudolf-Bednar parka
http://www.ifau.at/fileadmin/Fotos_SYM08/vortraege_2008/Infoblatt_Rudof_Bendar_Park.pdf
18. Slika 3.2.6. Rudolf-Bednar park
https://www.uniola.com/de/project/fdl707_qgt883_qsf568/
19. Slika 3.2.7. Prije renovacije
https://de.m.wikipedia.org/wiki/Datei:Stephansplatz_Umriss_Virgilkapelle.JPG

20. Slika 3.2.8. Nakon renovacije <https://toposmagazine.com/redesign-stephansplatz-vienna>
21. Slika 3.2.9. Nacrt projekta
<https://www.competitionline.com/de/news/ergebnisse/wettbewerb-aspern-seepark-50471/prizegroup/1-preis-30369.html>
22. Slika 3.2.10. Seepark nakon realizacije <https://www.gartenlandschaft.de/mobilitaetskonzepte-fuer-die-metropolregion/>
23. Slika 3.2.11. Tlocrt projekta
<https://www.competitionline.com/de/news/ergebnisse/1220-wien-aspern-die-seestadt-wiens-planung-des-stadtteilparks-hannah-arendt-park-113256/prizegroup/zuschlag-42925.html>
24. Slika 3.2.12. Park nakon izvedbe <http://www.kurtkuball.com/projekte/hannah-arendt-park/>
25. Slika 3.2.13. Elinor-Ostrom park <https://www.iba-wien.at/en/projekte/projekt-detail/project/elinor-ostrom-park>
26. Slika 3.2.14. Prostor parka ispod podignute željezničke pruge
https://www.uniola.com/de/project/fti707_hwu883_rmj568/
27. Slika 3.3.1. Tlocrt projekta trga i parka
<https://www.openhouseslovenia.org/objekt/kongresni-trg-in-park-zvezda/>
28. Slika 3.3.2. Kongresni trg nakon obnove https://sl.wikipedia.org/wiki/Kongresni_trg
29. Slika 3.3.3. Paviljon nad rijekom <http://pogledaj.to/arhitektura/omiljeno-mjesto-bolnickih-pacijenata/>
30. Slika 3.3.4. Boravišni prostor i šetnica uz rijeku [http://www.oris.hr/en/oris-magazine/overview-of-articles/\[212\]innovation-as-the-continuation-of-tradition,3555.html](http://www.oris.hr/en/oris-magazine/overview-of-articles/[212]innovation-as-the-continuation-of-tradition,3555.html)
31. Slika 3.3.5. Most sa Gerberovog stubišta <https://www.dominio.ba/minimalisticki-most-u-ljubljani/>
32. Slika 3.3.6. Pogled na most sa rijeke <https://www.dominio.ba/minimalisticki-most-u-ljubljani/>
33. Slika 3.3.7. Tlocrtni prikaz rješenja <https://www.medprostor.si/projekti/spomenik-%C5%Bertvam-vseh-vojn/>
34. Slika 3.3.8. Spomenik nakon realizacije
<https://www.medprostor.si/projekti/spomenik-%C5%Bertvam-vse>

Karte

1. Karta 2.1.1. Prikaz položaja grada Zagreba <https://vemaps.com/>
2. Karta 2.2.1. Prikaz položaja grada Beča <https://vemaps.com/>
3. Karta 2.3.1. Prikaz položaja grada Ljubljane <https://vemaps.com/>
4. Karta 3.1.1. Prikaz realiziranih natječajna na području Zagreba
5. Karta 3.2.1. Prikaz realiziranih natječajna na području Beča
6. Karta 3.3.1. Prikaz realiziranih natječajna na području Ljubljane

7. Karta 4.1.1. Elementi slike grada Zagreba putevi
8. Karta 4.1.2. Elementi slike grada Zagreba rubovi
9. Karta 4.1.3. Elementi slike grada Zagreba područja
10. Karta 4.1.4. Elementi slike grada Zagreba čvorišta
11. Karta 4.1.5. Elementi slike grada Zagreba orijentiri
12. Karta 4.1.6. Prikaz odnosa elemenata slike grada i realiziranih natječajja
13. Karta 4.2.1. Elementi slike grada Beča putevi
14. Karta 4.2.2. Elementi slike grada Beča rubovi
15. Karta 4.2.3. Elementi slike grada Beča područja
16. Karta 4.2.4. Elementi slike grada Beča čvorišta
17. Karta 4.2.5. Elementi slike grada Beča orijentiri
18. Karta 4.2.6. Prikaz odnosa elemenata slike grada i realiziranih natječajja
19. Karta 4.3.1. Elementi slike grada Ljubljane putevi
20. Karta 4.3.2. Elementi slike grada Ljubljane rubovi
21. Karta 4.3.3. Elementi slike grada Ljubljane područja
22. Karta 4.3.4. Elementi slike grada Ljubljane čvorišta
23. Karta 4.3.5. Elementi slike grada Ljubljane orijentiri
24. Karta 4.3.6. Prikaz odnosa elemenata slike grada i realiziranih natječajja

Tablice

1. Tablica 2.1.1. Pregled aktualne natječajne regulative za grad Zagreb
<https://www.zakon.hr/>, <https://www.zzpugz.hr/>
2. Tablica 2.2.1. Pregled aktualne natječajne regulative za grad Beč
<https://www.architekturwettbewerb.at/>, <https://www.digital.wienbibliothek.at/>
3. Tablica 2.3.1. Pregled aktualne natječajne regulative za grad Ljubljanu
<http://www.pisrs.si/Pis.web/>
4. Tablica 4.1.1. Pregled natječajja provedenih u Zagrebu
5. Tablica 4.2.1. Pregled natječajja provedenih u Beču
6. Tablica 4.3.1. Pregled natječajja provedenih u Ljubljani
7. Tablica 5.4.1. Ocjena uspješnosti uređenja (funkcionalno i estetski) javnih prostora (anketna pitanja 7 i 8)
8. Tablica 5.4.2. Ocjena važnosti pojedinih predloženih činitelja uspješnosti pojedinih izgrađenih javnih prostora prema rezultatima ankete

Životopis

Dora Hrgović rođena je 10. ožujka 1996. godine u Zagrebu gdje pohađa Grafičku školu, smjer grafički tehničara dorade koji završava 2014. godine. Iste godine upisuje Ugostiteljstvo na Veleučilištu u Karlovcu, nakon prve godine priprema se za upis na Krajobraznu arhitekturu. 2016. upisuje studij krajobrazne arhitekture na Agronomskom fakultetu. Tijekom preddiplomskog studija obavila je stručnu praksu u projektnom uredu Projekt perivoj. Preddiplomski stručni studij završava 2020. godine, s obranom završnog rada na temu *Urbanistički modeli oblikovanja javnog prostora*, pod mentorstvom dr. sc. Ane Mrđe. Nakon završetka nastavlja diplomski studij krajobrazne arhitekture. Tijekom diplomskog studija u sklopu predmeta Uređenje ruralnog krajobraza pod vodstvom doc. dr. sc. Gorana Andlara sudjelovala je pri izradi Studije zelene infrastrukture Grada Petrinja. Stručnu praksu odradila je u konzultantskom i projektnom poduzeću Zelena infrastruktura d.o.o. za zaštitu okoliša i prostorno uređenje, sudjelujući na izradi *krajobrazne Studije golf igrališta Prukljan*. Za vrijeme čitavog studija uključena je u izvannastavne aktivnosti na Agronomskom fakultetu – od 2016. je članica Udruge studenata krajobrazne arhitekture, te sudjeluje u nizu studentskih radionica i putovanja.